

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Saša Novak

**HUMANITARNA DIPLOMACIJA:
PRISPEVEK SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV K
ZAGOTAVLJANJU ČLOVEKOVE VARNOSTI**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Saša Novak

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

**HUMANITARNA DIPLOMACIJA:
PRISPEVEK SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV K
ZAGOTAVLJANJU ČLOVEKOVE VARNOSTI**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

HUMANITARNA DIPLOMACIJA: PRISPEVEK SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV K ZAGOTAVLJANJU ČLOVEKOVE VARNOSTI

Ali se lahko srednje močne in male države z omejenim vplivom v mednarodni skupnosti uveljavijo v le-tej tako, da najdejo svojo diplomatsko nišo in se specializirajo za določeno področje v diplomaciji? Srednje močne in male države lahko z vodenjem ustrezne zunanje politike in uporabo netradicionalnih diplomatskih metod ustvarjajo mednarodne norme, ki so obvezujoče za vse subjekte mednarodne skupnosti. Temeljni cilj tega dela je na podlagi analize treh mednarodnih pobud na področju človekove varnosti (sprejemanje Konvencije o prepovedi protipehotnih min, ustanavljanje Mednarodnega kazenskega sodišča in ustanavljanje SHIRBRIG) pokazati možnosti, načine in pogoje delovanja v mednarodni skupnosti za uspešnost delovanja srednje močnih in malih držav, ki sodelujejo v Mreži za človekovo varnost, na področju humanitarne diplomacije in ustvarjanja norm ter možnost uveljavitve teh držav v mednarodni skupnosti.

KLJUČNE BESEDE: človekova varnost, ICC, protipehotne mine, SHIRBRIG, srednje močne in male države

HUMANITARIAN DIPLOMACY: THE CONTRIBUTION OF MIDDLE AND SMALL POWERS TO THE ASSURANCE OF HUMAN SECURITY

Can middle and small powers with a limited influence in the international community take over the limelight of that community by defining their diplomatic niche and specialising in their activities for a certain branch of diplomacy? The employment of the appropriate foreign policy and untraditional diplomatic methods can enable the middle and small powers to reach beyond their assumed capabilities and create norms that are obligatory for the whole international community. The fundamental aim of this thesis is to identify the opportunities, means and feasibility of middle and small power action in the field of humanitarian diplomacy and norm creation, and opportunities for becoming more influential in the international community with employing the analysis of three international human security initiatives (adoption of the Convention on the Prohibition of Anti-personnel Mines, establishing International Criminal Court and establishing SHIRBRIG). The selection of middle and small powers is limited to the members of the Human Security Network.

KEY WORDS: human security, ICC, landmines, middle powers and small powers, SHIRBRIG

KAZALO

1. UVOD.....	7
2. HUMANITARNA DIPLOMACIJA, ČLOVEKOVA VARNOST IN VLOGA SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV.....	12
2.1 Opredelitev pojma srednje močnih in malih držav.....	12
2.2 Mreža za človekovo varnost.....	16
2.3 Diplomacija srednje močnih in malih držav.....	17
2.4 Koncept človekove varnosti.....	21
2.4.1 Tradicionalna in človekova varnost.....	21
2.4.2 Izvor in razvoj koncepta človekove varnosti.....	24
2.4.3 Definicije koncepta človekove varnosti.....	25
2.4.4 Vsebina koncepta človekove varnosti.....	27
2.4.5 Pojavne oblike pobud za človekovo varnost in pogoji za uspešnost le-teh.....	32
2.5 Ustvarjanje mednarodnih norm.....	33
2.5.1 Akterji, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem norm.....	34
3. ANALIZA PRIMEROV ZAGOTAVLJANJA ČLOVEKOVE VARNOSTI S STRANI SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV.....	36
3.1 Sprejemanje Konvencije o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju.....	36
3.1.1 Analiza okoliščin.....	37
3.1.2 Analiza ciljev in interesov držav Mreže.....	41
3.1.3 Analiza delovanja in vpliva držav.....	43
3.1.4 Končni izid prizadevanj.....	51
3.2 Ustanavljanje Mednarodnega kazenskega sodišča.....	54
3.2.1 Analiza okoliščin.....	54
3.2.2 Analiza ciljev in interesov držav Mreže.....	57
3.2.3 Analiza delovanja in vpliva držav.....	58
3.2.4 Končni izid prizadevanj.....	64
3.3 Oblikovanje Večnacionalne brigade stalno pripravljenih sil za potrebe OZN in sodelovanje v mirovni operaciji te brigade.....	66
3.3.1 Analiza okoliščin.....	66
3.3.2 Analiza ciljev in interesov.....	71
3.3.3 Analiza delovanja in vpliva držav.....	72
3.3.4 Končni izid prizadevanj.....	75
4. ZAKLJUČEK.....	82
5. SEZNAM TABEL.....	88
6. SEZNAM SLIK.....	88
7. VIRI.....	89

SEZNAM KRATIC

CCW	<i>Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects</i> (Konvencija o prepovedi ali omejevanju uporabe določenih vrst klasičnega orožja, za katere je mogoče šteti, da ima čezmerne travmatološke učinke ali da deluje nediskriminatorno)
DPKO	<i>United Nations Department of Peacekeeping Operations</i> (Oddelek OZN za mirovne operacije)
ECOWAS	<i>Economic Community of West African States</i> (Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav)
FORD	<i>Friends of Rapid Deployment</i> (Prijatelji hitre napotitve)
ICBL	<i>International Campaign to Ban Landmines</i> (Mednarodno gibanje za prepoved protipehotnih min)
ICC	<i>International Criminal Court</i> (Mednarodno kazensko sodišče)
ICRC	<i>International Committee of the Red Cross</i> (Mednarodni odbor Rdečega križa)
ILC	<i>International Law Commission</i> (Komisija za mednarodno pravo)
MNO	mednarodne nevladne organizacije
MOU/PLANELM	<i>Memorandum of Understanding for participating in the Planning Element</i> (Memorandum o razumevanju sodelovanja v Načrtovalnem elementu)
MOU/SB	<i>Memorandum of Understanding for the contribution of units to the SHIRBRIG Force Pool</i> (Memorandum o razumevanju sodelovanja enot v brigadnih enotah SHIRBRIG)
MOU/SC	<i>Memorandum of Understanding for the Steering Committee</i> (Memorandum o razumevanju Usmerjevalnega komiteja)

MVO	mednarodne vladne organizacije
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> (Organizacija severnoatlantske pogodbe)
OAE	Organizacija afriške enotnosti
OZN	Organizacija združenih narodov
PLANELM	<i>Planning Element</i> (Načrtovalni element)
RDMHQ	<i>Rapidly Deployable Mission Headquarters</i> (Generalni štab misije za hitro napotitev sil)
SHIRBRIG	<i>Multi-national Standby Force High Readiness Brigade</i> (Večnacionalna brigada stalno pripravljenih sil za potrebe OZN)
UNAMIS	<i>United Nations Advance Mission in Sudan</i> (Predhodna misija Združenih narodov v Sudanu)
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Program Združenih narodov za razvoj)
UNMEE	<i>United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea</i> (Misija Združenih narodov v Etiopiji in Eritreji)
UNMIL	<i>United Nations Mission in Liberia</i> (Misija Združenih narodov v Liberiji)
UNMIS	<i>United Nations Mission in Sudan</i> (Misija Združenih narodov v Sudanu)
UNSAS	<i>United Nations Stand-by Arrangements System</i> (Sistem stalno pripravljenih sil OZN)
ZDA	Združene države Amerike

1. UVOD

Srednje močne in male države so pri svojem delovanju v mednarodni skupnosti omejene z objektivnimi dejavniki, ki jim onemogočajo, da bi se na področju zagotavljanja globalne varnosti postavile ob bok velikim silam. Velikost ozemlja, število prebivalstva, geografska lega in gospodarska razvitost so, med drugimi, dejavniki, ki določajo vojaško sposobnost države in obseg njenih materialnih, finančnih in človeških resursov ter močno vplivajo na vlogo in vpliv države v mednarodni skupnosti, na določitev državnih interesov in na izvajanje zunanje politike držav in posledično na velikost njene diplomatske mreže. Prevlada realistične paradigme v literaturi o mednarodnih odnosih po 2. svetovni vojni je razlikovanje med velikimi silami in malimi državami pri prispevku h globalni varnosti še utrdila (Morgenthau 1948; Waltz 1979), srednje močne države so bile v teoriji manj prisotne, njihova kategorizacija pa zelo ohlapna, saj je razred srednje velikih držav zelo heterogen in kot tak otežuje posploševanje obnašanja teh držav v mednarodni skupnosti (Kajnc 2001: 5).

Ker delo nima namena obdelati problematike kategorizacije držav, je velikost držav koncipirana v behaviorističnem smislu moči, kar pomeni, da je moč države odvisna predvsem od njenega delovanja in vpliva v mednarodni skupnosti (*soft-power*),¹ manj pa od objektivnih dejavnikov, kot so velikost države in število prebivalstva, ki posredno vplivajo na obnašanje države v mednarodni skupnosti. V tem smislu bom v prihodnje uporabljala izraz srednje močne in male države. Cooper, Higgott in Nossal (1993) trdijo, da je tisto, kar opredeljuje srednje močne države na mednarodnem prizorišču, njihova tendenca, da rešujejo mednarodne probleme na multilateralni ravni in zavzemajo kompromisna stališča v mednarodnih sporih ter da je ideja dobrega mednarodnega državljanstva (*good international citizenship*) glavno vodilo njihovih diplomacij.² V ta model sodijo Kanada, Norveška, Nizozemska, Danska, Švica, Irski,

¹ *Soft power* je sposobnost političnih objektov da dosežejo lastne cilje tako, da privabijo oziroma prepričajo druge subjekte, da sprejmejo njihove cilje z uporabo nenasilnih sredstev, kot sta kultura in ideologija (Nye 2003).

² Koncept *good international citizenship* je poimenoval avstralski zunanji minister Evans. Glavne značilnosti tega koncepta so po Evansovo (1989: 12-13) zavedanje, da globalni problemi potrebujejo globalne rešitve, varovanje mednarodnih standardov človekovih pravic in zavezanost zagotavljanju humanitarne pomoči. Evans zavrne prepričanje, da so nacionalni interesi vedno v nasprotju z idejo varovanja človekovih pravic. V skladu z etičnimi idejami naj bi države izvajale politike, ki so v osnovi koristne za svet in niso samo podaljšek gospodarskih in vojaških interesov držav.

Švedska, Avstrija in druge, ki na mednarodni ravni sodelujejo v Mreži za človekovo varnost (*Human Security Network*) in skupinah enako mislečih.

Humanitarna diplomacija je v širšem smislu zagotavljanje pomoči za doseganje varnosti ljudi. Glavni koncept humanitarne diplomacije in tudi njen glavni cilj je človekova varnost oziroma varnost ljudi, posameznika. Klasični koncept varnosti, kjer je varnost razumljena v smislu groženj državni suverenosti in ozemlju, je bil po koncu hladne vojne izzvan. V devetdesetih letih 20. stoletja je varnost postala razumljena v smislu človekove varnosti, to je varnosti ljudi, posameznika. Prvo definicijo človekove varnosti so zapisali v Poročilu o človekovem razvoju³ Razvojnega programa Združenih narodov⁴ iz leta 1994. Ta definicija je razdelila človekovo varnost na sedem kategorij: ekonomsko, okoljsko, zdravstveno in politično varnost ter varnost glede preskrbljenosti s hrano, osebno varnost posameznika ter varnost skupnosti (Thomas in Tow 2002: 178).

Upoštevajoč ta dejstva se zastavijo vprašanja, zakaj in kako so pri zagotavljanju človekove varnosti sodelovale srednje močne in male države, kateri interesi so jih vodili in kakšen je bil končni rezultat njihovega delovanja.

Odgovore na ta vprašanja delo podaja tako, da preučimo pobude za zagotavljanje sedmih vidikov človekove varnosti, v katerih so sodelovale srednje močne in male države. Na praktičnih primerih, kot so prizadevanje za sprejetje Konvencije o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju (znano tudi kot proces iz Ottawe), sodelovanje pri ustanovitvi Mednarodnega kazenskega sodišča (*International Criminal Court – ICC*) ter oblikovanje večnacionalne brigade stalno pripravljenih sil za potrebe OZN (*Multi-national Standby Force High Readiness Brigade – SHIRBRIG*) in sodelovanje v mirovnih operacijah SHIRBRIG, je prikazano, da lahko srednje močne in male države na področju zagotavljanja varnosti v globalnem smislu dosežejo več, kot jim omogočajo objektivni dejavniki, če se v svoji diplomatski dejavnosti specializirajo za področje zagotavljanja človekove varnosti.

Pri iskanju odgovorov na zgoraj omenjena vprašanja moramo upoštevati določene predpostavke in omejitve dela ter slediti ciljem dela. Pomembna predpostavka dela je,

³ *Human Development Report (HDR)*, v besedilu uporabljamo slovensko verzijo Poročilo o človekovem razvoju, krajše Poročilo, je neodvisno poročilo, ki ga izdaja Program Združenih narodov za razvoj, in pri katerem sodelujejo vodilni akademiki, profesionalci s področja razvoja in člani Službe za Poročilo o človekovem razvoju Programa Združenih narodov za razvoj.

Dostopno na Human Development Reports, <http://hdr.undp.org/aboutus/> (12. avgust 2006).

⁴ *United Nations Development Programme (UNDP)*. V besedilu uporabljamo kratico UNDP.

da država ni edini akter v mednarodnih odnosih, saj izvajajo pomembne vloge tudi mednarodne vladne in nevladne organizacije ter posamezniki. Delo predpostavlja tudi, da kljub načelu suverene enakosti držav v mednarodni skupnosti med državami obstajajo razlike, ki temeljijo na objektivnih dejavnikih, izražajo pa se v vlogi, vplivu in delovanju držav v mednarodni skupnosti.

V diplomskem delu bom preučila, kako se lahko srednje močne in male države z omejenim vplivom v mednarodni skupnosti uveljavijo v le-tej tako, da najdejo svojo diplomatsko nišo in se specializirajo za določeno področje v diplomaciji. Moj cilj je na primerih posameznih mednarodnih pobud na področju človekove varnosti pokazati uspešnost delovanja srednje močnih in malih držav na področju humanitarne diplomacije in uveljavitve teh držav v mednarodni skupnosti.

Zaradi nedorečenosti koncepta srednje velikih oziroma močnih držav in številčnosti definicij malih držav, ki temeljijo na različnih tipih dejavnikov, ter zaradi heterogenosti obeh skupin, to delo skuša zaobiti ta problem tako, da se osredotoči na tiste države, ki sodelujejo v Mreži za človekovo varnost in hkrati, po preučitvi načel njihovih zunanjih politik, spadajo v skupino tistih srednje močnih in malih držav, ki jih zajame zgoraj predstavljena definicija, ki pravi, da tovrstne države težijo k temu, da rešujejo mednarodne probleme na multilateralni ravni in zavzemajo kompromisna stališča v mednarodnih sporih ter da je ideja dobrega mednarodnega državljanstva glavno vodilo njihovih diplomacij.

Termin uspešnost lahko opredeljuje različne stopnje doseganja ciljev. Z vidika posameznih držav je uspeh to, da so dosegle lastne cilje in zadovoljile lastne interese, z vidika mednarodne skupnosti pa sta lahko uspeh neke aktivnosti oziroma uspešnost sodelovanja večstopenjska. Prva stopnja, ki dokazuje uspešnost delovanja, je doseganje dogovora, druga stopnja pa je dejansko izvajanje tega dogovora. Za trditev, da je določena pobuda, ki jo delo preučuje, uspešna, mora analiza potrditi vse tri stopnje uspešnosti.

Za identifikacijo različnih stopenj uspešnosti moram najprej odgovoriti na vprašanje ali so lahko srednje močne in male države uspešne pri zagotavljanju človekove varnosti v globalnem smislu. Srednje močne in male države imajo lahko določen vpliv v regiji oziroma ožje v svoji najbližji okolici, kot bomo ugotovili kasneje, ampak ali imajo

lahko njihova prizadevanja brez pomoči ali celo ob nasprotovanju velesil implikacije za celotno mednarodno skupnost?

Pri iskanju odgovora si pomagam z ugotovitvami, ki izhajajo iz vprašanja, kako uspešne so bile v preteklosti srednje močne in male države pri doseganju svojih ciljev na področju zagotavljanja človekove varnosti na globalni ravni sprejemanja politik? Z analizo primerov poskušam ugotoviti, ali so bile posamezne iniciative, ki so se jih lotile srednje močne in male države, uspešne ali ne.

Posledično se pri obeh prejšnjih vprašanjih pojavi še ena neznanka, in sicer način delovanja srednje močnih in malih držav v mednarodni skupnosti in tako me kot zadnje zanima, kako lahko diplomacija srednje močnih in malih držav vpliva na oblikovanje globalnih varnostnih politik.

Razlaga in analiza teoretičnih konceptov temelji na preučevanju sekundarnih in primarnih virov, kot so knjige, strokovni članki, poročila mednarodnih organizacij. Analiza je kvalitativna, praviloma primerjalna, v manjši meri tudi zgodovinska.

Drugi del temelji na študiji primerov pobud, ki spadajo v okvir humanitarne diplomacije. Tudi v tem sklopu uporabljam metodo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov ter primerjalno metodo, s pomočjo katerih izpeljem sklep o uspešnosti srednje močnih in malih držav pri zagotavljanju človekove varnosti in zaključek.

V uvodnem poglavju predstavljam problematiko, predpostavke dela, njegove omejitve in cilj, zastavim delovna vprašanja ter opredelim metode dela. Osrednji del dela je razdeljen na dva glavna tematska sklopa, zajeta v dveh poglavjih.

V drugem poglavju opredelim pojma srednje močnih in malih držav ter identificiram države primerne za analizo, pri čemer se omejim na države, ki sodelujejo v Mreži za človekovo varnost. Sledi predstavitev razlogov za specializacijo za humanitarno diplomacijo in prednosti te specializacije za uspešno diplomatsko dejavnost in mednarodni ugled teh držav. Nato predstavim teoretično vsebino koncepta človekove varnosti, razvoj in različne definicije tega koncepta, pojavne oblike tega teoretičnega koncepta, praktične možnosti in pogoje za uspešnost pobud za zagotavljanje človekove varnosti ter predstavim osnovne značilnosti oblikovanja mednarodnih norm.

V tretjem poglavju na podlagi delovanja in sodelovanja v pobudah za zagotavljanje človekove varnosti posameznih srednje močnih in malih držav analiziram praktične primere zagotavljanja človekove varnosti. Ti so: prizadevanje za sprejetje Konvencije o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju (znano tudi kot proces iz Ottawe), sodelovanje pri ustanovitvi Mednarodnega kazenskega sodišča ter oblikovanje SHIRBRIG in sodelovanje v mirovnih operacijah SHIRBRIG. Analiza vsakega od primerov poteka po sledečih točkah: 1) analiza okoliščin oziroma zgodovinskega konteksta primera; 2) analiza interesa sodelujočih držav (omejitev na države Mreže za človekovo varnost); 3) analiza delovanja držav Mreže in vpliva teh držav na dogajanje in razvoj dogodkov; 4) končni izid prizadevanj.

V zaključku poiščem povezavo med drugo in četrto točko analize primerov, in sicer med interesom sodelujočih držav in izidom, ki je bil dosežen. Na podlagi teh ugotovitev izpeljem sklep o uspešnosti srednje močnih in malih držav na področju zagotavljanja človekove varnosti ter odgovorim na delovna vprašanja.

2. HUMANITARNA DIPLOMACIJA, ČLOVEKOVA VARNOST IN VLOGA SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV

2.1 Opredelitev pojma srednje močnih in malih držav

V obsežni literaturi, ki se ukvarja s pojmom srednje močna in mala država, obstajajo številne, razhajajoče se definicije teh pojmov, ki temeljijo na različnih kriterijih. Chapnick (1999: 77) opozarja, da so definicije arbitrarne, da služijo samo vsakemu posameznemu primeru, ne pa splošni in objektivni opredelitvi teh dveh pojmov. To delo nima težnje vzpostaviti teh definicij, teži zgolj k izpeljavi *največjega* števila skupnih imenovalcev obstoječih definicij, ki bodo omogočili identifikacijo držav primernih za analizo.

Benko (1997: 249–55) opredeli dva pristopa k razumevanju malih držav. Prvi je bolj ali manj blizu realističnemu pristopu, saj temelječ na tradicionalnem izračunu materialnih dejavnikov identificira tri ali nekaj več držav kot velike sile, preostalih držav pa ne diferencira. Rothstein se, kot zagovornik tega pristopa (Benko 1997: 249), ukvarja z omejeno skupino malih držav, ki se čutijo ogrožene s politikami velikih sil. Upoštevajoč psihološko in materialno dimenzijo definira malo državo kot »/d/ržavo, ki prepozna, da ne more zagotoviti lastne varnosti zgolj s svojimi razpoložljivimi sredstvi, temveč da se mora v veliki meri zanašati na pomoč drugih držav, institucij, procesov in razvoja. Spoznanje male države o nezadostnosti lastnih sredstev mora biti priznано tudi s strani drugih držav vpletenih v mednarodno skupnost« (Keohane 1969: 292–93).

V isto skupino Benko (1997: 249) uvršča Vitala. Vital (Keohane 1969: 294) svetovno skupnost razdeli v tri skupine držav: velike, srednje in male, kjer je zgornja meja za male države 10 – 15 milijonov prebivalcev v primeru gospodarsko razvite države in 20 – 30 milijonov prebivalcev v primeru gospodarsko nerazvite države.

V isto skupino bi lahko uvrstili tudi avtorje, ki definirajo male države zgolj ali v veliki meri na objektivnih dejavnikih. Deutsch (Baehr 1975) opredeli malo državo kot mednarodnega političnega akterja, katerega BDP obsega manj kot 1 odstotek svetovnega BDP-ja.

Drugačen pristop zagovarja Keohane (Keohane 1969; Baehr 1975; Benko 1997), ki predlaga pristop, ki preučuje sistemsko vlogo držav, kot jo vidijo njeni vladajoči. Ta naj bi bil bolj učinkovit kot tisti, ki se osredotoči na vprašanje zagotavljanja varnosti z

lastnimi viri. Po Keohaneu (1969) obnašanje držav določa mednarodni sistem in obratno, zato je pri definiciji potrebno upoštevati tudi psihološko dimenzijo, saj zgolj objektivna realnost ne določa delovanja državnikov. Keohane razdeli države na štiri tipe, in sicer na velike, sekundarne, srednje in male države.

Velike sile po Keohaneu (1969: 295) so države, ki igrajo kritično vlogo pri oblikovanju sistema; in katerih voditelji menijo, da lahko same odločilno ali odločujoče vplivajo na mednarodni sistem (Benko 1997: 250). Sekundarne države lahko vplivajo na sistem preko unilateralnih ali multilateralnih akcij, a ne morejo biti v njem dominantne (Keohane 1969: 295), ter katerih voditelji menijo, da lahko imajo določen vpliv na mednarodne odnose, ki pa ni odločujoč (Benko 1997: 250). Srednje močne države so tiste, katerih voditelji menijo, da same ne morejo vplivati in učinkovito delovati v mednarodnem sistemu, lahko pa dosežejo določeno stopnjo systemskega vpliva, če delujejo v skupinah ali mednarodnih organizacijah. V četrti skupini so male države, katerih voditelji menijo, da ne morejo vplivati na mednarodni sistem, pa naj delujejo same ali v skupinah (Benko 1997: 250; Keohane 1969: 295).

Poskus razvrščanja držav, ne glede ali temelji na kvantitativnih ali kvalitativnih dejavnikih ali kombinaciji obeh, pripelje do zaključka, da med državami obstajajo pomembne razlike, ki izhajajo tako iz kvantitativnih kot kvalitativnih značilnosti držav. A čeprav so nekatere male države res nesposobne izvajati vpliv v mednarodni skupnosti, pa so druge male države zaradi racionalizacije diplomatske mreže, premišljenega načrtovanja svoje zunanjepolitične dejavnosti (Jazbec 2004: 235), specializacije za posamezne niše diplomatskega delovanja, prevzemanja pobud za sprožanje diplomatskih iniciativ ter oblikovanja koalicij (Behringer 2005) presegle tako objektivne kot subjektivne okvire definicij malih držav in postale aktivni akterji v mednarodni skupnosti. Izhajajoč iz tega lahko male države, ki ustrezajo temu vzorcu, uvrstimo v tretjo kategorijo držav, kot jih definira Keohane, saj niso popolnoma brez vpliva v mednarodni skupnosti.

Kategorija srednje močnih držav je prav tako zelo široka in raznolika, saj vanjo avtorji (Cooper 1993; Keohane 1969; Behringer 2005; Chapnick 1999) uvrščajo države, katerih vloga je v mednarodnih zadevah definirana z njihovimi funkcionalnimi sposobnostmi, v isto kategorijo se uvrščajo tudi države, ki so srednje močne, sposobne skromnega mednarodnega vpliva in niso ne velike ne majhne glede na objektivne kriterije, in države, ki izražajo določene značilnosti srednje močnih držav, kot so

multilateralno delovanje in sodelovanje v akcijah za ohranitev miru (Chapnick 1999: 73).

V šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja so bile srednje močne države neizogibno zahodne in severne države, vedno visoko razvite in dobro zaščitene s strani Organizacije združenih narodov (OZN) ter brettonwoodskega sistema, in so bile posredniki ali sogovorniki pri temah, ki so zadevale varnost, definirano v tradicionalnem smislu meddržavne obrambe in varnosti. V osemdesetih letih je postalo pomembno mednarodno delovanje oziroma obnašanje držav, usmerjeno k podpori velesil in hkrati pomoči novonastalim državam, s ciljem utrditi spoštovanje mednarodnega prava in sistema OZN. V poznih osemdesetih in v začetku devetdesetih so morale srednje močne države v spremenjeni strukturi mednarodnega sistema ponovno definirati in utrditi svoj položaj. Najbolj značilna prilagoditev je specializacija diplomacije, iskanje niš, v katerih bi države lahko igrale pomembne vloge. Srednje močne države so tako začele igrati pomembno vlogo na področjih blagovne menjave in trgovine, ustvarjanja mednarodnih pravil, vzpostavljanja režimov in gradnji institucij. V poznih devetdesetih termin srednje močnih držav v hierarhičnem smislu, kjer so srednje močne države postavljene med male oziroma šibke države ter velesile, zamenja pojmovanje, ki upošteva soodvisnost modernega mednarodnega sistema in obnašanje držav v tem sistemu (Christie in Dewitt 2006: 1–2).

Srednje močne države definira Cooper (1993: 19) v okviru behaviorističnega pristopa, ki le-te opredeljuje kot »/države, primarno definirane s svojim obnašanjem, ki se izraža v težnji, da rešujejo mednarodne probleme na multilateralni ravni in zavzemajo kompromisna stališča v mednarodnih sporih ter da je ideja dobrega mednarodnega državljanstva glavno vodilo njihovih diplomacij.«

Obnašanje in delovanje srednje močnih držav na tak način je upravičeno z razumnim lastnim interesom, idejo dobrega mednarodnega državljanstva in prepričanjem v tehnične in podjetniške sposobnosti za izpolnitev te vloge (Cooper 1993). Chapnick (1999: 76) sicer izpelje, da Cooperjev pristop predpostavlja, da se lahko vsaka država, ne glede na velikost, obnaša kot srednje močna država, čemur ne moremo oporekati, če upoštevamo, kar pravi Wood (1988), ki opiše srednje močne države kot regionalne vodje, upravljavce konfliktov in multilateralne moralne sile. Po Woodovi definiciji se lahko tudi mala država obnaša kot srednje močna, če izvaja aktivno vlogo in vpliv v regiji. Tudi Christie in Dewitt (2006: 19–20) zagovarjata tezo,

da je tisto, kar določa srednje močno državo, njena sposobnost za uresničevanje različnih (mednarodnih) interesov. Sposobnost držav pa je dinamičen pojem, neodvisen od objektivnih dejavnikov, saj se lahko spreminja skozi čas, je odvisna od namer države in je različna v različnih mednarodnih kontekstih.

Kaj sposobnost dejansko je? Christie in Dewitt (2006: 23) trdita, da je to zmožnost države, da vzdržuje profesionalno diplomatsko mrežo, da zagotovi vodstvo ali podporo številnim mednarodnim iniciativam ter zmožnost, da zbudi pozornost in pridobi podporo drugih držav, kar pomeni kombinacijo ekonomske stabilnosti, vojaških zmogljivosti in zadostno bazo znanja in strokovnosti, da spodbudi, vodi ali sledi političnim iniciativam.

Chapnick predlaga, da naj ideja internacionalizma srednje močnih držav zamenja termin obnašanje srednje močnih držav, saj prva bolje zajema idejo, da se z nekaterimi mednarodnimi zadevami najpogosteje ukvarjajo države, ki niso ne velike in ne male, in da se prav tem državam navadno tovrstne zadeve tudi prepuščajo (Chapnick 1999: 76). Neackova ugotavlja, da so nekatere mednarodne vloge predvidene za srednje močne države in da so številne države zavestno prevzele odgovornost za ohranjanje mednarodnega reda (Christie in Dewitt 2006: 13).

Ker so srednje močne države včasih tudi močne male države, je v tem delu uporabljen Cooperjev pristop k preučevanju obnašanja srednje velikih in malih držav in posledično njihovega prispevka k zagotavljanju človekove varnosti, ki se skuša izogniti tradicionalnim definicijam temelječih na objektivnih, relativno statičnih, kriterijih, kot so velikost, moč, število prebivalstva in geografska lokacija, ter daje poudarek dinamičnemu pristopu, ki temelji na tehničnih in podjetniških zmogljivosti držav, kot sta Kanada in Avstralija, da zagotovijo komplementarne ali alternativne vire vodstva in promovirajo pospešeno oblikovanje koalicij na posebnih področjih (Cooper 1993: 7).

Kako identificirati države, ki se uvrščajo v predstavljene koncepte? Države, ki sodelujejo v Mreži za človekovo varnost, izpolnjujejo kvalitativne kriterije Cooperjeve definicije, ob pregledu objektivnih faktorjev pa ugotovimo, da ustrezajo tudi kvantitativnim kriterijem za uvrstitev v razred srednje močnih in malih držav. Objektivne dejavnike kljub uporabi definicije, ki jih ne upošteva, navajam zato, ker omejeni človeški in materialni viri držav do neke mere vplivajo na način delovanja in obnašanja držav v mednarodni skupnosti.

2.2 Mreža za človekovo varnost

Mreža za človekovo varnost (Mreža) se je razvila iz bilateralnega sporazuma med Kanado in Norveško, ki je bil podpisan na otoku Lysøen na Norveškem leta 1998. Cilj tega sporazuma⁵ je bil oblikovati združenje držav, ki bi širilo vzpodbujanje novega koncepta človekove varnosti, osredotočenega na posameznika oziroma vzpodbujanje reševanja odprtih humanitarnih vprašanj, ki neposredno zadevajo človekovo varnost. Delovanje skupine je zasnovano na sodelovanju z drugimi podobno mislečimi državami, mednarodnimi in nevladnimi organizacijami, ki lahko s svojimi aktivnostmi in pobudami okrepijo obstoječe politične in pravne mehanizme na področju človekove varnosti oziroma prispevajo k oblikovanju novih. V Mreži sodelujejo Avstrija, Čile, Grčija, Irska, Jordanija, Kanada, Kostarika, Mali, Nizozemska, Norveška, Slovenija, Švica, Tajska in Južna Afrika kot opazovalka.⁶

Prvo srečanje držav Mreže leta 1999 je bilo organizirano kot srečanje skupine enako mislečih držav, ki preko neformalnih in fleksibilnih mehanizmov iščejo konsenz glede določenih problemov in spodbujajo izvedbo praktične akcije za rešitev problemov. Države Mreže so se bolj osredotočile na oblikovanje programov za mednarodno delovanje kot pa na konceptualno debato o človekovi varnosti (Fuentes in Aravena 2005: 39).

Na šestem ministrskem srečanju v Bamaku, maja 2004, so bili sprejeti kriteriji za širitev Mreže. Ti izhajajo iz dotedanje sestave Mreže, katere glavna elementa sta relativno majhno število držav in neenakomerna geografska zastopanost. Edini konkretni kriterij je ratifikacija Ottawske konvencije o prepovedi protipehotnih min. Drugi kriteriji so ohlapnejši, npr. podpis Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča, ratifikacija ali izraz namere za ratifikacijo šestih glavnih konvencij iz področja človekovih pravic, sodelovanje z mehanizmi OZN za človekove pravice, spoštovanje pravic žensk in načela enakopravnosti, promocija in spoštovanje otrokovih pravic ter promocija izobraževanja za človekove pravice.⁷

⁵ Deklaracija iz Lysøena, *Lysøen Declaration*, podpisana s strani kanadskega in norveškega zunanjega ministra, 11. maja 1998.

Dostopno na

http://w01.international.gc.ca/MinPub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=375251&Language=E&docnumber=117 (26. september 2006).

⁶ Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za zunanje zadeve, Mreža za človekovo varnost, <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=738> (8. avgust 2006).

⁷ *Ibid.*

Agenda Mreže vsebuje številne teme, med katerimi po pomembnosti izstopajo štiri: prepoved uporabe protipehotnih min in razminiranje, osebno in lahko orožje, sodelovanje otrok v oboroženih spopadih ter izobraževanje o človekovih pravicah. Pomembne teme vključujejo še učinkovitost mednarodnih institucij na področju človekove varnosti, reforma Komisije za človekove pravice, koncept "odgovornost za zaščito", ženske v mirovnih operacijah, HIV/AIDS, trgovina z ljudmi, revščina in k človeku usmerjen razvoj. Skupina se srečuje enkrat letno na ravni zunanjih ministrov, ministri pa se vsako leto sestanejo tudi ob robu zasedanja Generalne skupščine OZN. Od junija 2006 do maja 2007 je Mreži predsedovala Slovenija.⁸

2.3 Diplomacija srednje močnih in malih držav

Diplomacija je politična aktivnost in veščina, katere glavni namen je omogočiti državam doseganje zastavljenih ciljev brez uporabe sile in propagande, zaradi česar je diplomacija glavna sestavina moči. Ozko gledano je najpomembnejša diplomatska aktivnost pogajanje, ki pa je zgolj ena od dejavnosti. Med ostale naloge sodijo zbiranje informacij, lobiranje, pojasnjevanje namenov, podpora trgovskim in finančnim aktivnostim, pomoč državljanom v tujini in zbiranje podpore zunanji politiki svoje države (Berridge 2002: 1, 19, 89).

Glavne naloge diplomatske misije se nahajajo v 3. členu Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih. Med najpomembnejšimi funkcijami so predstavljanje države pošiljateljice v državi gostiteljici, zaščita interesov države pošiljateljice in njenih državljanov v državi gostiteljici v skladu z omejitvami po mednarodnem pravu, pogajanja z vlado države gostiteljice, pridobivanje informacij o stanju in razvoju v državi gostiteljici in posredovanje teh informacij državi pošiljateljici, pospeševanje prijateljskih odnosov med državama ter razvijanje gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov.⁹

Bilateralna diplomacija, za katero je značilna zunanjepolitična dejavnost držav usmerjena k eni tuji državi, je najstarejša oblika diplomacije, saj so njene prve pojavne oblike vidne že antični Grčiji in Rimu. Dejavnosti multilateralne diplomacije obsegajo sočasno in skupno reševanje mednarodnega problema s strani večjega števila držav. Prvi

⁸ *Ibid.*

⁹ Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih, *Vienna Convention on Diplomatic Relations*, sprejeta 18. aprila 1961, stopila v veljavo 24. aprila 1964. Dostopno na http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (20. junij 2007).

zametki multilateralne diplomacije so se pojavili na Dunajskem kongresu leta 1815, o sodobni multilateralni diplomaciji pa lahko govorimo šele z nastankom Društva narodov. Multilateralna diplomacija je zaradi različnih pojavnih oblik in posledično različnih pravil, potreb in predvsem števila tem, s katerimi se ukvarja, bolj dinamična kot bilateralna, kjer so pravila in teme bolj ali manj enaki za ves svet (Nick 1997: 203–4), vendar multilateralna diplomacija ne izključuje stikov na bilateralni ravni.

Diplomacija je tista funkcija nacionalne države, ki zagotavlja njeno formalno in posredno komunikacijo s subjekti mednarodnega prava, ne glede na to ali so to metode klasične diplomacije ali nove metode. Globalizacija vpliva na vsebino in metode delovanja diplomacije. Med spremembami, na katere je vplivala globalizacija, so tudi nove vsebine, s katerimi se diplomati ukvarjajo, saj se zaradi povezanosti in soodvisnosti ne ukvarjajo več samo z bilateralnimi zadevami, ampak se ukvarjajo tudi z vsebinami, ki se tičejo globalne skupnosti (Jazbec 2004: 229–43). Povečanje števila tem in njihova globalnost lahko predstavljajo problem za srednje velike in male države z obstoječo diplomatsko mrežo in osebjem. Srednje močne in male države se težko ukvarjajo z zelo veliko področji v mednarodni politiki, zato težijo k specializaciji diplomacije za določene niše v mednarodni skupnosti.

Nekdanji zunanji minister srednje močne države Avstralije je diplomacijo niš opredelil kot specializacijo, kar natančneje pomeni usmeritev resursov na specifična področja, ki bodo zagotovili dobre rezultate, namesto poskušanja ukvarjati se z vsem. Dobri rezultati niso zgolj ekonomski ali politični dosežki, temveč gre za pomembne rezultate, ki se sodijo po drugačnih kriterijih kot tradicionalni dosežki zunanje politike. Če država izvaja ukrepe za izboljšanje mednarodne blaginje, stremi k nečemu, kar je obče veljavno, širše od sebičnega nacionalnega interesa. Podpora dobrim delom, izvajanje dobrih dejanj, uporaba dobrih besed in širjenje dobre podobe se lahko povrne kot večji mednarodni ugled države (Henrikson 2004: 1–2).

Liberalni internacionalisti vidijo priložnost za stabilnost in nadzorovane spremembe v institucijah, ki so materialni izraz sistema norm in načel, ki so bili osnova za kodifikacijo mednarodnega prava, politiko diplomatskih pogajanj in dajanje prednosti trgovanju pred grožnjami. V tem okviru je diplomacija srednje močnih držav artikulirana v smislu vloge, ki jo imajo srednje močne države pri utrjevanju vloge mednarodnega prava in sistema OZN (Christie in Dewitt 2006: 3).

Sledeč definiciji srednje močnih in malih držav, ki smo jo opredelili zgoraj in ki klasificira države na podlagi njihovega mednarodnega obnašanja oziroma delovanja, ne pa na podlagi objektivnih meritev, kot so število prebivalstva ali višina bruto nacionalnega dohodka, lahko že iz same definicije razberemo, katere so značilnosti diplomacije srednje močnih in malih držav, ki jo nekateri avtorji imenujejo tudi *middlepowermanship*¹⁰. Diplomacijo srednje močnih in tudi malih držav tako označujejo specializacija, multilateralnost, iskanje konsenza, javna diplomacija, sodelovanje z drugimi, nedržavnimi, subjekti mednarodnega prava in mednarodne skupnosti, mediacija, lastna pa jim je tudi etična odgovornost za delovanje preko svojih meja (Behringer 2005: 307–8).

Henrikson (2004: 4) trdi, da specializacija države ni nujno določena z njeno velikostjo ali močjo v mednarodni skupnosti, temveč lahko temelji na prednostih, ki jih imajo države na določenih področjih. Eden od dejavnikov, ki določa specializacijo, je lokalnost, kar pomeni, da ima država prednost na določenem območju, ker se fizično nahaja na določenem geografskem območju. Drugi dejavnik je tradicionalni, izhaja iz preteklih obvez in je potrjen z leti potrjevanja določene orientacije. Konsenzualni dejavnik izraža velik socialni interes, podprt z splošnim nazorom prebivalcev, in se ne spreminja z menjavo oblasti v državi.

Signitzer in Coombs (1992: 138 v Plavšak Krajnc 2004: 644) javno diplomacijo opredelita kot način neposrednega ali posrednega vplivanja vlad ter privatnih posameznikov in skupin na tista javna stališča in mnenja, ki neposredno vplivajo na oblikovanje zunanjih politik in odločitev druge države. Javna diplomacija naslavlja tuje javnosti preko odprtih kanalov komunikacije in se v nasprotju s tradicionalnimi oblikami diplomacije ne odvija v tajnosti. Cilji javne diplomacije so, med drugim, posreden vpliv na zunanje politike drugih držav preko vplivanja na državljane teh držav, krepitev naklonjenosti tujih državljanov lastnim politikam ter utrjevanje ugleda, prepoznavnosti in mednarodnega položaja matične države (Plavšak Krajnc 2004: 645).

¹⁰ *Middlepowermanship* je diplomatski pristop in način delovanja ter obnašanja srednje močnih držav v mednarodni skupnosti, ki poudarja podjetniško sposobnost in tehnične zmogljivosti držav pri izvajanju diplomatskih aktivnosti (Cooper 1993). Behringer (2005: 307) kot značilnosti koncepta *middlepowermanship* povzame Cooperjevo definicijo srednje močnih držav ter izpostavi težnjo držav, da rešujejo mednarodne probleme na multilateralni ravni in zavzemajo kompromisna stališča v mednarodnih sporih ter idejo dobrega mednarodnega državljanstva kot glavna vodila njihovih diplomacij. Christie in Dewitt (2006: 6) trdita, da je koncept srednje močnih držav odvisen od okoliščin in da je posledično *middlepowermanship* dinamičen proces, ki odgovarja tem okoliščinam.

Mediacija je posebna pogajalska metoda namenjena reševanju konfliktnih situacij med dvema državama s posredovanjem tretje strani, ki ni neposredno vključena v konflikt. Najpomembnejši posredniki v mednarodnih odnosih so države, ki lahko delujejo posamično, v skupinah ali v okviru mednarodnih organizacij. Do konca 20. stoletja so bili glavni mediatorji velesile, v zadnjih desetletjih pa so na tem področju postale vse bolj aktivne srednje močne države oziroma, kot jih imenuje Berridge, regionalne velesile. Iz skupine srednje močnih držav po prizadevanjih najbolj izstopata Avstrija in Švica, ki sta zaradi svoje stalne nevtralnosti idealni državi za mediacijo. Vendar države niso edini akterji v procesu mediacije, posredujejo lahko tudi privatni posamezniki in nevladne organizacije (Berridge 2002: 187–206).

Behringer (2005: 306) opredeli dva možna tipa diplomacije srednje močnih držav. Prvi tip temelji na iskanju konsenza, najmanjšega skupnega imenovalca, na tradicionalnih pogajalskih forumih in je zato dolgotrajen ter široko sprejet, a je vsebinsko reven. Drugi tip je hitra diplomacija, temelječa na »vzemi ali pusti« pristopu. Za tak tip je potrebno oblikovanje koalicije enako mislečih držav, mednarodnih vladnih ter nevladnih organizacij, ki oblikujejo in sprejmejo sporazum ali načrt za delovanje, učinkovit za reševanje določenega mednarodnega problema. Z uporabo tehnik mehke moči kot so prepričevanje s strani državnih diplomacij in svetovanja s strani nevladnih organizacij, želijo prepričati čim več držav, da bi podprle in pristopile k pobudi za človekovo varnost.

Za doseganje in ohranjanje vpliva in kredibilnosti srednje močnih in malih držav so potrebne tri lastnosti države: moralna avtoriteta dobrega državljana mednarodne skupnosti, vojaška zmogljivost in sposobnost nuditi mednarodno pomoč (Henrikson 2004: 3).

Srednje močne in male države so katalizatorji za sprožanje diplomatskih iniciativ, upravitelji pomoči pri ustanavljanju regulatornih institucij ter glavni akterji pri določanju dnevnega reda in oblikovanju koalicij za podporo (Behringer 2005: 307).

2.4 Koncept človekove varnosti

Sodobna država je vse manj vezana na teritorij in njegovo varovanje in se vse bolj usmerja na človeka kot posameznika in zavzemanje za univerzalne humanistične vrednote, ki izhajajo iz njega (Jazbec 2004: 231).

2.4.1 Tradicionalna in človekova varnost

Nacionalna varnost ali varnost države se primarno ukvarja z zadevami v povezavi z mejami, suverenostjo in naravnimi viri. Izhodišče in središče nacionalne varnosti ter njen referenčni objekt je država, ki je odgovorna za zaščito interesov svojih prebivalcev (Fuentes in Rojas Aravena 2005: 52–3), njen cilj pa je obramba ozemeljske celovitosti države in svobode odločanja o lastni obliki vladanja (Lodgaard 2001: 1). Liotta (2002: 1) imenuje to raven varnosti državo-centrična varnost, najboljša oblika zagotavljanja varnosti pa so vojaške sile države. Pri vojaških silah je pomembna velikost le-teh in ravnotežje vojaške moči v povezavi z zastraševanjem in obrambo (Fuentes in Rojas Aravena 2005: 53).

Mednarodna varnost se nanaša na odnose med državami ter na mednarodno skupnost v okviru OZN in regionalnih organizacij. Na tej ravni, ki je izrazito multilateralna, je pomemben vpliv globalizacije, državnih akterjev, mednarodnih organizacij in vse bolj tudi nadržavnih akterjev. V okviru mednarodne varnosti se iščejo rešitve globalne narave in oblikujejo globalni in regionalni režimi (*ibid.*).

Konec hladne vojne je povzročil velike spremembe pri obravnavi mednarodne varnosti (MacLean 99/00: 1; Christie in Dewitt 2006: 15; Lodgaard 2001: 2; Bajpai 2000: 7; Thomas in Tow 2002: 1; Kaul 1995: 2). Zgodovinsko gledano je bila varnost razumljena v smislu groženj državni suverenosti in ozemlju, v devetdesetih letih prejšnjega stoletja pa so se pojavile alternativne razlage varnostne politike, ki so izpostavile drugačne varnostne probleme, kot so dostop do osnovnih živil, kakovost globalnega življenjskega okolja in ekonomska blaginja prebivalcev držav v razvoju (Thomas in Tow 2002: 1–2).

Konec hladne vojne je preusmeril pozornost iz blokovske politike in možnosti globalnega atomskega spopada na probleme posameznih držav, posameznikov in skupin. (Christie in Dewitt 2006: 15; Fuentes in Rojas Aravena 2005: 52; Lodgaard 2001: 2).

Poročilo Programa Združenih narodov za razvoj iz leta 1994 opozarja, da je bil koncept varnosti predolgo razumljen preozko – kot varnost ozemlja pred zunanjim nasiljem ali kot varovanje nacionalnih interesov v zunanji politiki ali tudi z vidika globalne varnosti oziroma zaščite pred jedrskim spopadom. V obdobju hladne vojne sta bili velesili na čelu svojih blokov zaposleni z globalnim ideološkim bojem, države v razvoju, ki so komaj pridobile neodvisnost, pa so se soočale z drugačnimi problemi, ki so bili zaradi blokovske delitve postavljeni v ozadje. Za te države je bila pomembna človekova varnost – zaščita pred ogroženostjo z boleznimi, lakoto, nezaposlenostjo, kriminalom, socialnim konfliktom, političnimi pritiski in onesnaženim okoljem (HDR 1994: 22).

MacLean (2000: 1) ugotavlja, da so se pojmi in parametri strategij hladne vojne spremenili in da ne predstavljajo primerne okvira za soočanje z varnostnimi izzivi obdobja po hladni vojni, za katerega so značilni etnično nasilje, onesnaževanje okolja, migracije, konflikti znotraj držav in operacije za ohranjanje miru.

Sistemska sprememba je vplivala na trajno spremenjeno mednarodno okolje, v katerem obramba ni več omejena zgolj na obrambo državnih meja, temveč gre za obrambo mednarodnih pravil, norm in standardov, ki varujejo ogrožene posameznike (Lodgaard 2001: 2). V tretjem tisočletju je manj pomembna obramba države. Poudarek je na varovanju posameznih državljanov, kar pomeni varovanje posameznikovih pravic in svoboščin ter zagotavljanje načina življenja, kot smo ga vajeni v razvitem svetu (Liotta 2002: 2).

Dejstvo, da so države teritorialno določene, medtem ko problemi in njihove rešitve vse bolj presegajo meje držav, zmanjšuje pomembnost vloge države pri reševanju teh problemov, hkrati pa postajajo vse vplivnejše nevladne organizacije in multinacionalna podjetja. Omejitve državne suverenosti, mobilizacija mednarodne civilne družbe za varovanje mednarodnih norm in delitev moči med državne in nedržavne akterje v globaliziranem svetu nakazujejo, da država nima več monopola nad konceptom varnosti in izvajanjem le-te (Lodgaard 2001: 3).

Tabela 2.4.1.1 predstavlja konceptualno razliko med tradicionalnim konceptom varnosti in novejšim konceptom človekove varnosti.

Tabela 2.4.1.1: Tradicionalna in človekova varnost

DIMENZIJA	TRADICIONALNA VARNOST	ČLOVEKOVA VARNOST
PROSTOR	suveren teritorij	ni nujno prostorsko omejena
REFERENČNI OBJEKT	država	skupnost in posameznik
VSEBINE	diplomatske in vojaške	socialno-politične, socialno-ekonomske, okoljske
OBLIKE NADZORA	institucionalne	neinstitucionalne
PROCESI ODLOČANJA	formalni (politični)	neformalni (intuitivni)
POTENCIALNE GROŽNJE	strukturno nasilje	nestrukturno nasilje
ODZIVI	diplomatski in vojaški; unilateralni	znanstveni, tehnološki; multilateralno vladanje

VIR: MacLean (2000: 272).

V središču koncepta človekove varnosti je varovanje posameznikov in skupnosti. Koncept ima lokalno in globalno dimenzijo, saj obravnava zadeve, ki zadevajo določene skupine ljudi, in zadeve, ki so pomembne za celotno človeštvo. V obeh primerih gre za teme, ki jih tradicionalna koncepta varnosti nista obravnavala (Fuentes in Rojas Aravena 2005: 53).

Thomas in Tow (2002: 2) opredelita človekovo varnost s tremi med seboj povezanimi značilnostmi: prvič, spoznanje, da transnacionalne grožnje, ki izhajajo iz slabosti znotraj državnih sistemov, povečujejo ranljivost posameznikov in skupin znotraj držav; drugič, trditev, da države in posamezniki, ki so izpostavljeni tem slabostim in ranljivostim, le-teh ne morejo učinkovito odpraviti sami; in tretjič, te države in posamezniki potrebujejo pomoč v obliki humanitarne intervencije. Posamezni dogodek ali kriza postane problem v okviru človekove varnosti, ko posledice, ki izhajajo iz nesposobnosti rešiti krizo, preidejo državne meje in prizadenejo druge države in posameznike.

MacLean (2000: 270) trdi, da označuje koncept človekove varnosti varovanje pred grožnjami, ki so pogosto povezane z vidiki ne-teritorialne varnosti, kot so nasilje, ki izhaja iz ogroženosti okolja, kršitev človekovih pravic in migracij. Medtem ko koncept tradicionalne teritorialne varnosti obravnava strukturne grožnje, ki se izražajo v vojskovanju držav, pa koncept človekove varnosti obravnava nestrukturne grožnje. Z drugimi besedami, človekova varnost vključuje varnost posameznikov v njihovem osebnem okolju, njihovi skupnosti in njihovem okolju.

A človekova varnost ni popolnoma ločena od tradicionalnega koncepta varnosti in ni zgolj njegova redefinicija. Lodgaard (2001: 2) trdi, da sta koncepta povezana, in sicer je med njima pozitivna povezanost, saj je državna varnost sredstvo zagotavljanja človekove varnosti in obratno, visoka raven človekove varnosti zagotavlja vladam, režimom in državam legitimnost. Po drugi strani pa je med njima negativna povezanost, saj so lahko režimi, ki so navzven agresivni in notranje represivni, glavni viri ogrožanja človekove varnosti.

Človekova varnost je močno podobna tradicionalnim normativnim idejam o ozemeljski varnosti, saj oba koncepta težita k zagotavljanju varnosti pred različnimi oblikami ogroženosti posameznika ali skupnosti in oba težita k zagotavljanju blaginje posameznikov in skupnosti. Vendar se koncept človekove varnosti tudi izrazito razlikuje od tradicionalnega koncepta varnosti, saj je slednji bolj obrambni koncept, prvi pa bolj integrativni koncept, oblikovan za združitev vladanja in varovanja političnih skupnosti s širšimi cilji, kot sta blaginja in neranljivost posameznika (MacLean 2000: 270).

2.4.2 Izvor in razvoj koncepta človekove varnosti

Čeprav je v 20. stoletju in pred tem koncept varnosti temeljil na državo-centrični paradigmi, lahko po eni strani začetke koncepta varnosti za posameznike povežemo z začetkom mednarodnega prava (Fuentes in Rojas Aravena 2005: 34), po drugi strani pa jih lahko povežemo z naraščajočim nezadovoljstvom s prevladujočimi idejami o razvoju in varnosti iz šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih let 20. stoletja (Bajpai 2000: 4). Vsekakor pa je pozornost na posameznika prenesena v Ustanovni listini OZN in še posebej v Univerzalni deklaraciji o človekovih pravicah iz leta 1948, kjer dobi človekova varnost globalno dimenzijo (Fuentes in Rojas Aravena 2005: 34).

V sedemdesetih letih 20. stoletja je Rimski klub objavil številne izdaje na temo svetovne problematike, ki je izvirala iz revščine, degradacije okolja, pretirane urbanizacije, negotovosti zaposlitve, zavračanja tradicionalnih vrednot, inflacije ter drugih denarnih in gospodarskih problemov. V osemdesetih sta dve neodvisni komisiji, Neodvisna komisija za mednarodni razvoj¹¹ in Neodvisna komisija za razoroževanje in varnostne zadeve¹², izdali poročili: prva Poročilo sever - jug¹³, druga Poročilo o skupni varnosti, ki sta obravnavali predvsem problematiko človekove varnosti nerazvitih držav. V devetdesetih letih, po koncu hladne vojne, je zanimanje za človekovo varnost zelo naraslo, saj so v ospredje stopili številni novi (stari) problemi, ki so bili v obdobju hladne vojne zapostavljeni (Bajpai 2000: 5–7).

Prvi uspehi novega pristopa k varnosti so se pokazali v Poročilu UNDP iz leta 1993, ki je oznanilo novo idejo človekove varnosti, in v Poročilu UNDP iz leta 1994, kjer je bila človekova varnost natančno definirana (Henk 2005: 92). Čeprav je bil koncept človekove varnosti v mednarodnih odnosih prisoten že pred letom 1994, pa je bil komaj v Poročilu UNDP iz leta 1994 prvič eksplicitno definiran (Bajpai 2000: 7; Henk 2005: 92; Fuentes in Rojas Aravena 2005: 30; Liotta 2002: 476–77; Thomas in Tow 2002: 178; Behringer 2005: 308).

2.4.3 Definicije koncepta človekove varnosti

Poročilo UNDP iz leta 1994 definira človekovo varnost z dveh vidikov: prvi vidik je »varnost pred kroničnimi grožnjami, kot so lakota, bolezni in zatiranje« in drugi »zaščita pred nenadnimi in škodljivimi dogodki v vsakodnevnem življenju« (HDR 1994: 23).

Izhodiščna definicija za vse nadaljnje razprave je bila definicija Poročila UNDP iz leta 1994, v kateri je prvič natančno, eksplicitno in za politične namene opredeljen spremenjen koncept varnosti, to je koncept človekove varnosti.

Koncept človekove varnosti ima po UNDP štiri pomembne značilnosti (HDR 1994: 22–23):

1. Prepričanje, da je človekova varnost univerzalna skrb, ker zadeva posameznike povsod po svetu, ne glede na razvitost držav, saj se svet sooča s

¹¹ *Independent Commission on International Development.*

¹² *Independent Commission on Disarmament and Security Issues.*

¹³ *North-South Report.*

problemi, ki so univerzalni, kot na primer nezaposlenost, kriminal, onesnaženost, terorizem, trgovanje z drogami, kršitve človekovih pravic.

2. Elementi človekove varnosti so medsebojno povezani.
3. Človekovo varnost je lažje zagotoviti z zgodnjim, preventivnim delovanjem kot pa s kasnejšo intervencijo.
4. Središče človekove varnosti je posameznik.

Druge definicije se osredotočijo na teme, ki se tičejo kvalitete življenja na splošno, ali pa zgolj dopolnjujejo že obstoječe razumevanje varnosti, pri čemer parametre varnosti razširijo na teme, ki vključujejo dobrobit posameznika. Kljub različnim pojmovanjem človekove varnosti pa obstajajo skupni elementi definicij: preobrat od države k posamezniku kot referenčnemu objektu, razumevanje ogroženosti kot grožnje kvaliteti življenja posameznikov, potreba po priznanju vloge nedržavnih akterjev pri zagotavljanju varnosti in odmik od tradicionalne in izključne pozornosti oboroženim konfliktom (McDonald 2002: 279).

Heinbecker (1999: 13) izpostavi šest točk definicije človekove varnosti. Koncept človekove varnosti: 1) za merilo varnosti uporabi posameznike in njihove skupnosti namesto držav; 2) upošteva, da je varnost držav pomemben, a ne zadosten dejavnik zagotavljanja dobrobiti posameznikom; 3) upošteva vojaške in nevojaške vire groženj; 4) obravnava varnost in dobrobit posameznikov kot bistven del doseganja globalnega miru in varnosti; 5) dopolnjuje, ne zamenjuje, državno varnost; 6) uporablja nove diplomatske mehanizme (internetna komunikacija, netradicionalne zveze med vladami, sodelovanje z nevladnimi organizacijami in mednarodnimi nevladnimi organizacijami).

Že od ustanovitve OZN sta obstajala dva elementa človekove varnosti: svoboda pred strahom in svoboda pred pomanjkanjem. Na globalni ravni človekova varnost ne pomeni več zaščite pred jedrsko vojno. Danes človekova varnost pomeni odgovor na grožnjo globalne bede, ki prehaja državne meje v obliki drog, okužbe z virusom HIV in obolevostjo z AIDS-em, klimatskih sprememb, ilegalnih migracij in terorizma. Koncept varnosti se mora zato spremeniti v dveh smereh: od poudarka na teritorialni varnosti k poudarku na varnosti posameznikov in od zagotavljanja varnosti z orožjem do zagotavljanja varnosti s trajnostnim razvojem (HDR 1994: 24).

Človekova varnost ima po UNDP tako sedem dimenzij (HDR 1994: 24–33):

1. Ekonomska varnost – zahteva zagotovljen osnovni dohodek pridobljen z delom ali iz javne finančne varnostne mreže.
2. Preskrbljenost s hrano – pomeni, da imajo vsi ljudje fizični in ekonomski dostop do hrane, možnost, da jo vzgajajo sami ali kupujejo na trgu.
3. Zdravstvena varnost – ki je ogrožena tako v nerazvitih kot razvitih državah, kjer velik odstotek revnejšega prebivalstva nima dostopa do osnovnih zdravstvenih storitev.
4. Okoljska varnost – okoljske grožnje, s katerimi se srečujejo države, izvirajo iz degradacije lokalnih ekosistemov in globalnega sistema.
5. Osebna varnost – za posameznika je najpomembnejša varnost pred fizičnim nasiljem. Grožnje, s katerimi se srečujejo posamezniki, prihajajo s strani države (fizično nasilje), druge države (vojna), druge skupine ljudi (etnične napetosti), posameznikov ali band proti drugim posameznikom ali bandam (kriminal, ulično nasilje), proti ženskam (posilstvo, nasilje znotraj doma), otrokom (zloraba) in proti samemu sebi (samomor, uporaba drog).
6. Varnost skupnosti – članstvo v neki skupini zagotavlja posamezniku praktično pomoč pri soočanju s problemi, kulturno identiteto in sistem vrednot.
7. Politična varnost – predvideva predvsem spoštovanje človekovih pravic in svoboščin ter demokratičnih vrednot.

2.4.4 Vsebina koncepta človekove varnosti

Za razumevanje koncepta človekove varnosti in njegovih praktičnih aplikacij moramo odgovoriti na štiri vprašanja (Henk 2005: 96):

1. Kdo je objekt varnosti?
2. Kdo ali kaj ogroža varnost?
3. Kdo ima pristojnost zagotavljati varnost?
4. Kater metode so (ne)primerne za zagotavljanje varnosti?

Na vprašanje, kdo je objekt varnosti oziroma varnost za koga, v literaturi najdemo dokaj enoglasen odgovor: pri zagotavljanju človekove varnosti so v središču ljudje,

velikokrat nadalje specificirani kot individualni posamezniki. Vendar različne definicije postavijo posameznika v družbeno okolje, kar razširi objekt varnosti iz posameznika tudi na mrežo odnosov in skupinskih vrednot, v katere je posameznik vključen in v katerih posamezniki najdejo čustveno in fizično zavetje (Henk 2005: 96).

Mahbub Ul Haq (v Bajpai 2000: 10) trdi, da je objekt varnosti enostavno določiti, in sicer se koncept človekove varnosti osredotoči na zagotavljanje varnosti posameznikov in skupin, ne pa na varnost držav. Tudi Bajpai (2005: 37) trdi, da je objekt človekove varnosti posameznik, a izpostavi, da je nacionalna varnost enakovredna in prav tako pomembna. Človekova varnost kot eden od varnostnih polov pride do izraza takrat, ko varnostni problemi preidejo državne meje ali ko vlada neke države izgubi legitimnost in se obrne proti lastnim državljanom.

Odgovor na drugo vprašanje, kdo ali kaj ogroža varnost, je bolj zapleten. Čeprav obstaja med avtorji tendenca, da bi identificirali ozek krog groženj, ki ogrožajo človekovo varnost, in s tem povišali analitično vrednost koncepta (Henk 2005: 98; Lodgaard 2001: 5), pa avtorji – akademiki in institucije – grožnje definirajo zelo različno.

Kakršno koli stanje, ki povzroča strah ali pomanjkanje, je posplošeno gledano grožnja. Henk (2005: 97) se takemu posploševanju izogne tako, da povzame Kinga in Murraya, ki trdita, da varnost vsebuje dva elementa, in sicer usmerjenost k bodočim nevarnostim in osredotočenje na nevarnosti, ki izhajajo iz stanja kritičnega pomanjkanja, analitično pomembne pa so vse grožnje, ki ogrožajo blaginjo posameznikov. Vendar Henk doda, da je to zgolj delovna definicija.

Koncept človekove varnosti naslavlja grožnje, ki izhajajo iz zunanjega okolja države, a se ukvarja tudi z ranljivostjo posameznikov na drugih nivojih. Bistvo tega koncepta je zagotovitev fizične varnosti, hkrati pa tudi zagotovitev ekonomske blaginje vsem prebivalcem sveta, ne glede na načelo suverenosti in individualne identitete (Thomas in Tow 2002: 181).

Matthew in Shambaugh (1998: 167) sta izluščila dva dejavnika, ki stopnjujeta grožnje človekovi varnosti: 1) povečan obseg in stopnja prostega pretoka ljudi; in 2) transnacionalni dostop do dobrin, storitev in tehnologij na globalni ravni, ki je ogrožen samo s strani korporacij in globalizacije. Ta dva dejavnika sta pomembna z vidika

človekove varnosti zato, ker lahko zmanjšata sposobnost države, da zagotovi maksimalno varnost lastnim državljanom.

V obdobju po hladni vojni se je na področju varnosti zgodil preobrat od konfliktov *med* državami v konflikte *znotraj* držav. To spoznanje je deloma temeljilo na razlikovanju med grožnjami in ranljivostjo in njunih različnih vplivih na razumevanje varnosti. Nacionalna varnost, temelječa na državo-centrični identiteti z namenom varovanja fizične suverenosti in teritorija, naslavlja zelo specifične grožnje, nasprotno pa so teme, ki jih naslavlja koncept človekove varnosti, zelo raznolike in v večini primerov povezane s temami ranljivosti ter vključujejo neposredno grožnjo le v izrednih okoliščinah (Liotta 2002: 478).

Prezelj (2001: 138) v prepričanju, da v literaturi obstaja mnogo nedoslednosti glede uporabe različnih varnostnih terminov, na Flakerjevem primeru lepo prikaže razlike med nevarnostmi in grožnjami, ki sta po njegovem mnenju najboljše izraza za pojave, ki zmanjšujejo varnost. Prezelj (*ibid.* 133) zagovarja Flakerjevo trditev, da je grožnja nujen predpogoj za obstoj nevarnosti, a obstoj grožnje sam po sebi ne pomeni, da bomo nevarnosti dejansko izpostavljeni. Ko se grožnja enkrat uresniči, se izenači z nevarnostjo. Kar na kratko pomeni, da če obstaja grožnja oboroženega spopada ali etničnih konfliktov, še to ne pomeni nujno, da so posamezniki neposredno ogroženi. Šele ko oboroženi spopadi izbruhnejo in etnični konflikti preidejo v spopade med skupinami, lahko, kot trdi Prezelj, govorimo o neposredni nevarnosti posamezniku. Vendar Prezelj (*ibid.* 130) opomni, da moramo grožnje varnosti razumeti v kontekstu razmerja do varnosti oziroma v kontekstu referenčnega objekta, saj razumevanje varnosti referenčnega objekta vpliva na identificiranje groženj varnosti tega objekta. Kljub terminološkim nedoslednostim, o katerih govori Prezelj, lahko sklenemo, da grožnje, kar se tiče posameznikov in koncepta človekove varnosti izhajajo iz široke vrste virov.

Grožnja je spoznavna, pogosto neposredna in zahteva odziv, praviloma uporabo vojaške sile za obrambo države pred napadom od zunaj, za zaščito državnih interesov in povečanje državne varnosti. Ranljivost je pogosto zgolj kazalec, velikokrat težko določljiv in vpleten v zapleteno mrežo medsebojno povezanih tem, ki praviloma ne nakazuje na pravilen in primeren odziv. Bolezni, lahkota, nezaposlenost, kriminal, družbeni konflikti, terorizem, tihotapljenje drog, politični pritiski in okoljski problemi vplivajo na varnost držav in posameznikov, a najprimernejši odziv na te nevarnosti ni

očiten. Ekstremna ranljivost pa se lahko pojavi, ko posamezniki živijo v pogojih velike gospodarske revščine, so žrtve naravnih nesreč ali pa so žrtve vojn in notranjih konfliktov (Liotta 2002: 478–79).

Izzivi, s katerimi se sooča koncept človekove varnosti, so tisti, ki zadevajo ekstremno ranljivost in neposredno nevarnost. To široko kategorijo Suhrke (1999: 272) razdeli na tri skupine: 1) žrtve vojne in notranjih konfliktov; 2) osebe, ki se nahajajo na robu preživetja in se soočajo z družbeno-ekonomsko katastrofo; 3) žrtve naravnih nesreč.

Razlikovanje med grožnjami in ranljivostmi, ki ga zagovarja Liotta, temelji na ločevanju nacionalne in človekove varnosti na dva pola varnosti. Grožnje spadajo v sfero nacionalne varnosti, ranljivosti pa v sfero človekove varnosti. Suhrke (1999), Thomas in Tow (2002) ter Matthew in Shambaugh (1998) uporabljajo termin grožnja tudi v sferi človekove varnosti v smislu stanja ogroženosti, vsebinsko pa njihovo pojmovanje grožnje ustreza tistemu, kar Liotta definira kot ranljivost ali ekstremna ranljivost. Ker med naslovnike človekove varnosti spadajo tudi *osebe* prizadete v vojnah in notranjih spopadih (Suhrke 1999: 272), lahko grožnje, kot jih v smislu nacionalne varnosti pojmuje Liotta, uvrstimo med grožnje človekovi varnosti. Zaradi vsebinskih podobnosti in razlik v pojmovanju moram poudariti, da je za to delo pomemben odziv na grožnje, ki je izključno v kontekstu človekove varnosti. Groženj torej ne pojmem v kontekstu nacionalne varnosti kot Liotta, temveč v smislu ogroženosti, ki zahtevajo specifične odzive – odzive v kontekstu človekove varnosti.

Za oblikovanje primerne odziva na ogrožanje človekove varnosti moramo ločiti med splošnimi in specifičnimi grožnjami (Matthew in Shambaugh 1998: 172–73). Splošne grožnje v kontekstu človekove varnosti so močno razširjeni in ponavljajoči se problemi, kot sta lakota in bolezni. Te vrste grožnje povečajo ranljivost večjega števila ljudi skozi čas, a ne zahtevajo takojšnjega odziva držav ali drugih akterjev, v nasprotju s specifičnimi grožnjami, kot so teroristična dejanja in naravne nesreče. Specifične grožnje so osamljena dejanja ali pojavi, ki imajo takojšen učinek na varnost in blaginjo ljudi in zahtevajo takojšnjo pomoč (Thomas in Tow 2002: 182–83).

Tabela 2.4.4.2: Neposredne in posredne grožnje človekovi varnosti

NEPOSREDNO NASILJE	POSREDNO NASILJE
<ul style="list-style-type: none"> • Nasilna smrt ali onesposobitev: žrtve kriminala, ubijanje žensk in otrok, spolni napadi, terorizem, medskupinski nemiri, pogromi, genocid, mučenje in pobijanje odpadnikov, ubijanje vladnih predstavnikov, žrtve vojn 	<ul style="list-style-type: none"> • Pomanjkanje: stopnja osnovnih potreb (hrana, pitna voda, osnovno zdravstveno varstvo, osnovna izobrazba)
<ul style="list-style-type: none"> • Dehumanizacija: suženjstvo in trgovanje z ženskami in otroki, otroci vojaki, fizična zloraba žensk in otrok (v domačem okolju), ugrabitve, nezakonito pridržanje političnih nasprotnikov, prirejena sodišča 	<ul style="list-style-type: none"> • Bolezen: pogostost življenjsko nevarnih bolezni (nalezljive, rak, srca in ožilja)
<ul style="list-style-type: none"> • Droge: zasvojenost 	<ul style="list-style-type: none"> • Naravne in s strani človeka povzročene katastrofe
<ul style="list-style-type: none"> • Diskriminacija in dominacija: diskriminatorni zakoni ali postopki za manjšine in ženske, prepoved ali priredba volitev, podreitev političnih institucij in medijev 	<ul style="list-style-type: none"> • Nerazvitost: nizka raven BDP per capita, nizka rast BDP, inflacija, nezaposlenost, neenakost, rast/upad prebivalstva, revščina (na nacionalni ravni); regionalna in globalna gospodarska nestabilnost in stagnacija, demografske spremembe
<ul style="list-style-type: none"> • Mednarodni spori: meddržavne napetosti ali krize (bilateralne ali regionalne), napetost med velesilami 	<ul style="list-style-type: none"> • Preseljevanje prebivalstva: begunci in migracije (nacionalna, regionalna in globalna raven)
<ul style="list-style-type: none"> • Uničujoče orožje: širjenje orožja za množično uničevanje ter naprednega konvencionalnega in lahkega orožja ter protipehotnih min 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacija okolja: na lokalni, nacionalni, regionalni in globalni ravni

Vir: Bajpai (2005: 40).

Poročilo UNDP iz leta 1994 zelo eksplicitno našteje grožnje človekove varnosti, ki tvorijo globalni okvir človekove negotovosti: nekontrolirana rast prebivalstva, razlike v gospodarskih priložnostih, prekomerne mednarodne migracije, degradacija okolja, izdelava in tihotapljenje drog ter mednarodni terorizem (HDR 1994: 34).

Odgovor na vprašanje, kdo ima pristojnost zagotavljati varnost, ni samo zapleten, ampak je lahko tudi pravno sporen. Čeprav problemi, ki zadevajo človekovo varnost, prehajajo meje, pa meje še vedno obstajajo in jih je potrebno spoštovati. Poročilo UNDP iz leta 1994 opredeljuje človekovo varnost kot globalni problem, ki zahteva globalne rešitve, zagotavljanje človekove varnosti pa je predmet skupinskega truda, ki vključuje aktivne posameznike, in kjer imajo pomembno vlogo civilna družba in

institucije, komercialne, nevladne in vladne organizacije ter vlade držav (HDR 1994). Thomas in Tow (2002: 186) trdita, da lahko z oblikovanjem koalicij akterjev, ki so sposobni upravljati s problemi na makro in mikro ravni, izboljšamo pogoje za ohranjanje trajnega miru. Med akterje sodijo vojaške in civilne organizacije ter podjetniške skupine, ki morajo sodelovati z gostujočo državo. Bolj podrobne odgovore na to vprašanje lahko najdemo po preučevanju posameznega primera reševanja problemov.

Podobno kot pri prejšnjem vprašanju je tudi pri iskanju odgovora na vprašanje, katere metode so (ne)primerne za zagotavljanje človekove varnosti, odgovor močno odvisen od posameznega primera (Henk 2005: 97–98). Vogrinova (2006: 31–36) razdeli sredstva za zagotavljanje človekove varnosti na ukrepe v kontekstu trajnostnega človekovega razvoja, ki obsega okoljski, ekonomski, politično-pravni in socialni razvoj, in na popravne ukrepe, ki vključujejo sredstva mirnega reševanja sporov, humanitarno pomoč, usmerjene sankcije, humanitarne intervencije in druge oblike mirovnih operacij.

2.4.5 Pojavne oblike pobud za človekovo varnost in pogoji za uspešnost le-teh

Med najbolj značilne oblike pobud za človekovo varnost sodijo bilateralni dogovori o sodelovanju na področju človekove varnosti, kot je Deklaracija iz Lysøena¹⁴, ki sta jo podpisali Kanada in Norveška. K sporazumu so pristopile še druge države, čemur je sledilo oblikovanje Mreže za človekovo varnost, s tem je sporazum postal multilateralen. Med druge multilateralne oblike lahko uvrstimo oblikovanje *ad hoc* koalicij enako mislečih držav, ki s svojim delovanjem omogočijo uvrstitev pobud za človekovo varnost na dnevni red mednarodnih organizacij. Pomembne za akcije človekove varnosti so še pobude posameznikov, ki pozivajo k sodelovanju držav na določenem področju ali se aktivno zavzemajo za rešitev nekega problema. Posebna oblika in predpogoj za ostale vrste pobud pa je usmerjenost zunanje politike posamezne države za mednarodno delovanje na področju človekove varnosti (Behringer 2005: 309–10).

Pogoj za uspešno izvedbo pobud za človekovo varnost je multilateralizem, saj posamezna srednje močna ali mala država nima resursov, da bi pobudo za človekovo varnost izpeljala sama. Sodelovanje pa ni nujno zgolj med državami, ampak morajo

¹⁴ Deklaracija iz Lysøena, *Lysøen Declaration*, podpisana s strani kanadskega in norveškega zunanjega ministra, 11. maja 1998. Dostopno na http://w01.international.gc.ca/MinPub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=375251&Language=E&docnumber=117 (26. september 2006).

države ali koalicije držav sodelovati tudi z mednarodnimi nevladnimi organizacijami, saj le-te zagotavljajo določeni pobudi legitimnost in podporo v širši civilni družbi. Prispevek posameznikov lahko odločilno vpliva na razplet kampanje za človekovo varnost, saj lahko vplivni posamezniki pomagajo zagotoviti podporo in legitimnost določenemu projektu. Nenazadnje pa je za uspešno izvedbo pobude potrebno spoznanje širše javnosti, da so cilji take pobude nedvomno koristni za človeštvo (Behringer 2003: 20–22).

2.5 Ustvarjanje mednarodnih norm

Mednarodne norme so izziv tako za sociologe kot za politologe, ki skušajo vsak na svoj način oblikovati najbolj ustrezno definicijo. Björkdahlova (2002: 39) ugotavlja, da se kljub velikemu številu definicij le-te velikokrat prekrivajo. Finnemorejeva in Sikkinkova (1998: 891) opozarjata na glavno razliko med sociologi in politologi, slednji namreč govorijo o normah, medtem ko prvi govorijo o institucijah. Glavna razlika med normo in institucijo je v tem, da definicija norme izolira normo kot posamezno pravilo obnašanja, medtem ko institucije obsegajo celoto pravil obnašanja, ki so med seboj povezana.

Björkdahlova (2002: 40) opredeli tri skupne značilnosti definicij norm. Najpomembnejša implikacija norm je ustvarjanje pravil obnašanja. Norme ustvarjajo predstavo o tem, kaj je pravilno in konsistentno obnašanje. Da postane pravilo obvezujoče, mora norma spodbujevati občutek obveznosti, vsebovati mora predpis ali prepoved obnašanja. In tretjič, norme morajo izražati kolektivna pričakovanja o primernem vedenju.

Gelpijeva (1997: 340) definicija mednarodnih norm temelji na analizi legitimnih mednarodnih sporazumov. Legitimnost sporazuma pomeni, da pogodbenice priznavajo obveznosti do določil sporazuma in pravico drugih strank, da kršiteljice prisilijo k spoštovanju dogovora. Če je mednarodni sporazum legitimen, potem pravila obnašanja, ki jih vsebuje, ustreza tistemu, kar definiramo kot mednarodne norme.

Florinijeva poudarja (1996: 364), da je potrebno pri definiciji norm kot standardov obnašanja, poudariti dva pomembna vidika. Prvič, norme upravljajo obnašanje in niso zgolj ideje o tem, kaj je prav in kaj ni. Pri tem navaja Finnemorejevo (1994 v Florini 1996: 364), ki trdi, da so norme sklop skupnih razumevanj, ki so se akterjem znana in ki ustvarjajo pričakovanja o primernem obnašanju akterjev. Vzorci obnašanja, ki jih norme

predvidevajo, so za mednarodne odnose pomembni, ker določajo in oblikujejo obnašanje držav v mednarodni skupnosti.

Če povzamem, norme izražajo vrednote, ki ustvarjajo nove pravice in obveznosti ter s tem predpisujejo primerno obnašanje. Predstavljajo tudi skupno razumevanje pravil, ki določajo interese in identitete akterjev ter ustvarjajo njihova pričakovanja (Björkdahl 2002: 43; Finnemore in Sikkink 1998: 891–92).

Finnemorejeva in Sikkinkova (1998: 891) ločita med regulativnimi normami, ki narekujejo in omejujejo obnašanje, in konstitutivnimi normami, ki ustvarjajo nove akterje in interese. Gelpi (1997: 340), Björkdahlova (2002: 41) in Ruggie (1998) temu dodata še norme, ki usposablajo, kar pomeni, da norme služijo kot normativni napotki, ki pomagajo državam, da uskladijo svoje obnašanje. Norme v tem smislu spreminjajo obnašanje držav tako, da jim pomagajo razložiti obnašanje drugih držav v nekem negotovem mednarodnem okolju.

2.5.1 Akterji, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem norm

Številne mednarodne norme izvirajo iz notranjih, državnih norm, ki so se s prizadevanjem različnih akterjev razvile v mednarodna pravila. Prav tako so mednarodne norme in notranje norme povezane v smislu, da morajo mednarodne norme skozi sito številnih državnih politik, preden so sprejete kot splošno veljavne (Finnemore in Sikkink 1998: 893).¹⁵

Glavna značilnost akterjev, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem norm, je predanost določeni novi ideji, ki jo predstavljajo in zagovarjajo na mednarodni ravni (Björkdahl 2002: 45). Do neke mere pa so to tudi tisti, ki se zavzemajo za reševanje mednarodnih problemov (Finnemore in Sikkink 1998). Ko se prikaže priložnost za uveljavitev ideje o uvedbi nove norme, v primeru mednarodnega problema, ti akterji stopijo na mednarodno prizorišče in predstavijo svoje rešitve problemu (Kingdon 1995: 88 v Björkdahl 2002: 46).

Kdo sploh so akterji, ki se lotevajo ustvarjanja norm? Florinijeva (1996: 375) definira akterja kot »posameznika ali organizacijo, ki se nameni spremeniti obnašanje drugih«. Vsekakor je identiteta akterja pomembna, saj določa izbor idej, strategij in

¹⁵ *Norm entrepreneur* je angleški izraz za akterje, ki sprožajo iniciative za ustvarjanje norm, pospešujejo oblikovanje norm in si prizadevajo za njihovo institucionalizacijo. Gre za akterje, ki se lotevajo celotnega projekta uveljavljanja nove norme. V politologiji in mednarodnih odnosih je *entrepreneur* tisti, ki določa dnevni red, ustvarjalec novih politik ali akter z močno moralno zavestjo (Björkdahl 2002: 45).

prizorišča za aktivnosti v zvezi z oblikovanjem norm. Akterji so lahko posamezniki, MNO, civilna družba, a najpomembnejši akterji ostajajo države, saj imajo v veliki meri edine dostop do institucij in organizacij, ki imajo domeno nad ustvarjanjem pravil, prav tako pa so na področju mednarodnega miru in varnosti države tisti akterji, ki imajo največje možnosti vpliva na spremembe (Björkdahl 2002: 45–7).

Čeprav ni nujno, da so akterji, ki se ukvarjajo z oblikovanjem norm velike države in velesile, pa Florinijeva (1996: 375) ugotavlja, da imajo večje in močnejše države vseeno večje možnosti za uspešno institucionalizacijo norm, v primerjavi s srednje močnimi in malimi državami, ki so omejene z majhnostjo diplomatske mreže, saj ne morejo enakovredno sodelovati v mednarodnih organizacijah, na mednarodnih konferencah ali drugih forumih. Vendar, kot pravi Björkdahl (2002: 48–9), lahko postanejo aktivni akterji tudi srednje močne in male države, ko želijo uveljaviti normo, ki je v splošnem interesu mednarodne skupnosti. Za vplivanje na rezultate prizadevanj niso nujno potrebni tradicionalni vzvodi moči, temveč so vse bolj pomembni viri mehke moči, kot so strokovno znanje, poznavanje problematike, družbene veščine in moralna avtoriteta, ki niso zgolj v domeni velesil. Srednje močne in male države imajo lahko velik vpliv na ustvarjanje norm, tudi če samo prevzamejo vodenje določene pobude in jo podpirajo enako misleče države.

3. ANALIZA PRIMEROV ZAGOTAVLJANJA ČLOVEKOVE VARNOSTI S STRANI SREDNJE MOČNIH IN MALIH DRŽAV

3.1 Sprejemanje Konvencije o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju

Vsako leto je zaradi protipehotnih min ubitih ali ranjenih 26 000 oseb. Stanje, ki so ga povzročile mine¹⁶, je ustvaril človek, njegove posledice pa imajo epidemične razsežnosti. Mine predstavljajo stalno grožnjo varnosti in blaginji posameznikov ter posameznikom odrekajo osnovne človekove pravice – pravico do svobode gibanja ter gospodarskega in socialnega razvoja (Frafjord Johnson 1999).

Večina sporazumov o nadzoru orožja, ki so bili sprejeti po 2. svetovni vojni, obravnava orožja za množično uničevanje. Konec 20. stoletja se je kot posledica spremembe v strukturi mednarodne skupnosti grožnja globalne jedrske vojne začela zmanjševati, hkrati pa je začelo popuščati tudi tekmovanje v oboroževanju med velesilama. Vse to in pa vse bolj prisotni regionalni in notranji oboroženi konflikti so preusmerili pozornost na konvencionalne oblike vojskovanja. V sledečih sporazumih so se najprej pojavile omejitve, ki prepovedujejo uporabo konvencionalnega orožja, ki je še posebej nečloveško in ki neposredno prizadene civilno prebivalstvo. Posebna pozornost je zaradi njihove izjemne problematičnosti posvečena protipehotnim minam (Goldblat 1999: 9).

Atwood (1998: 1–2) ugotavlja, da stari rek »en teden je v politiki dolgo obdobje« vsekakor velja za problematiko protipehotnih min, saj je to vprašanje v zelo kratkem času zavzelo osrednje mesto na dnevnem redu mednarodnih diplomatskih prizadevanj. Leta 1998 je bila povečana politična pozornost protipehotnim minam relativno nov in sodoben fenomen, a Atwood poudari, da je bil problem nekritične uporabe protipehotnih min prisoten že desetletja.

¹⁶ Če ni v besedilu drugače navedeno, se termin mine nanaša samo na protipehotne mine.

3.1.1 Analiza okoliščin

Konferenca o razorožitvi¹⁷ je glavni pogajalski forum OZN o razoroževanju. Podpirajo jo predvsem države, ki obravnavajo problematiko protipehotnih min kot vprašanje varnosti s humanitarno dimenzijo¹⁸, med njimi so tudi velike sile, ki še vedno proizvajajo protipehotne mine. Na podlagi uspešnih pogajanj in sprejetih sporazumov iz preteklosti so države pripisovale Konferenci o razorožitvi izkušnje in kredibilnost potrebne za pogajanja o protipehotnih minah, vendar ima Konferenca številne slabosti, ki omejujejo in upočasnjujejo njeno delo in dosežke. Med najbolj obremenjujočimi je dejstvo, da v konferenci sodelujejo države, ki so do nedavnega ali še vedno proizvajajo protipehotne mine in zaradi tega preprečijo vsakršen poskus prepovedi, na drugi strani pa v Konferenci ne sodelujejo države, ki so z minami najbolj prizadete. Naidoo in McMillin (1997: 1–2) trdita, da je konsenzualno odločanje druga pomembna omejitev Konference, saj tak način sprejemanja odločitev zavlačuje proces pogajanj in pogosto tudi po uspešnih pogajanjih vodi do nesprejetja odločitve zaradi vložitve veta. Davenport (2002: 5) ju dopolni, da je rezultat, ki izhaja iz konsenzualnega odločanja, pogosto sporazum sklenjen na podlagi najmanjšega skupnega imenovalca in ki v praksi, kar zadeva protipehotne mine, pomeni zgolj določene omejitve ne pa popolne prepovedi.

Poleg Konference o razorožitvi je problematika min regulirana tudi v Konvenciji o prepovedi ali omejevanju uporabe določenih vrst klasičnega orožja, za katere je mogoče šteti, da ima čezmerne travmatološke učinke ali da deluje nediskriminatorno (CCW)¹⁹ oziroma za reševanje vprašanja protipehotnih min Konvenciji priloženem Protokolu II o

¹⁷ Konferenca o razorožitvi, *Conference on Disarmament*, je bila ustanovljena leta 1979 kot edini multilateralni pogajalski forum o razorožitvi kot posledica posebnega zasedanja generalne skupščine o razorožitvi in je nasledila predhodne pogajalske forume o razorožitvi.

Dostopno na

[http://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpHomepages\)/6A03113D1857348E80256F04006755F6?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpHomepages)/6A03113D1857348E80256F04006755F6?OpenDocument) (19. oktober 2006).

¹⁸ V nasprotju s pogledom, ki obravnava problematiko protipehotnih min kot primarno humanitarno vprašanje v tesni zvezi z varnostjo (Naidoo in McMillin 1997).

¹⁹ *Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects* ali *Convention on Certain Conventional Weapons (CCW)*, v besedilu uporabljam kratico CCW, je bila sprejeta 10. oktobra 1980 in je stopila v veljavo decembra 1983. K CCW spada še pet protokolov: *Protocol I on Non-Detectable Fragments* (98 pogodbenic), *Protocol II on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby Traps and Other Devices* (87 pogodbenic), *Protocol III on Prohibitions or Restrictions on the Use of Incendiary Weapons* (93 pogodbenic), *Protocol IV on Blinding Laser Weapons* (86 pogodbenic) in *Protocol V on Explosive Remnants of War* (32 pogodbenic);

prepovedih ali omejitvah uporabe min, min presenečenja in drugih priprav²⁰ (Naidoo in McMillin 1997).

V Protokolu II je eksplicitno prepovedana uporaba min proti civilistom v mednarodnih oboroženih spopadih, a je kljub temu vpliv Protokola II na dejansko obnašanje državnih akterjev, katerih večina je ostala zunaj okvirjev CCW in Protokola II, ter nedržavnih akterjev zanemarljiv (Atwood 1998: 2).

Pregledna konferenca za CCW leta 1996 je bila sklicana kot odgovor na vse večje zahteve po obsežnejši globalni akciji za rešitev vprašanja protipehotnih min. Čeprav so številne države zahtevale popolno prepoved protipehotnih min in so se nekatere enostransko zavezale k omejitvi ali opustitvi proizvodnje, širjenju in uporabi protipehotnih min, je bilo že od predhodnih pripravljalnih sestankov jasno, da večjih sprememb Protokola II ni bilo mogoče doseči, saj je bil argument vojaške pomembnosti min močnejši od humanitarnih posledic (*ibid.* 3).

CCW in Protokol II sta bila sprejeta s konsenzualnim odločanjem, kar implicira številne pomanjkljivosti in omejitve obeh dokumentov (Naidoo in McMillin 1997). Atwood (1998: 3–4) spremembe, ki so bile izglasovane k Protokolu II leta 1996, označi kot korak nazaj z dveh vidikov: 1) dovolile so uporabo novega tipa protipehotnih min, t.i. »pametne« mine in 2) z novo definicijo²¹ so izvzeli mine, ki imajo podoben učinek in se uporabljajo v iste namene. Dolgo prehodno obdobje, ki je bilo potrebno za uveljavitev nekaterih najbolj pomembnih določb Protokola II, in kompleksnost dokumenta, ki je močno zmanjšala število državnih in predvsem nedržavnih akterjev, pripravljenih upoštevati določbe iz dokumenta, sta, kot pravi Atwood, še dodatno oslabila mogoče pozitivne vplive.

Naidoo in McMillin (1997: 3) menita, da ne samo da besedilo CCW ne vsebuje popolne prepovedi min, ampak z definicijo okoliščin, v katerih se določeni tipi min

²⁰ *Protocol II on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby Traps and Other Devices*, v besedilu uporabljam krajšo verzijo Protokola II, sprejet v Ženevi, 10. oktobra 1980, stopil v veljavo decembra 1983 spremenjen maja 1996.

Dostopno na

[http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/8B3DCD52D33DCC59C12571DE005D8A28/\\$file/AMENDED+PROTOCOL+II.pdf](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/8B3DCD52D33DCC59C12571DE005D8A28/$file/AMENDED+PROTOCOL+II.pdf) (19. oktober 2006).

²¹ »Protipehotne mine so tiste, ki so prvenstveno oblikovane tako, da se sprožijo ob prisotnosti, bližini ali stiku s človekom in ki onesposobijo, ranijo ali ubijejo eno ali več oseb.« Protokol II, [http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/8B3DCD52D33DCC59C12571DE005D8A28/\\$file/AMENDED+PROTOCOL+II.pdf](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/8B3DCD52D33DCC59C12571DE005D8A28/$file/AMENDED+PROTOCOL+II.pdf) (19. oktober 2006). Kritike je zmotila beseda »prvenstveno«, ki naj bi izključevala druge tipe min, ki delujejo in se uporabljajo podobno kot protipehotne mine (Atwood 1998: 3).

lahko uporabljajo, tudi legitimira nadaljnjo uporabo min. Ker CCW ne vsebuje popolne prepovedi min in ne stigmatizira uporabe, proizvodnje in trgovanja z minami, je humanitarna dimenzija problema prezrta.

Shortova (1997: 2) identificira tudi pozitivne posledice neuspeha CCW. Države, razočarane nad izidi pogajanj na preglednih konferencah CCW, so začele z neodvisnimi pogovori z mednarodnimi nevladnimi organizacijami (MNO).

Atwood (1998: 4–5) je prepričan, da so za nadaljnje reševanje vprašanja protipehotnih min so obstajale le tri možnosti: 1) revizija CCW in Protokola II v okviru preglednih konferenc; 2) v okviru Konference o razorožitvi in 3) hitri pristop z oblikovanjem posebne pogodbe, ločeno od CCW in Konference o razorožitvi. Avtor (*ibid.*) meni, da je med državami, ki so si prizadevale za popolno prepoved min in so želele takojšnjo akcijo, prevladalo prepričanje, da je bolje doseči mednarodni sporazum o prepovedi, ki ga že na začetku podprejo katere koli države, ki jih je mogoče prepričati, kot pa spremljati, kako kritično humanitarno vprašanje postaja vse manj pomembno v dolgih letih pogajanj. Obveljalo je prepričanje, da lahko s sodelovanjem držav, ki se za to same odločijo, in odločitvijo, da ne bodo sledili pristopu iskanja najmanjšega skupnega imenovalca in konsenzualnemu odločanju, dosežejo sprejetje mednarodne norme, ki se ji takrat nenaklonjene države lahko pridružijo kasneje.

Nujnost obravnave problematike protipehotnih min in težnjo po popolni prepovedi uporabe protipehotnih min so sprožile MNO, ki se ukvarjajo z odstranjevanjem min in posledicami min, ki jih imajo te za civilno prebivalstvo, podprle pa so jih vlade držav s ciljem, da tovrstna prepoved postane del mednarodnega prava (Safelane 2003a).

V želji po ohranitvi mednarodnega zagona, ki ga je povzročil neuspeh pregledne konference, je kanadska delegacija oznanila, da bo do konca leta 1996 organizirala sestanek držav, ki podpirajo popolno prepoved protipehotnih min, na katerem bodo skušali razviti strategijo, ki bi mednarodno skupnost prepričala o ustreznosti popolne prepovedi protipehotnih min (Maslen in Herby 1998: 1).

Oktobra 1996 je sledila organizacija konference v Kanadi, znana kot prva konferenca v Ottawi, s katero se je začel t.i. Proces iz Ottawe.²² Na konferenci so sodelovale enako misleče države, zagovornice popolne prepovedi, ki so oblikovale središčno skupino držav (Naidoo in McMillin 1997; Short 1997; Davenport 2002; Kongstad 1999; Atwood 1998).

V prvotni središčni skupini držav, ki se je začela srečevati konec leta 1996, so sodelovale Avstrija, Belgija, Filipini, Irska, Južnoafriška Republika, Kanada, Mehika, Nizozemska, Norveška in Švica²³, leta 1997 sta se najprej skupini pridružili Nemčija in Kolumbija, kasneje tega leta pa še Brazilija, Francija, Malezija, Nova Zelandija, Portugalska, Slovenija²⁴, Velika Britanija in Zimbabve. Kljub povečanju skupine je proces vodila ožja skupina držav, ki je v tesnem sodelovanju z Mednarodnim gibanjem za prepoved protipehotnih min (ICBL)²⁵, drugimi relevantnimi MNO in mednarodnimi vladnimi organizacijami (MVO) razvijala koncepte, cilje in standarde (Kongstad 1999: 58). Države iz različnih regij sveta, ki so razvile čezregionalno sodelovanje in vsaka v svoji regiji prevzele specifične naloge, ter *ad hoc* narava pristopa sta dejavnika, ki sta močno povečala učinkovitost delovanja središčne skupine (Atwood 1998: 6).

Gibanje za prepoved protipehotnih min, ki je dobilo svetovne razsežnosti, je nastalo na podlagi diplomatskih pobud, prizadevanj MNO in povečane javne zavesti. Shortova (1997: 2) meni, da je med temi akterji za politični zagon gibanja najpomembnejši nepričakovani poziv kanadskega zunanjega ministra Lloyda Axworthyja na zaključku konference v Ottawi oktobra 1996, s katerim je prisotne države povabil, da se decembra 1997 udeležijo konference, na kateri bodo podpisali pogodbo o popolni prepovedi protipehotnih min.

Prvi konferenci v Ottawi so sledila štiri srečanja držav. Februarja 1997 so se na Dunaju dogovarjali o besedilu pogodbe, aprila je v Bonnu potekalo ekspertno srečanje za pregled besedila pogodbe, junija so v Bruslju na splošnem srečanju pregledali

²² Proces iz Ottawe se je začel oktobra 1996, ko se je v Ottawi sešlo okrog 50 enako mislečih držav z namenom razpravljati o bodočem delovanju v smeri popolne prepovedi protipehotnih min. Rezultat razprav je bil hitri, časovno omejen, diplomatski proces, osredotočen zgolj na pogajanja o pogodbi za popolno prepoved protipehotnih min, ki naj bi bila odprta za podpise decembra 1997 (Naidoo in McMillin 1997: 3). Shortova (1997: 2) opredeli proces iz Ottawe kot iniciativo za pospešeno diplomatsko delovanje med državami, zavezanimi takojšnji in popolni prepovedi protipehotnih min. Sodelovanje pa temelji na iskanju največjega skupnega faktorja in samoizbiri držav.

²³ Razen Belgije, Filipinov in Mehike so od leta 1998 vse članice Mreže za človekovo varnost.

²⁴ Tudi članica Mreže.

²⁵ *International Campaign to Ban Landmines* (ICBL).

besedilo pogodbe, septembra pa so v Oslu potekala tritedenska pogajanja za dokončno izoblikovanje besedila (Short 1997: 2, Maslen in Herby 1998: 1–3).

Konvencija o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju²⁶ je rezultat tesnega sodelovanja med civilnimi organizacijami in skupino enako mislečih držav, ki jih neposredno ali posredno zadeva problematika protipehotnih min.

Tabela 3.1.1.3: Časovna preglednica pogajalskega procesa za Konvencijo o prepovedi protipehotnih min

1992	Ustanovitev Mednarodne kampanje za prepoved protipehotnih min.
1995 – 1996	Mednarodna pogajanja za pregled stanja.
maj 1996	Kanada je pozvala druge države k skupnemu ukrepanju za popolno prepoved protipehotnih min.
oktober 1996	Na konferenci v Ottawi je kanadski zunanji minister pozval mednarodno skupnost h pogajanjem in podpisu konvencije, ki bi prepovedovala uporabo protipehotnih min, do decembra 1997.
februar 1997	Na Dunaju se je 111 držav udeležilo prvih formalnih pogovorov o osnutku konvencije.
junij 1997	V Bruslju je 97 držav podpisalo Bruseljsko deklaracijo, s katero so objavile svojo podporo konvenciji, ki naj bi prepovedala uporabo protipehotnih min do decembra 1997.
september 1997	V Oslu so se dogovorili o besedilu konvencije.
december 1997	V Ottawi je 122 držav podpisalo Konvencijo.
1. marec 1999	Konvencija vstopi v veljavo.

Vir: Povzeto po Safelane (2003b).

3.1.2 Analiza ciljev in interesov držav Mreže

Proces iz Ottawe, torej pogajalski proces za oblikovanje in sprejemanje Konvencije o prepovedi protipehotnih min, je potekal sočasno z nastajanjem Mreže za človekovo varnost. Zaradi neuspeha Konference o razoroževanju pri doseganju popolne prepovedi protipehotnih min se je takratna kanadska vlada odločila, da bo prevzela pobudo pri prepovedi min in v sodelovanju z nevladnimi organizacijami organizirala konferenco oktobra 1996. S sprejetjem Agende za delovanje na področju protipehotnih min in

²⁶ *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction* ali *Ottawa Convention*, Konvencija o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju, v besedilu uporabljam krajšo verzijo Konvencija o prepovedi protipehotnih min, ki je bila podpisana 4. decembra 1997 s strani 122. držav, je stopila v veljavo 1. marca 1999, ko jo je ratificiralo 40 držav. Dostopno na http://www.un.org/Depts/mine/UNDocs/ban_trty.htm (19. oktober 2006).

postavitvijo roka za doseg določenih rezultatov se je začel proces iz Ottawe (Behringer 2003: 8–9). Trdimo lahko, da ima ustanavljanje Mreže svoje korenine prav v procesu iz Ottawe, saj so države, delujoče v središčni skupini, ta poseben način sodelovanja želele formalizirati in ga aplicirati na pogajanja o takrat perečih ali bodočih problemih, ki bi potrebovali mednarodno obravnavo. Dokončno so ga formalizirale na ministrskem srečanju na Norveškem, maja 1999 (Ferrero-Waldner 2003). Ker zaradi formalnega neobstoja Mreže v začetkih procesa iz Ottawe ne morem identificirati enotnih ciljev in interesov Mreže, analiza vključuje tiste države, ki so sodelovale v središčni skupini v procesu iz Ottawe ter se kasneje priključile Mreži za človekovo varnost. Med te države sodi devet od trenutno štirinajstih članic Mreže.²⁷

Skupina iz Ottawe oziroma središčna skupina petdesetih držav, ki so aktivno sodelovale v procesu iz Ottawe, so se dogovorile, da bodo povečale sodelovanje in uskladile napore za doseg ciljev, ki se tičejo protipehotnih min (DFAIT Canada 1996b). Glavni cilj je bil čimprejšnji sprejem pravno obvezujočega sporazuma, ki bi prepovedoval proizvodnjo, skladiščenje, transfer in uporabo protipehotnih min, in posledično popolna prepoved uporabe protipehotnih min ter uničenje vseh enot te vrste orožja (Australian DFAT 1996).

Cilje je utrjevalo spoznanje, da visoki humanitarni in družbeno-ekonomski stroški, nastali zaradi uporabe protipehotnih min, zahtevajo takojšnje ukrepanje mednarodne skupnosti, da prepove uporabo te vrste orožja; prepričanje, da morajo do sprejetja take prepovedi delovati v skladu z obstoječima CCW in Protokolom II; priznavanje potrebe, da je nujno prepričati države, ki so prizadete z minami, da ustavijo vso nadaljnje polaganje min za uspešno deaktivacijo obstoječih minskih polj; ter spoznanje, da mora mednarodna skupnost nameniti veliko več sredstev za programe o osveščanju glede problema min, operacije za čiščenje minskih polj in pomoč žrtvam.²⁸

Cilji posameznih držav so bili združeni v prej omenjeni enotni cilj skupine iz Ottawe. Inherenten tem ciljem je bil humanitarni interes, ki se je izražal v prepričanju, da je CCW popolnoma prezrla humanitarno dimenzijo problema protipehotnih min

²⁷ Avstrija, Grčija, Irska, Južnoafriška Republika, Kanada, Nizozemska, Norveška, Slovenija in Švica. Neaktivne so bile Čile, Kostarika, Jordanija, Mali in Tajska (ICBL, Landmine Monitor Report 1999, <http://www.icbl.org/lm/1999>).

²⁸ *Declaration of the Ottawa Conference*, Deklaracija konference v Ottawi, sprejeta v Ottawi, 5. 10. 1996. Dostopno na http://w01.international.gc.ca/minpub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=376785&Language=E&docnumber=183 (24. januar 2007).

(Naidoo in McMillin 1997: 3). Humanitarno dimenzijo problema protipehotnih min in hkrati interesa mednarodne skupnosti najbolje ponazorita izjava nekdanjega kanadskega obrambnega ministra Davida Collenetta, ki pravi, da »/K/anada ni bila nikoli del problema [protipehotnih min], a bo zagotovo del njegove rešitve.« (DFAIT Canada 1996a), ter stališče norveške zunanje politike, da je treba etične vrednote postaviti v ospredje nacionalnih politik in javnih razprav. Norveška vlada je ustanovila Vladno komisijo za človeške vrednote, ki je imela nalogo opredeliti tiste vrednote, ki bi naj bile temelj demokratične družbe. Ta komisija je delovala zgolj na področju norveških nacionalnih politik, njene ugotovitve pa je želela norveška vlada aplicirati na mednarodno raven. Pri tem sta se postavili dve vprašanji, in sicer katere norme in vrednote naj vodijo zunanjo politiko in mednarodne odnose na splošno ter kje je povezava med državnimi in mednarodnimi normami. S koncem hladne vojne in razširitvijo koncepta nacionalne varnosti, ki zajema etične norme in standarde, ki vplivajo na posameznikov vsakdan, je prevladalo prepričanje, da so grožnje posameznikovi varnosti in preživetju globalni fenomen. To pa zahteva nova zavezništva in sodelovanje držav, MVO in MNO. Te vrste zavezništvo se je razvilo iz sodelovanja na področju prepovedi protipehotnih min, z ustanovitvijo Mreže za človekovo varnost, in se razširilo na druga področja, kjer so ogrožene pomembne vrednote (Vollebæk 1999).

3.1.3 Analiza delovanja in vpliva držav

Zaradi nezadovoljstva držav z dosežki Konference o razoroževanju in pritiskov MNO, kot sta ICBL in Mednarodni odbor Rdečega križa (ICRC)²⁹, so številne države enostransko razglasile moratorije ali popolne prepovedi izvoza protipehotnih min. Nekaterе vlade so šle še dlje in ustavile proizvodnjo ter začele z uničevanjem zaloge min (Goldblat 1999: 15). Marca 1995 je Belgija³⁰ kot prva država uvedla popolno prepoved uporabe, proizvodjanja, skladiščenja in transferja protipehotnih min. Junija 1995 ji je sledila Norveška (Behringer 2005: 317), decembra 1996 Švica³¹, januarja 1996 pa je Kanada razglasila takojšen moratorij na uporabo, proizvodnjo, trgovanje in izvoz min (DFAIT Canada 2003). Do julija 1997 je trideset držav enostransko

²⁹ *International Committee of the Red Cross*. V besedilu zaradi večje prepoznavnosti uporabljam angleško kratico ICRC.

³⁰ Belgija sicer ni članica Mreže za človekovo varnost, a jo tukaj omenjam zaradi treh razlogov. Prvič, ker je Belgija aktivno sodelovala v središčni skupini procesa iz Ottawe, drugič, ker je Belgija srednje močna država in tretjič, ker je kot prva država na svetu uvedla popolno prepoved min.

³¹ ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Switzerland*.

Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/switzerland.html> (26. januar 2007).

prepovedalo uporabo protipehotnih min, dvajset držav je prepovedalo proizvodnjo, petnajst pa jih je začelo ali zaključilo z uničevanjem zalog (Behringer 2005: 317).

Enostransko prevzete obveze imajo omejeno vrednost: niso obvezujoče za ostale subjekte mednarodnega prava in so lahko preklicane. To je leta 1996 spoznala tudi Generalna skupščina OZN in z resolucijo 51/45S pozvala države k oblikovanju učinkovitega, pravno obvezujočega dokumenta, ki bi prepovedal uporabo, proizvodnjo, skladiščenje in transfer protipehotnih min (Goldblat 1999: 15; Maslen in Herby 1998: 2; A/RES/51/45S).

Gibanje za prepoved protipehotnih min ni izšlo samo iz diplomatskih pobud držav, ampak tudi iz prizadevanj MNO in povečanega zavedanja javnosti (Short 1997: 2). Protipehotne mine in krize, ki so jih le-te povzročale v svetu, so se na mednarodnem dnevnem redu v okviru MNO pojavile že leta 1992. Šest MNO, združenih pod krovno organizacijo ICBL, je pozvalo države, da uvedejo popolno prepoved min (Behringer 2003: 8).

Pod pritiskom in s podporo ICBL je kanadska vlada skupaj z ostalimi enako mislečimi državami pozvala k oblikovanju novega mednarodnega režima, ki naj bi nastal zunaj tradicionalnih okvirjev OZN. Države, ki so sodelovale v središčni skupini, so si razdelile delo in posledično s prispevkom različnih držav zmanjšale pomanjkljivosti posamičnega dela. Do neke mere so vse države sodelovale tudi z MNO, ki so države oskrbovale z informacijami, izsledki raziskav, nasveti in izobraževanjem javnosti ter zagotavljale dostavo humanitarne pomoči (Rutherford 2001: 1–4).

Države so v sledeči analizi delovanja in vloge posameznih držav pri oblikovanju in sprejemanju dokumenta urejene po časovnem zaporedju njihovih prispevkov in ne ocenjeni pomembnosti njihovega delovanja.

Tabela 3.1.3.4: Časovni pregled in pregled prispevka držav, ki so sodelovale v procesu iz Ottawe.

DRŽAVA	VLOGA	PRISPEVEK
Kanada	3. – 5. oktober 1996: Konferenca K popolni prepovedi protipehotnih min 3. – 4. december 1997: Konferenca za podpis pogodbe o prepovedi protipehotnih min	Organizacija konference za podpis pogodbe, sodelovanje pri oblikovanju osnutka pogodbe, finančna pomoč ICBL in organizatorjem ostalih konferenc
Avstrija	12. – 14. februar 1997: Ekspertno srečanje o možnih potrditvenih ukrepih za Konvencijo o prepovedi protipehotnih min.	Oblikovanje osnutka in organizacija konference.
Južna Afrika	19. – 21. maj 1997: Konferenca za Afriko brez min	Organizacija konference držav Organizacije afriške enotnosti (OAE) ³² in zagotavljanje moralne avtoritete procesu iz Ottawe.
Belgija	24. – 27. junij 1997: Mednarodna konferenca za popolno prepoved protipehotnih min	Organizacija konference in oblikovanje deklaracije.
Norveška	September 1997: Mednarodna diplomatska konferenca za popolno prepoved protipehotnih min	Organizacija konference, na kateri se je oblikoval končni osnutek, glavni vir finančne pomoči ICBL.
Švica	November 1997: Ustanovitev mednarodnega centra za humanitarno deminiranje v Ženevi	Podpora osnutkom pogodbe in ustanovitev sistema za upravljanje z informacijami.

Vir: povzeto po Rutherford (2001: 11) ter Brem in Rutherford (2001: 174–75).

³² *Organisation of African Unity*, v besedilu uporabljam slovensko kratico OAE.

KANADA

»Ko so bile tudi največje zagovornice popolne prepovedi protipehotnih min na srečanju v Ottawi, oktobra 1996, prestrašene zaradi izziva, je bila prav pripravljenost Kanade, da deluje izven 'normalnega' diplomatskega procesa, ključen element za uspešnost gibanja za prepoved protipehotnih min.«

Jodie Williams, 1997 (Safelane 2003c).

Kanadska vlada je svojo podporo popolni prepovedi min prvič pokazala januarja 1996 med pregledno konferenco CCW, ko je razglasila takojšen moratorij na proizvodnjo, transfer in uporabo protipehotnih min.³³ Še istega leta, med 3. in 5. oktobrom 1996, je Kanada gostila konferenco K popolni prepovedi protipehotnih min, ki je bila mednarodna strateška konferenca, z namenom oblikovati načrt delovanja. Na zaključku te konference je takratni kanadski zunanji minister Lloyd Axworthy pozval prisotne države, da se decembra 1997 ponovno vrnejo v Ottawa, kjer bodo na novi konferenci podpisali dokument, ki bo prepovedoval uporabo min (Short 1997: 2; Behringer 2005: 318; Maslen in Herby 1998: 1; Brem in Rutherford 2001: 174; Rutherford 2001: 8).

Sledilo je štirinajst mesecev bilateralnih in multilateralnih sestankov, predstavitev uradnih stališč držav, pogajanj z vladami in MNO. Kanadske oblasti so nudile podporo številnim pobudam, zagotavljale logistično podporo in finančna sredstva predstavnikom drugih držav, ki se drugače srečanj ne bi mogli udeležiti, ter uporabile številna sredstva za krepitev politične podpore in podpore javnosti.³⁴

Kanadska vlada je v veliki meri sodelovala z MNO, tudi tako, da je bilo eno od strateških zasedanj konference leta 1996 namenjeno sodelovanju med MNO in vladami (Rutherford 2001: 8).

AVSTRIJA

Avstrija je bila članica središčne skupine držav, ki so prevzele pobudo za oblikovanje in zbiranje podpore za dokument o popolni prepovedi min. Njena vloga v procesu iz Ottawe je bila pomembna z dveh vidikov. Avstrija je že leta 1996 sprejela zvezni zakon o popolni prepovedi uporabe protipehotnih min in bila tako ena od prvih

³³ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Canada.

Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/canada.html> (26. januar 2007).

³⁴ *Ibid.*

držav, ki je javno izrazila podporo takojšnji in popolni prepovedi. Posledično je bila prav Avstrija tista, ki ji je predsedujoči na ministrski konferenci v Ottawi 1996, Lloyd Axworthy, predal nalogo, da spiše prvi osnutek dokumenta.³⁵

Avstrijski predstavniki so se kljub kratkemu času, v katerem so spisali besedilo dokumenta, srečali s težavo, kako oblikovati besedilo, ki bo dobilo najširšo možno podporo in ne bo ogrozilo oziroma upočasnilo procesa. V te namene so pisci dokumenta uporabili jezik in določila že obstoječih pogodb ter osnutek preko vseh svojih diplomatskih predstavništav posredovali državam, da bi te predstavile pripombe in predloge.³⁶

Februarja 1997 je avstrijska vlada gostila ekspertno srečanje na Dunaju, z namenom, da bi sodelujoče države izmenjale mnenja o obstoječem tekstu in predstavile morebitne predloge sprememb. Na avstrijsko vabilo se je odzvalo 111 držav, OZN, ICRC in ICBL, slednji sta državnim predstavnikom posredovali številna strokovna stališča in popravke (Maslen in Herby 1998: 2).

Upoštevajoč zaključke ekspertnega srečanja in predloge držav je avstrijska vlada popravila prvotni osnutek in marca 1997 predstavila drugi osnutek Konvencije o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju, ki je v veliki meri ostal nespremenjen do sprejetja (*ibid.*).

Kredibilnost in vpliv pripisana Avstriji zaradi uzakonitve popolne prepovedi protipehotnih min in njene aktivnosti na mednarodnem prizorišču za doseg istega cilja na globalni ravni sta bila razloga, da je Avstrija dobila nalogo spisati besedilo dokumenta, čeprav bi se lahko izrazili dvomi v legitimnost dokumenta, ki ga sestavijo predstavniki ene same države. S sodelovanjem in upoštevanjem predlogov držav, MVO in MNO je Avstrija te pomisleke obšla.³⁷

NORVEŠKA

Junija 1997 se je v Bruslju odvijala uradna nadaljevalna konferenca konference iz Ottawe 1996. Glavni namen Bruseljske konference je bil sprejetje deklaracije, ki bi zadnji, tretji, avstrijski osnutek odprla za pogajanja in sprejetje na diplomatski konferenci v Oslu, načrtovani za september 1997. 97 držav od 156. držav, ki se je

³⁵ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Austria.

Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/austria.html> (26. januar 2007).

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

konference udeležilo, je podpisalo Bruseljsko deklaracijo, s katero so potrdili glavne elemente dokumenta o popolni prepovedi min (Maslen in Herby 1998: 2–3).

Z Bruseljsko deklaracijo so sodelujoče države potrdile avstrijsko besedilo kot osnovo za pogajanja, pozdravile sklicanje diplomatske konference v Oslu kasneje istega leta³⁸ ter potrdile Axworthyjev cilj, da bi bila pogodba podpisana do konca 1997 (Maslen in Herby 1998: 3).

Septembra 1997 je norveška vlada gostila konferenco, na kateri so oblikovali zadnje spremembe besedila pogodbe. Konferenca je bila deležna velike medijske pozornosti, saj je malo pred začetkom umrla britanska princesa Diana, zagovornica popolne prepovedi protipehotnih min in aktivna posameznica pri lobiranju za doseg tega cilja. Na konferenci v Oslu so imele pomembno vlogo MNO, saj so sedele za isto mizo s predstavniki držav. Norveška vlada je s tem podelila MNO uradni status v mednarodnih pogajanjih o mednarodni pogodbi (Brem in Rutherford 2001: 174).

Norveška vlada je pravila postopka konference in njeno časovno omejitev na tri tedne predstavila že na zaključku bruseljske konference. Med glavnimi značilnostmi konference je bila odločitev, da bodo odločitve sprejete z dvotretjinsko večino, kjer konsenz ne bo možen. Status udeleženke konference in pravico do glasovanja so dobile samo tiste države, ki so formalno podprle Bruseljsko deklaracijo. Ostale države, OZN, ICBL in ICRC so imeli status opazovalcev (Maslen in Herby 1998: 3).

Norveška je pri vprašanju prepovedi protipehotnih min prevzela vodenje na globalni ravni. Bila je ena najpomembnejših članic središčne skupine držav in je veliko prispevala k oblikovanju dokumentov, vključevanju afriških držav v proces, finančni podpori držav in aktivnosti MNO, kot je ICBL.³⁹

JUŽNOAFRIŠKA REPUBLIKA

Južnoafriška republika je maja 1997 gostila konferenco Za Afriko brez min, ki jo je organizirala OAE. Konferenco so financirale vlade Kanade, Danske, Nizozemske, Norveške, Portugalske, Švedske, Južnoafriške republike in Švice ter ICRC (Naidoo in Mcmillin 1997: 4, 10).

³⁸ *Ibid.*

³⁹ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Norway. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/norway.html> (26. januar 2007).

Konference se je udeležilo dvainštirideset držav, med katerimi je obveljalo enoglasno mnenje, da pozovejo vse članice OAE, da uvedejo popolno prepoved protipehotnih min in spremenijo Afriko v območje brez min (Brem in Rutherford 2001: 174).

Ob koncu konference je bilo petindvajset afriških držav odločenih, da podpišejo Konvencijo o prepovedi protipehotnih min. Pokroviteljstvo konvencije s strani južnoafriške vlade na čelu z Nelsonom Mandelo je motiviralo veliko držav južne Afrike, da so jo podprle (Rutherford 2001: 9).

Južnoafriška republika je bila članica središčne skupine držav in je igrala v procesu iz Ottawe vidno vlogo. Na ekspertnem srečanju na Dunaju februarja 1997, je prva spregovorila prav Južnoafriška republika in odločno podprla proces iz Ottawe. Poglavitno srečanje držav OAE, ki ga je gostila Južnoafriška republika, je med afriškimi državami vzpostavilo podporo Konvenciji o prepovedi protipehotnih min.⁴⁰

Zelo pomemben prispevek v procesu iz Ottawe je imel južnoafriški veleposlanik pri OZN, Jacob Selebi, ki je bil predsedujoči konferenci v Oslu septembra 1997. Maslen in Herby (1998: 3) Selebiju pripisujeta največje zasluge za uspešen in predčasen zaključek pogajanj. Shortova (1997: 4–5) identificira več dejavnikov, zaslužnih za njegov uspeh: Selebi ni bil samo spoštovan in sposoben diplomat, ampak je bil tudi predstavnik države, ki ni bila posebej občutljiva na pritiske držav, nenaklonjenih popolni prepovedi min, imel pa je tudi pomembno vlogo pri informiranju MNO, saj jih je obveščal o dogajanju na diplomatskih sestankih za zaprtimi vrati, brez česar bi MNO težko lobirale za podporo držav.

ŠVICA

Švica ni bila vedno v ospredju pogajanj o popolni prepovedi min. Na pregledni konferenci CCW maja 1996 v Ženevi je podpirala nadaljnjo uporabo pametnih min in dolga prehodna obdobja za uveljavitev novih omejitev, a že konec leta 1996 se je vladna politika spremenila in Švica je postala eden od glavnih motorjev procesa iz Ottawe. Kritična kampanja Švicarskega gibanja za prepoved protipehotnih min in dejstvo, da ima ICRC sedež v Ženevi, sta sprožila močan pritisk javnega mnenja na vladno politiko

⁴⁰ ICBL (1999): Landmine Monitor Report South Africa. Dostopno na http://www.icbl.org/lm/1999/south_africa.html (26. januar 2007).

in jo obrnila v nasprotno smer. Decembra 1996 je švicarski parlament sprejel zakon o popolni prepovedi protipehotnih min.⁴¹

Novembra 1997 je Švica ustanovila Mednarodni center za humanitarno deminiranje⁴² in Sistem za upravljanje z informacijami, ki se tičejo min,⁴³ slednjega je OZN odobrila kot mednarodni standard za zbiranje informacij o humanitarnem deminiranju (Brem in Rutherford 2001: 175).

V središčni skupini držav je Švica prevzela aktivno vlogo in s svojimi predlogi vplivala na pogajanja. Eden pomembnejših predlogov švicarske delegacije je bilo zmanjšanje števila potrebnih ratifikacij za vstop pogodbe v veljavo na dvajset držav. Ta predlog je nastal kot protiutež predlogu, ki ga je zagovarjala večina držav, in sicer da mora konvencijo ratificirati šestdeset držav, da le-ta stopi v veljavo. Predlog Švice je vplival na pogajanja, saj je bilo končno število potrebnih ratifikacij znižano na štirideset držav.⁴⁴

OSTALE DRŽAVE

V procesu iz Ottawe so v skupini središčnih držav sodelovale še druge članice Mreže: Irska, Nizozemska, Slovenija in Grčija. Irska, Nizozemska in Slovenija so bile aktivne partnerice v procesu in središčni skupini, Grčija je imela zgolj status opazovalke.⁴⁵

Irsko gibanje za prepoved protipehotnih min je bilo ustanovljeno leta 1994. Na povabilo parlamentarnega odbora za zunanjo politiko je ta nevladna organizacija začela sodelovati z zunanjim ministrstvom. Gibanje je močno lobiralo na predstavnike vlade in opozicije, da bi sprejeli enostranski akt o prepovedi protipehotnih min. Čeprav je bila do dejanske uzakonitve prepovedi še dolga pot, pa je Irska svoje stališče utrdila z močnim lobiranjem za popolno prepoved v Evropskem parlamentu.⁴⁶

Nizozemska vojska je leta 1995 še uporabljala protipehotne mine. Ministrstvo za obrambo je naročilo raziskavo, ki bi potrdila ali vojska potrebuje protipehotne mine ali

⁴¹ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Switzerland.

Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/switzerland.html> (26. januar 2007).

⁴² *International Centre for Humanitarian Demining.*

⁴³ *Information Management System for Mine Action.*

⁴⁴ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Switzerland.

Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/switzerland.html> (26. januar 2007).

⁴⁵ Poročila Irske, Nizozemske, Slovenije in Grčije. ICBL (1999): Landmine Monitor Report. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/> (26. januar 2007).

⁴⁶ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Ireland.

Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/ireland.html> (26. januar 2007).

se jim lahko odreče. Z veliko podporo vojske in parlamenta je bila sprejeta odločitev, da Nizozemska min ne potrebuje in posledično je bila Nizozemska na pregledni konferenci CCW med leti 1995–96 ena od prvih držav, ki so podprle hitri pristop izven tradicionalnih diplomatskih okvirjev za doseg popolne prepovedi min. Nizozemska je bila članica središčne skupine in se potegovala za prepoved protipehotnih min znotraj Evropske unije in zveze NATO.⁴⁷

Slovenija je sodelovala na vseh pripravljalnih srečanjih, podprla Bruseljsko deklaracijo in kot polnopravni sogovornik sodelovala na konferenci v Oslu septembra 1997.⁴⁸

3.1.4 Končni izid prizadevanj

Na konferenci v Ottawi decembra 1997 je Konvencijo o prepovedi protipehotnih min podpisalo 122 držav (Safelane 1997). Septembra 1998 je konvencijo kot štirideseta ratificirala Burkina Faso in tako je konvencija 1. marca 1999 stopila v veljavo (Behringer 2005: 321). Do februarja 2007 je konvencijo podpisalo 155 držav, k njej pristopilo oziroma jo ratificiralo pa 153 držav.⁴⁹

Države, ki so ratificirale Konvencijo o prepovedi protipehotnih min, so se zavezale, da bodo takoj prenehale z uporabo, proizvodnjo in transferjem protipehotnih min; da bodo uničile obstoječe zaloge v roku štirih let po vstopu konvencije v veljavo; da bodo deminirale območja posejana z minami v roku desetih let po vstopu konvencije v veljavo, da bodo nudile pomoč ostalim državam pri uvajanju določil pogodbe ter pripravljale letna poročila o poteku implementacije konvencije (DFAIT Canada 1997).

Končni rezultat procesa iz Ottawe je bil vstop Konvencije o prepovedi protipehotnih min v veljavo, poleg tega pa je imel še nekaj pomembnih implikacij za mednarodno skupnost. Med temi je gotovo najpomembnejša uveljavitev nove norme mednarodnega prava (DFAIT Canada 1997), ki stigmatizira uporabo protipehotnih min. Več držav kot konvencijo podpiše oziroma ratificira, večji je pritisk na države, ki h konvenciji nočejo pristopiti (Behringer 2005: 321).

Čeprav je Konvencija o prepovedi protipehotnih min od takrat, ko je stopila v veljavo, formalen element mednarodnega prava, pa je obvezujoča zgolj za podpisnice.

⁴⁷ ICBL (1999): Landmine Monitor Report The Netherlands. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/netherlands.html> (26. januar 2007).

⁴⁸ ICBL (1999): Landmine Monitor Report Slovenia. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/slovenia.html> (26. januar 2007).

⁴⁹ ICBL (1999): State Parties. Dostopno na <http://www.icbl.org/treaty/members> (31. januar 2007).

Kljub temu so se normativne implikacije pogodbe razširile preko njenega obsega pravnih obvez (Spearin 2001: 1). Vse večja nenaklonjenost uporabi min lahko vpliva na države, ki h konvenciji niso pristopile, da začnejo zmanjševati proizvodnjo in uporabo protipehotnih min (Goldblat 1999: 22).

Maslen in Herby (1998: 9) izpostavita pomembno implikacijo uspešnosti procesa iz Ottawe, in sicer vrnitev k tradicionalnemu razvoju mednarodnega humanitarnega prava, kjer se odločitve ne sprejemajo s konsenzom, temveč z večinskim odločanjem, o Konvenciji o prepovedi protipehotnih min se je namreč odločalo z dvotretjinsko večino.

S procesom iz Ottawe se je spremenil tudi način upravljanja mednarodnih diplomatskih odnosov. Odgovor na humanitarni poziv ICBL je bilo oblikovanje koalicije enako mislečih malih in srednje močnih držav, ki so sodelovale s civilno družbo za doseg skupnega cilja – popolne prepovedi protipehotnih min (Kongstad 1999: 57). Behringer (2005: 322) je označil proces iz Ottawe kot zgleden primer, kaj lahko voditeljstvo srednje močnih držav doseže s pobudo za človekovo varnost na globalni ravni. Posebnosti tega procesa so sodelovanje srednje močnih in manjših držav z MNO in MVO, oblikovanje agresivne in zelo aktivne središčne skupine držav, uporaba sredstev hitre diplomacije in izvajanje pogajanj izven tradicionalnih pogajalskih forumov o varnosti (Rutherford 2001: 2).

Samo realizacija Konvencije o prepovedi protipehotnih min problema globalne humanitarne krize ne more rešiti (DFAIT Canada 1997).

Kot ugotavlja Kongstad (1999: 58) so se posamezniki in predstavniki držav zavedali, da konferenca v Ottawi ni bila zgolj uspešen zaključek procesa, ampak da je treba dosežke prenesti v realen svet, jih uveljaviti in narediti obče veljavne. Proces je bilo treba preoblikovati iz gibanja v nekaj trajnejšega. S tem namenom je kanadska vlada del konference v Ottawi namenila tudi začetku nadaljevanja – procesu iz Ottawe II. V okviru drugega procesa iz Ottawe so se države zavezale, da bodo povečale prizadevanja za deminiranje minskih polj, nudile pomoč žrtvam in okrepile novo mednarodno normo (DFAIT Canada 1997).

Zaradi zagona, ki so ga države dobile z uspešnim zaključkom procesa iz Ottawe, in potrditvijo, da je nov način delovanja, temelječ na skupnih vrednotah in podobnih načinih izvajanja zunanje politike, primeren za doseg humanitarnih ciljev, se je oblikovalo pomembno zavezništvo med Kanado in Norveško, ki sta ga državi

formalizirali s pogodbo iz Lysøena maja 1999. Z željo, da se uspeh procesa iz Ottawe prelije tudi na druga področja, kjer je potrebna humanitarna akcija, sta državi v pogodbo zapisali, da lahko partnerstvo za doseganje ciljev v bodoče vključuje tudi druge države, MVO in MNO ter druge predstavnike civilne družbe. Partnerstvo je postavilo okvir za posvetovanje in skupno delovanje na področju človekove varnosti, promocije človekovih pravic, krepitve mednarodnega prava, preprečevanja konfliktov ter ohranjanju in razvijanju demokracije ter dobrega vladanja. Glavne naloge, ki so jih predstavniki Kanade in Norveške vključili na dnevni red delovanja, so bile vprašanje protipehotnih min, ustanovitev Mednarodnega kazenskega sodišča, človekove pravice, mednarodno humanitarno pravo, ženske in otroci v oboroženih spopadih, širjenje malega orožja, delo otrok, otroci vojaki ter sodelovanje med državami severne poloble in arktičnega območja (DFAIT Canada 1998).

Proces iz Ottawe ter partnerstvo Norveške in Kanade sta bila temelja za ustanovitev Mreže za človekovo varnost, ki je bila formalno ustanovljena na ministrskem srečanju v Lysøenu na Norveškem, 20. maja 1999 (Ferrero-Waldner 2003; Human Security Network 2006).

Napredek konvencije na humanitarnem področju in na področju razorožitve in razvoja je od vstopa konvencije v veljavo velik. Mednarodno trgovino s protipehotnimi minami zadnjih deset let sestavljajo samo nezakoniti ali nepotrjeni tokovi, samo tri države – Mjanmar, Nepal in Rusija – še uporabljajo protipehotne mine, države podpisnice konvencije so popolnoma nehale uporabljati mine, milijoni skladiščenih min so bili uničeni, samo trinajst držav podpisnic še ima skladiščene mine in samo trinajst držav, ki niso podpisnice konvencije, mine še proizvaja, zmanjšalo se je število držav, ki so prizadete z minami.⁵⁰

⁵⁰ ICBL (2006): Landmine Monitor Report 2006, Major Findings. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/2006/findings.html> (31. 1. 2007).

3.2 Ustanavljanje Mednarodnega kazenskega sodišča

3.2.1 Analiza okoliščin

Ideja o ustanovitvi mednarodnega kazenskega sodišča ni nova (Nanda 1998: 413). Prvi predlog za ustanovitev stalnega mednarodnega kazenskega sodišča v moderni dobi sega v leto 1872, ko je Gustav Moynier, eden od ustanoviteljev ICRC, zaradi grozodejstev v francosko-pruski vojni leta 1870 predlagal ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča, ki bi morebitne storilce odvrčalo od kršitev ženevske konvencije iz leta 1864. Predlog ni bil sprejet ne s strani držav, ne s strani mednarodnih pravnikov (Glasius 2002: 138–39).

Nanda (1998: 413) trdi, da so se poskusi ustanovitve sodišča⁵¹ začeli z neuspešnim poskusom po prvi svetovni vojni, Schabas (2004: 2) pa označi haški konvenciji iz let 1899 in 1907 kot prva poskusa kodifikacije vojnega prava v mednarodni pogodbi, ki sta pomembna z vidika človekove varnosti, saj vsebujeta številna določila, ki zadevajo zaščito civilnega prebivalstva. Versajska pogodba je prav tako predvidevala ustanovitev *ad hoc* sodišč, na katerih bi sodili uradnikom centralnih sil, odgovornim za kršitve mednarodnega prava spopadov, a je Nemčija odločno zavrnila izročitev svojih državljanov takim sodiščem, zavezniki pa so izgubili interes, ko je nemški cesar prejel azil na Nizozemskem (von Hebel 1999: 16 in Bassiouni 1999: 7 v Glasius 2002: 139; Schabas 2004: 2).

Predlogi za ustanovitev sodišča, ki bi delovalo, ko se zrušijo nacionalni sodni sistemi ali ko nobeno nacionalno sodišče ne preganja oseb osumljenih vojnih zločinov ali genocida, so se okrepili med in po drugi svetovni vojni (Stork 1998: 1). Vendar so bili ti predlogi zavrjeni na račun ustanovitve *ad hoc* mednarodnih sodišč v Nurnbergu in Tokiu (Glasius 2002: 139). Sodišči v Nurembergu in Tokiu sta oživili težnje po stalnem mednarodnem kazenskem sodišču, ki bi kaznovalo najbolj resne mednarodne zločine, kot so genocid, zločini proti človeštvu, vojni zločini in agresija. Tako sodišče bi odvrčalo posameznike od zločinov in kaznovalo tiste, ki bi zločine zagrešili (Peace Matters 1999; Benedetti in Washburn 1999: 1).

⁵¹ V besedilu se termin sodišče nanaša na idejo trajnega mednarodnega kazenskega sodišča, razen če je v besedilu izrecno drugače navedeno.

Po izreku sodb v Nurembergu in Tokiu se je ideja o ustanovitvi mednarodnega kazenskega sodišča izoblikovala v kontekstu sprejetja Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida leta 1948 (Nanda 1998: 414) in Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah (Glasius 2002: 139). Med leti 1949 in 1954 je v okviru OZN Mednarodna pravna komisija (ILC)⁵² sestavila osnutek statuta sodišča, vendar je bil vsak nadaljnji poskus ali uspeh obsojen na propad zaradi začetka hladne vojne (Nanda 1998: 414; Glasius 2002: 139; Benedetti in Washburn 1999: 2; Schmitt in Richards 2000: 1; Stork 1998: 1; Peace Matters 1999). Kakršno koli prizadevanje vlad za ustanovitev sodišča je bilo med leti 1954 in 1989 neuspešno, znanstveno in strokovno delo pa se je nadaljevalo v okviru ILC (Benedetti in Washburn 1999: 2).

Ideja o ustanovitvi mednarodnega kazenskega sodišča je ponovno oživela leta 1989, ko je delegacija Trinidada in Tobaga generalni skupščini OZN podala predlog o ustanovitvi mednarodnega kazenskega sodišča, ki bi imelo pristojnost preganjati in kaznovati posameznike in skupine, ki se med drugim ukvarjajo z nezakonito trgovino z drogami. Generalna skupščina je pooblastila ILC za izdelavo poročila o mednarodni kazenski pristojnosti za preganjanje oseb, ki so vpletene v trgovanje z drogami (Glasius 2002: 139; Nanda 1998: 415; Schmitt in Richards 2000: 1).

ILC je ponovno začel s sestavljanjem osnutka statuta, a je svoj mandat razširil in oblikoval osnutek statuta sodišča, ki nima pristojnosti samo nad nezakonito trgovino z drogami, ampak tudi nad zločini proti miru in varnosti človeštva (Glasius 2002: 139). Leta 1993 je ILC predložil osnutek statuta Generalni skupščini, ta pa ga je predala državam v presojo. Leta 1994 je ILC predložil spremenjeno besedilo osnutka, v katerem so bili upoštevani komentarji držav (Nanda 1998: 415), hkrati je pozval države, da organizirajo konferenco, kjer bodo statut potrdili kot mednarodno obvezujočo pogodbo (Glasius 2002: 140).

Istočasno so slike in televizijski posnetki grozodejstev etničnega čiščenja v Jugoslaviji in genocida v Ruandi pretresle svet (Glasius 2002: 139). Oblikovanje *ad hoc* sodišč za vojne zločine je dalo zagon ideji o oblikovanju stalnega mednarodnega kazenskega sodišča (Nanda 1998: 415; Davenport 2002: 5).⁵³

⁵² *International Law Commission.*

⁵³ Varnostni svet OZN je leta 1993 ustanovil Mednarodno kazensko sodišče za bivšo Jugoslavijo (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*) in leta 1994 Mednarodno kazensko sodišče za Ruando (*International Criminal Tribunal for Rwanda*) (Schmitt in Richards 2000: 1).

Glasiusova (2002: 140) meni, da kljub podpori velikega števila držav, predvsem evropskih in karibskih, čimprejšnji organizaciji konference, le-ta ni bila mogoča, saj so se ostale države v Generalni skupščini zaradi različnih razlogov obotavljale.

Leta 1994 je Generalna skupščina sprejela sklep o oblikovanju *ad hoc* odbora za oceno problematike ustanavljanja sodišča, temelječega na osnutku statuta, ki ga je pripravil ILC. Odbor je bil sestavljen iz predstavnikov držav in je imel nalogo preučiti in razpravljati o osnutku statuta (*ibid.*), svoje poročilo je oddal leto kasneje (Nanda 1998: 415).

Po pregledu poročila je obveljalo mnenje, da osnutek statuta potrebuje nadaljnje delo. Na podlagi tega je Generalna skupščina leta 1995 pozvala k ustanovitvi pripravljalnega odbora⁵⁴, ki je bil odprt za vse države članice OZN, člane specializiranih agencij in članice Mednarodne agencije za jedrsko energijo. Pripravljalni odbor je imel nalogo razpravljati o večjih vsebinskih in administrativnih vprašanjih, ki so izhajala iz osnutka statuta, ki ga je pripravil ILC. Generalna skupščina je pripravljalni odbor pooblastila, da pripravi besedilo, temelječe na osnutku statuta ILC, ki bo imelo široko podporo med državami in bo osnova za diplomatsko konferenco v Rimu, med 15. junijem in 17. julijem 1998 (Nanda 1998: 416; Davenport 2002: 5; Benedetti in Washburn 1999: 3).

Pripravljalni odbor se je od ustanovitve pa do konference v Rimu sestel na šestih srečanjih⁵⁵ in pripravil osnutek besedila, o katerem se je nato razpravljalo na konferenci. Ko se je konferenca začela, so se kljub zagonu in hitremu razvoju dogodkov do tistega trenutka začele pojavljati večje težave, besedilo je namreč vsebovalo 1700 različnih predlogov v oklepajih, poleg tega pri pripravi osnutka v pripravljalnem odboru ni sodelovalo okoli petdeset držav, predvsem držav v razvoju (Glasius 2002: 140), Schabas (2006: 1) pa trdi, da je največjo oviro uspešnemu zaključku konference predstavljalo nasprotovanje ZDA.

Vsebina osnutka statuta, različna stališča in predlogi držav, delovanje držav ter razvoj dogodkov je podrobneje razloženo v naslednjih podpoglavjih, na tem mestu je treba poudariti samo to, da je bil statut v noči iz 17. na 18. julij na tajnem glasovanju

⁵⁴ *Preparatory Committee* ali krajše *PrepCom*.

⁵⁵ Potek srečanj, način delovanja in vsebina pogajanj so zelo podrobno opisani v Benedetti, Fanny in John L. Washburn (1999) *Drafting the International Criminal Court Treaty: Two Years to Rome and An Afterword on the Rome Diplomatic Conference*. *Global Governance* 5 (1), 1-37. Avtorja sta bila kot člana MNO prisotna na večini srečanj pripravljalnega odbora.

sprejet z 120 glasovi za, sedem proti in enaindvajset vzdržanimi (Benedetti in Washburn 1999: 21; Glasius 2002: 140).

3.2.2 Analiza ciljev in interesov držav Mreže

Leta 1994 se je oblikovala skupina enako mislečih držav, katere glavni cilj je bila organizacija diplomatske konference, na kateri bi ustanovili Mednarodno kazensko sodišče (ICC)⁵⁶. Skupina enako mislečih se je iz začetnih dvanajstih sodelujočih držav razširila na več kot šestdeset v času konference v Rimu (Behringer 2005: 322). V skupini enako mislečih držav so sodelovale predvsem srednje močne države in države v razvoju (Kirsch in Holmes 1999: 4). V začetni fazi je skupina temeljila na osebnih poznanstvih delegatov, s povečanjem članstva, utrditvijo skupnega cilja - ustanovitve močnega sodišča po hitrem postopku, sodelovanjem z različnimi MNO in podporo letih pa je skupina postala močna in kredibilna protiutež stalnim članicam Varnostnega sveta OZN na eni strani in državam v razvoju, združenimi v Gibanju neuvrščenih, na drugi (Glasius 2002: 140; Benedetti in Washburn 1999: 16).

Na konferenci v Rimu so se na podlagi različnih pričakovanj in interesov oblikovali trije bloki držav. Razlike med bloki so bile najbolj očitne pri treh glavnih temah: vloga Varnostnega sveta pri ustanavljanju in delovanju sodišča, obseg pooblastil tožilca in obseg jurisdikcije sodišča (Benedetti in Washburn 1999: 14; Glasius 2002: 153–55; Davenport 2002: 5).

Največji in najbolj vpliven blok je bila skupina enako mislečih držav (Schmitt in Richards 2000: 2). Behringer (2005: 335) jo označi kot neformalno zvezo držav brez stalnega članstva, ki jo je leta 2000 sestavljalo 67, večinoma malih in srednje močnih držav, med njimi dvanajst članic Mreže za človekovo varnost: Avstrija, Čile, Grčija, Irska, Jordanija, Južnoafriška republika, Kanada, Kostarika, Nizozemska, Norveška, Slovenija in Švica. Ta skupina se je zavzemala za močno, neodvisno, neomejeno, pravično in učinkovito stalno mednarodno kazensko sodišče (Benedetti in Washburn 1999: 16; Nanda 1998: 428; Glasius 2002: 140; Schmitt in Richards 2000: 2; Peace Matters 1999; Wedgwood 1998: 21; Kirsch in Holmes 1999: 4).

Drugi blok so sestavljale stalne članice Varnostnega sveta OZN, ki so si prizadevale, da bi imel Varnostni svet pomembno vlogo pri ustanavljanju in delovanju sodišča,

⁵⁶ *International Criminal Court*. Od tukaj naprej govorim o instituciji Mednarodnega kazenskega sodišča, delujočega od leta 2002, ko je pogodbo o ustanovitvi ICC ratificiralo šestdeset držav, in ne več o ideji stalnega mednarodnega kazenskega sodišča.

nasprotovale pa so omembi jedrskega orožja v statutu. Stalne članice so zagovarjale vizijo stalnega *ad hoc* sodišča v okviru Varnostnega sveta. Prestop Velike Britanije k skupini enako mislečih držav je zelo oslabil pogajalske pozicije tega bloka (Schmitt in Richards 2000: 2).

Tretji blok so sestavljale države Gibanja neuvrščenih, ki so v statut sodišča želele vključiti popolno prepoved jedrskega orožja, zavračale pa so kakršno koli aktivno vlogo Varnostnega sveta v sodišču (Kirsch in Holmes 1999: 4), saj bi lahko Varnostni svet predložil zadeve sodišču in imel avtoriteto, da zaustavi preiskavo situacij, s katerimi se ukvarja Varnostni svet v okviru pooblastil, ki izhajajo iz VII. poglavja Ustanovne listine OZN (Benedetti in Washburn 1999: 14). Enotnost in vpliv te skupine je bil zelo omejen, ko so posamezne države prestopile k skupini enako mislečih, ostale pa so začele sodelovati zgolj v regionalnih okvirjih (Benedetti in Washburn 1999: 24; Glasius 2002: 158) in so v veliki meri zastopale stališča, podobna stališčem stalnih članic Varnostnega sveta, ter si prizadevale za relativno omejen ICC (Kirsch in Holmes 1999: 4).

Skupina enako mislečih držav, s podporo Koalicije za ustanovitev mednarodnega kazenskega sodišča⁵⁷, je bila odločena, da bodo ustanovili drugačno sodišče (Davenport 2002: 5), saj so se zavedale, da lahko moment izgine, s čimer bo priložnost izgubljena za nadaljnjih petdeset let (Benedetti in Washburn 1999: 16). Da bi moment čim boljše izkoristili, je skupina enako mislečih držav na pobudo Koalicije na predzadnjem srečanju pripravljalnega odbora, decembra 1997 dosegla konsenz o šestih glavnih načelih: 1) ICC mora biti neodvisen od Varnostnega sveta OZN; 2) glavni tožilec sodišča mora biti neodvisen; 3) med prisojnosti sodišča morajo biti uvrščeni zločin genocida, zločini proti človeštvu, vojni zločini in zločin agresije; 4) države morajo sodelovati s sodiščem; 5) sodišče mora imeti pristojnost sprejeti dokončno odločitev glede sprejemljivosti; 6) organizacija diplomatske konference v Rimu (Behringer 2005: 322; Nanda 1998: 428).

3.2.3 Analiza delovanja in vpliva držav

Proces ustanavljanja ICC sta zaznamovali dve posebni značilnosti, kot pravi Nanda (1998: 427–28), je : 1) na pogajalski proces močno vplivalo delovanje Koalicije za

⁵⁷ *Coalition for the International Criminal Court*, je globalna mreža, ki povezuje več kot 2000 MNO. Ustanovljena je bila leta 1995, ko se je manjše število MNO zavzelo za ustanovitev poštenega, učinkovitega in neodvisnega ICC. Prispevki Koalicije so bili neprecenljivi v vseh fazah nastajanja ICC (CICC 2007).

ustanovitev ICC, ki je zbirala podporo za močen in neodvisen ICC med predstavniki državnih delegacij in med civilno družbo v posameznih državah; 2) Koalicija pa je bila v veliki meri zaslužna tudi za drugo značilnost – oblikovanje skupine enako mislečih držav.

Prav tako kot v procesu iz Ottawe sodelovanje koalicije MNO in držav ni predvidelo popolnoma novega cilja mednarodne politike, ampak je začelo graditi na že obstoječi ideji stalnega mednarodnega sodišča, kot je opisano v prvem podpoglavju tega poglavja, in to idejo prestavilo v okvir pristopa hitre in ideološko drugačne diplomacije. Nov diplomatski pristop je namenil pomembno vlogo MNO, ki so bile vključene pri sestavljanju dnevnega reda pogajanj, sestavljanju osnutkov dokumentov in so na privatnih sestankih s predstavniki držav iz skupine enako mislečih močno lobirale za učinkovito sodišče (Davenport 2002: 4–5).

Na srečanjih pripravljalnega odbora pred konferenco v Rimu leta 1998 so bili ključni člani Koalicije MNO prepričani, da bo izid pogajanj o ustanovitvi ICC odvisen prav od pogajalskih in vodstvenih sposobnosti skupine enako mislečih držav (Pace 1999 v Behringer 2005: 322).

Benedetti in Washburn (1999: 16) trdita, da je bila začetna strategija skupine enako mislečih držav povečanje števila sodelujočih držav. Ko pa se je skupina razširila iz prvotnih dvanajst na štirideset držav in je še več držav izrazilo pripravljenost sodelovati, so prvotne pripadnice začele izražati pomisleke o mogoči solidarnosti tako velike skupine. Dokaj pozno v procesu je skupina enako mislečih oblikovala skupne teme, izhodišča in cilje pogajanj, s katerimi je enotno nastopila kasneje v Rimu.

Matas (1998: 6) loči teme skupine enako mislečih na pomembne in temeljne teme. Taktično se o slednjih ni razpravljalo do konca konference, ko so bile končno predstavljene v paketnem predlogu. Na drugi strani se je o pomembnih, a ne temeljnih, vprašanjih pogajalo in iskalo konsenz, tudi če je bilo besedilo zaradi tega okrnjeno in je predstavljalo precejšen odmik od začetnih stališč. Tudi okrnjeno besedilo je po mnenju skupine enako mislečih zagotavljalo skladno celoto, na kateri so temeljila pogajalska izhodišča skupine.

Različne politične grupacije, ki so nastale na podlagi različnih predstav o obliki in pristojnostih ICC v času srečanj pripravljalnega odbora, so ohranile svojo različnost in oblikovale različne pogajalske bloke tudi na konferenci v Rimu, vendar je imela samo

skupina enako mislečih pripravljeno strategijo delovanja. Organizirani so bili ključni sestanki skupine, sestanki tematskih podskupin ter obveščanje manjših delegacij, ki niso imele dovolj velikega zastopstva, da bi se lahko udeležile vseh sestankov. Skupina enako mislečih je imela premišljen načrt za celoten potek konference (Benedetti in Washburn 1999: 24).

Sodelovanje s Koalicijo MNO je bila pomembna strategija enako mislečih. V času pred začetkom konference v Rimu se je članstvo skupine enako mislečih in Koalicije MNO razširilo. V obeh skupinah je obveljalo prepričanje, da lahko dosežejo več, če bodo sodelovale druga z drugo. Tako so predstavniki držav obveščali predstavnike MNO o vsebini pogovorov za zaprtimi vrati, hkrati pa so MNO pritiskale na delegacije drugih držav in lobirale za cilje skupine enako mislečih (Bedont 1998: 1–2; Glasius 2002: 146).

Po mnenju Bedontove (1998: 2) je strategija, ki je močno zaznamovala potek konference, težila k razkolu med stalnimi članicami Varnostnega sveta. Države so želele na svojo stran pridobiti dovolj stalnih članic, da bi ICC lahko deloval. Prva je enotnost stalnih članic preizkusila Velika Britanija, ki je k skupini enako mislečih pristopila z izvolitvijo laburistične vlade, vendar, kot trdi Matas (1998: 6) je morala skupina enako mislečih za podporo Francije in Rusije uporabiti drugo strategijo, ki je v očeh številnih MNO zmanjšala uspeh pogajalskega procesa, začela je sklepati kompromise.

Skupina enako mislečih držav je bila pod vodstvom Kanade aktivna že od začetnih srečanj pripravljalnega odbora, postopoma je oblikovala svoja stališča in širila članstvo. Ko je na konferenci v Rimu začela nastopati kot forum držav, je njeno članstvo štelu že preko šestdeset držav, ki so delovale dokaj neformalno, a so kmalu po začetku konference dominirale v njeni strukturi. Predstavniki držav, sodelujočih v skupini enako mislečih, so prevzeli glavne funkcije; predsedovali so večini delovnih skupin in sodelovali v odboru koordinatorjev, glavnem izvršnem telesu konference (Schabas 2004: 15–16).

Skupina enako mislečih je že na srečanjih pripravljalnega odbora spretno pridobila vodstvene položaje, predvsem s pomočjo predsednikov odbora, ki sta predstavljala srednje močne države. Prvi predsednik pripravljalnega odbora, Nizozemec Adriaan Bos, je na položaje tematskih koordinatorjev postavil večinoma vodje iz skupine enako mislečih držav. Njegov naslednik, Kanadčan Philippe Kirsch, je nadaljeval Bosovo

strategijo utrjevanja položaja skupine enako mislečih držav in njihovega vpliva na pogajanja (Behringer 2005: 322).

Rimski statut ICC sestavlja trinajst delov, ki so rezultat intenzivnih pogajanj. Najbolj sporni elementi statuta so se praviloma nahajali v 2. delu o pristojnosti, sprejemljivosti in pravu, ki se uporablja, zaradi česar je bila večina pogajalskih prizadevanj v Rimu usmerjena v reševanje nerešenih vprašanj 2. dela. Prvo tako vprašanje je bilo vprašanje neodvisnosti glavnega tožilca (Kirsch in Holmes 1999: 4).

Osnutek statuta, ki ga je leta 1994 predstavil ILC, predvideva samo dva načina sprožitve kazenskega postopka pred sodiščem: pritožbo lahko vložijo države, ali pa zadevo sodišču predloži Varnostni svet OZN. V skladu s tem osnutkom tožilec ICC ne bi mogel na lastno pobudo sprožiti postopka. Že leta 1995 pa so Avstrija, Grčija, Nizozemska, Norveška in Švica predstavile idejo neodvisnega tožilca, ki lahko sproži sodni postopek na lastno iniciativo (Glasius 2002: 153).

Čeprav je bilo nasprotovanje funkciji neodvisnega tožilca ZDA in nekaterih drugih držav zelo veliko, pa se je izkazalo, da večina držav vseeno podpira neko vrsto lastne iniciative (Fernández de Gurmendi 1999: 186; Wilmschurst 1999: 134 v Glasius 2002: 154). Kljub široki podpori so se proti koncu konference pojavile govornice, da naj bi funkcijo neodvisnega tožilca žrtvovali za podporo ZDA (Glasius 2002: 154).

Skupina enako mislečih je uporabila svoj vpliv v odboru koordinatorjev in kljub nasprotovanju velesile, kot so ZDA, dosegla ustanovitev neodvisne funkcije glavnega tožilca ICC, kar pomeni, da je le-ta pooblaščen, da na lastno iniciativo sproži preiskavo ali sodni postopek, brez predhodnega napotila države ali Varnostnega sveta (Behringer 2005: 324).

Statut, kot je bil sprejet, ustanavlja funkcijo neodvisnega tožilca, ki lahko sproži preiskavo ali postopek brez predhodnega napotila države ali Varnostnega sveta. Skupina enako mislečih držav je kljub določeni stopnji popuščanja dosegla izhodiščni cilj (Bedont 1998: 2).

Zelo sporno politično vprašanje je bila vloga Varnostnega sveta oziroma odnos med Varnostnim svetom in ICC. Skupina enako mislečih držav je priznavala obstoj povezave med političnimi rešitvami konfliktov, kar zagovarja Varnostni svet, in izvajanjem kazenske pristojnosti ICC nad zločini, storjenimi v teh konfliktih. Ta pogled zagovarja popolno ločitev ICC in Varnostnega sveta, njun odnos pa naj bi bil opredeljen

v statutu ICC. Najbolj skrajni predlogi s te strani so zagovarjali idejo, da Varnostni svet sploh ne bi mogel napotiti določenega problema k ICC (Friman 1999: 8).

ZDA so zagovarjale idejo podrejenosti tožilca nadzoru Varnostnega sveta, s čimer bi imela ZDA kot članica Varnostnega sveta možnost z vetom preprečiti politično motivirane sodne postopke (Behringer 2005: 323). V končni verziji statut predvideva, da preiskava lahko poteka, razen če Varnostni svet sprejme resolucijo, s katero preiskavo odloži (Bedont 1998: 2).

V nasprotju z Mednarodnim kazenskim sodiščem za bivšo Jugoslavijo in Mednarodnim kazenskim sodiščem za Ruando ICC ni organ OZN, čeprav so se v začetni fazi pogajanj pojavile težnje o zasnovi ICC v okviru sistema OZN. Ta ideja je bila gladko zavrnjena, saj so se države želele izogniti reformi ustanovne listine OZN, ki bi jo tak postopek sprožil (Friman 1999: 4).

Skupina enako mislečih držav ni imela pretežkega dela pri vzpostavljanju odnosa med Varnostnim svetom in ICC, saj je uspešno lobirala za podporo predvsem med srednje močnimi državami, ki so nezadovoljne s trenutno zastopanostjo in razmerjem moči v Varnostnem svetu (Wedgwood 1998: 21).

Glede pristojnosti sodišča so se pojavili številni dvomi, a najbolj pereče je bilo vprašanje, katere države morajo sprejeti pristojnost sodišča, preden lahko začne sodišče to pristojnost izvajati. Kirsch in Holmes (1999: 4) z razočaranjem ugotavljata, da se je na tej točki pokazalo, kako različna so prizadevanja držav, in prav na tej točki je bilo možnosti za doseganje soglasja dokončno konec.

Interesi držav so se nahajali med dvema skrajnostma: na eni strani so bile države, ki so zagovarjale idejo, da mora za vsak posamezen primer država privoliti v pristojnost sodišča, na drugem polu pa so države zagovarjale težnjo po univerzalni pristojnosti sodišča. V prvem primeru bi bilo ICC praktično brez moči in neuporabno, v drugem primeru bi bila ogrožena suverenost držav (Friman 1999: 5).

V končni verziji statuta je ICC pristojno, če je obtoženec državljan države pogodbenice ali če je kaznivo dejanje storjeno na ozemlju države pogodbenice. Vendar pa se ti pogoji ne uporabljajo, kadar Varnostni svet OZN predloži zadevo tožilcu. Pri tem vprašanju se je najbolj pokazalo, kako odločene so bile države skupine enako mislečih, da dosežejo ustanovitev ICC. V tem primeru niso na vse načine in z vsemi možnimi sredstvi lobirale za doseg lastnega interesa, ampak so se v zameno za širšo

podporo, in v veliko nezadovoljstvo MNO, odločile za koncesije, ki so omogočile sprejetje statuta (Bedont 1998: 2; Kirsch in Holmes 1999: 7).

Enako misleče države se niso zanašale na diplomatske postopke, ki temeljijo na sprejemanju konsenza, ampak so se, nasprotno, odločile za hitro diplomacijo, s ciljem doseči sprejetje učinkovite mednarodne pogodbe. Pod vodstvom kanadske delegacije so enako misleče države po hitrem postopku usklajevale svoje vsebinske in strateške pozicije, v veliki meri sodelovale z MNO in lobirale med predstavniki neodločenih držav. Tak način delovanja je zbujal nezadovoljstvo delegacije ZDA, ki je svoje diplomatske težnje želela uresničiti s tradicionalnimi metodami bilateralne diplomacije (Behringer 2005: 323–24).

Proti koncu konference sta se oblikovali dve alternativni: predložitev končnega paketa v glasovanje ali začasna opustitev projekta ustanavljanja ICC in preložitev na kasnejši čas zaradi nezmožnosti doseganja dogovora. Čeprav so znotraj skupine enako mislečih obstajali pomisleki glede določenih točk končnega paketnega predloga, so ga vseeno podprle in začele aktivno lobirati za podporo. Skupina je razvila tudi strategijo, s katero bi odgovorila na proceduralne zaplete, ki bi lahko ogrozili sprejetje celotnega paketa (Kirsch in Holmes 1999: 9–11).

Predzadnji dan konference se je odbor odločil, da paketni predlog predloži v glasovanje. Paketni predlog je bil predstavljen v »vzemi ali pusti« ponudbi, od katere skupina enako mislečih ni želela odstopiti (Davenport 2002: 6). Na zadnjem zasedanju zadnji dan konference je Indija vložila amandma, s katerim bi v definicijo vojnih zločinov vključili jedrsko orožje in Varnostnemu svetu odvzeli pristojnost predložiti primer ICC. ZDA so z vložitvijo amandmaja želele doseči, da bi imel ICC jurisdikcijo samo nad tistimi primeri, ko je obtoženec državljan države pogodbenice Rimskega statuta. Delegacija Norveške je v odgovor predlagala pobudo, da se o teh amandmajih ne razpravlja. Pobuda je dobila široko podporo in odprla vrata končnemu glasovanju o statutu ICC (Glasius 2002: 140).

Vodstvene aspiracije in sposobnosti skupine enako mislečih držav so ostale države, kot so Francija, ZDA in Indija, ter skupine delegacij, kot so arabske države, zavračale. Občutile so jih kot krivico, izključenost in nepopustljivost. Ob zaključku pogajanj je bilo jasno, da je skupina enako mislečih kljub nekaterim popuščanjem pripeljala pogajanja do uspešnega zaključka (Benedetti in Washburn 1999: 24).

3.2.4 Končni izid prizadevanj

17. julija 1998 so v prostorih Svetovne organizacije OZN za prehrano in kmetijstvo v Rimu predstavniki držav s 120 glasovi za, sedem proti in enaindvajset vzdržanimi sprejeli Rimski statut ICC (Schabas 2004: ix; Friman 1999: 3; Glasius 2002: 140; Benedetti in Washburn 1999: 21).

Rimski statut je, kot pravi Friman (1999: 3) kompromis, paketni dogovor, pazljivo oblikovan in po korakih ponujen v obravnavo, z vse manj odprtimi možnostmi ob vsakem nadaljnjem koraku. Ponudba po načelu »vzemi ali pusti« bi bila obsojena na propad, če bi katera država zahtevala, da se razstavi na posamezne dele.

Kaj paketni pristop sploh je? Benedetti in Washburn (1999: 26) zagovarjata tezo, da tak pristop zahteva močno in kompetentno vodenje. Zaradi večinskega odločanja morajo pobudniki tega pristopa zagotoviti podporo zadostnega števila držav. Kirsch in Holmes (1999: 10) menita, da si je prav zaradi tega razloga izvršilni odbor na najrazličnejše načine prizadeval doseči najširšo možno podporo na konferenci v Rimu, saj je bil mnenja, da je za ustanovitev močnega sodišča potrebno več kot močna določila v statutu, in sicer sta nujno potrebni finančna in politična podpora, ki sodišču zagotovita učinkovitost in kredibilnost.

Benedettijeva in Washburn (1999: 26) sta prepričana, da se z zagotovitvijo široke podpore potreba po konsenzu zmanjša, paketni pristop pa je edini način, ki v določenih okoliščinah, podobnih tistim v rimskem procesu, lahko zagotovi sprejetje mednarodnega dogovora v kratkem časovnem roku.

Rimski statut je dolga, zapletena in izčrpna mednarodna pogodba, ki predvideva ustanovitev ICC s pristojnostjo soditi in kaznovati najbolj resne kršitve človekovih pravic v primerih, ko odpovejo nacionalna sodišča držav. Statut predstavlja vrhunec v razvoju mednarodnih človekovih pravic, ki se je začel več kot petdeset let nazaj (Schabas 2004: ix).

ICC, kot ga ustanavlja Rimski statut, lahko preganja posameznike – navadne vojake ali vodje držav, za zločin genocida, vojne zločine in zločine proti človeštvu. S sprejetjem Rimskega statuta se je v mednarodnem pravu in mednarodnih odnosih zgodila neke vrste revolucija, ki jo Glasiusove (2002: 137) pojasni z dvema značilnostma: 1) ICC predstavlja stopnjo v procesu prehajanja mednarodnega pravnega reda, ki temelji na suverenosti držav, k redu, ki je usmerjen k varovanju vseh

posameznikov pred zlorabo moči; 2) v procesu ustanavljanja ICC je imela zelo pomembno, skoraj neprecedenčno vlogo civilna družba. Samo še v procesu iz Ottawe so MNO imele tako pomembno vlogo pri oblikovanju nove mednarodne pravne norme, ki je praviloma v domeni držav.

Pri oblikovanju in sprejemanju Rimskega statuta pa moramo opozoriti tudi na slabosti. Kot večina mednarodnih dokumentov ni popoln; vsebuje toge tehnične rešitve, okorne formulacije in težavne kompromise, ki nikogar ne zadovoljijo popolnoma (Kirsch in Holmes 1999: 11). Glavna pomanjkljivost ICC, kot jo opredeli Matas (1998: 9), so ozko zastavljeni predpogoji za izvajanje pristojnosti. Pristojnost je namreč pogojena s tem, da je država pogodbenica vsaj ena od držav: država, na katere ozemlju se je zločin zgodil, ali država, katere državljan je osumljeni.

Kakorkoli, Rimski statut je uravnotežen dokument, ki ima v mednarodni skupnosti dovolj podpore, da zagotovi uspešno delovanje ICC (Kirsch in Holmes 1999: 11), njegov obstoj pa zagotavlja, da bo večje število vojnih zločincev dočakalo srečanje s pravico, in služi kot svarilo potencialnim zločincem (Friman 1999: 11).

Kljub ameriškemu nasprotovanju je Rimski statut manj kot štiri leta po sprejetju, 11. aprila 2002, zabeležil šestdeseto ratifikacijo. Rimski statut je vstopil v veljavo na prvi dan v mesecu, ko je preteklo šestdeset dni od takrat, ko je šestdeseta država predložila instrumente za ratifikacijo OZN, 1. julija 2002 (Schabas 2004: 20; Davenport 2002: 1). Ta datum je pomemben, ker sodišče nima retroaktivne pristojnosti, kar pomeni, da ne more sprožiti sodnih preiskav in postopkov za zločine storjene pred tem datumom (Schabas 2004: 19).

Za uspešnost pobude o ustanovitve ICC je bilo v veliki meri odločilno odločno vodenje srednje močnih držav, ki so v sodelovanju z MNO, aktivno lobirale za močne in učinkovite ICC. Brez hitre diplomacije, sodelovanja z MNO, aktivnosti posameznikov, »vzemi ali pusti« pristopa ter izvedbe pogajanj izven tradicionalnih mednarodnih forumov za sprejemanje odločitev Rimski statut na končnem glasovanju najverjetneje ne bi dobil zadostne podpore. Srednje močne in male države so še enkrat znova pokazale, da lahko lastno človekoljubno pobudo z uporabo pravih sredstev pripeljejo do uspešnega zaključka, tudi ko temu nasprotujejo največje velesile (Behringer 2005: 325–26; Davenport 2002: 5–8).

3.3 Oblikovanje Večnacionalne brigade stalno pripravljenih sil za potrebe OZN in sodelovanje v mirovnih operacijah te brigade

Koncept vojske v okviru Društva narodov in kasneje OZN je v mednarodni politiki prisoten že skoraj sto let. Težnja po uveljavitvi in ohranitvi mednarodnega miru in varnosti je eno od glavnih vodil tako Društva narodov in OZN kot posameznikov, ki so si prizadevali za uresničitev tega cilja. Theodore Roosevelt je v svojem govoru ob sprejetju Nobelove nagrade za mir leta 1910 pozval k ustanovitvi svetovnega društva držav, ki bi lahko mir zagotavljalo tudi z uporabo sile. Leta 1948 je prvi generalni sekretar OZN, Trygve Lie, predlagal ustanovitev majhne varovalne sile, rekrutirane s strani generalnega sekretarja OZN in postavljene na razpolago Varnostnemu svetu. Podobno mirovno silo je leta 1963 predlagal takratni generalni sekretar OZN U Thant (Teichrib 2000: 1).

3.3.1 Analiza okoliščin

Med leti 1947 in 1985 je bilo v okviru OZN izpeljanih trinajst mirovnih operacij⁵⁸, ki so se razlikovale po obsegu, trajanju in uspešnosti. V obdobju hladne vojne je izpeljava te vrste operacij preprečevala neposreden spopad dveh nasprotujočih si velesil. ZDA in Sovjetska zveza sta z izvajanjem mirovnih operacij v deželah tretjega sveta prizadevali predvsem za zmanjšanje vpliva nasprotujoče velesile v deželah tretjega sveta, medtem ko mirovnih operacij ni bilo tam, kjer sta bili svetovni sili neposredno vpleteni v konflikt. Prisotnost sil OZN na določenem območju je predstavljala neko navidezno nepristranost tistega območja (Durch 1993: 7; Jelušič 2003: 628).

Mirovne operacije OZN so bile v obdobju hladne vojne omejene po obsegu in številu. Mirovne operacije pred letom 1988 so danes znane kot tradicionalne operacije za ohranitev miru⁵⁹, za katere morajo biti izpolnjeni sledeči pogoji: privolitev in sodelovanje sprtih strani; nepristranska, lahko oborožena vojaška enota, ki ima pooblastilo za uporabo sile samo v primeru samoobrambe; mednarodna podpora; večnacionalna sestava; vojaška nevtralnost; politična nepristranskost in nadzor OZN (Heje 1998: 1; Thakur 1995: 7; Lieverse 2006: 14; Jelušič 2003: 636–37).

⁵⁸ Jelušičeva (2003: 628) definira mirovne operacije kot »vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru«.

⁵⁹ Ratner (1997: 17) definira tradicionalne operacije za ohranitev miru kot »namestitve vojaškega osebja OZN, s privolitvijo držav, vključenih v spopad, z nalogo nadzorovanja premirja in odvrčanjem od nasilja z namestitvijo med vojskujoče strani«.

Lieversejeva (2006: 14) identificira dva glavna pogoja, potrebna za uspeh operacije – premirje in privolitev sprtih strani, ki morata biti izpolnjena še pred napotitvijo sil na krizno žarišče. Vendar, kot ugotavlja avtorica, tradicionalne operacije za ohranitev miru niso imele mandata ali razpoložljivih sredstev za uveljavitev teh dveh pogojev, zato so bile na kriznih žariščih prisotne zgolj kot opazovalne misije in so služile zgolj ohranjanju *statusa-quo*.

Zadnje desetletje 20. stoletja so zaznamovale velike spremembe v strukturi mednarodne skupnosti. S koncem bipolarne delitve se je v mednarodnih odnosih za kratek čas pojavil nov svetovni red, katerega glavni značilnosti sta bili koncept kolektivne varnosti in prevladujoča vloga OZN (Lieverse 2006: 3; Thakur 1995: 6).

Jakobsen (2002: 268) trdi, da je novo razmerje moči, ki je nastalo po hladni vojni, zaznamovala »zmaga« Zahoda, kar pomeni, da se je globalizacija⁶⁰ sveta odvila v popolnoma drugačni smeri, kot bi se v primeru prevlade Sovjetske zveze. Prevlada Zahoda je povzročila pospešeno kulturno globalizacijo ter širitev zahodnega modela vladanja, temelječega na tržnem gospodarstvu, demokratičnih vrednotah in spoštovanju človekovih pravic. Jakobsen zagovarja argument, da je prav globalizacija po merilih zahodnega sveta spremenila naravo mirovnih operacij.

Vendar se narava mirovnih operacij ni spremenila samo zaradi globalizacije, do sprememb je prišlo, ko so se v odsotnosti stabilnosti, ki jo je zagotavljal bipolarni sistem hladne vojne, številne države soočile s konflikti, ki niso bili več meddržavni, temveč notranji – znotrajdržavni konflikti (Lieverse 2006: 3, 10).

Preden opredelimo spremembe v naravi mirovnih operacij, moramo poiskati spremembe v naravi konfliktov, zaradi katere so je koncept mirovnih operacij za ohranitev miru spremenil.

Za tipične meddržavne spopade sta značilni dve sprti strani, ki ju je lahko identificirati in med njima zarisati mejo. Na drugi strani pa je za znotrajdržavne konflikte značilno, da je vanje vpletenih več strani, med katerimi ni mogoče zarisati ločnic (Lieverse 2006: 10).

Anan (2000) je v svojem govoru opozoril, da znotrajdržavni konflikti niso zgolj notranji. Večina notranjih spopadov ima po njegovem mnenju izvor v notranjih

⁶⁰ Jakobsen (2002: 268) prevzame definicijo globalizacije, kot jo opredelita Keohane in Nye, in sicer kot celoto ekonomskih, političnih, družbenih in kulturnih procesov, ki povečajo stopnjo povezanosti in soodvisnosti med družbami po svetu in tako zmanjšajo razdalje.

državnih problemih, a vključujejo tudi akterje in sprožajo posledice, ki presegajo državne meje.

Število znotrajdržavnih konfliktov je naraslo ob propadu Sovjetske zveze in Jugoslavije, spremembe v mednarodnem sistemu pa so povzročile, da so na dnevni red OZN prišli tudi že obstoječi znotrajdržavni konflikti. Novonastali konflikti so praviloma temeljili na etničnih in verskih razlikah med skupinami. Leta 1988 je potekalo pet mirovnih operacij, od katerih je bila samo ena povezana z znotrajdržavnimi spopadi, medtem ko je bilo med leti 1988 in 1995 trinajst od enaindvajsetih mirovnih operacij povezanih z reševanjem notranjih konfliktov (Butros-Gali 1995: 8).

Do sprememb v naravi mirovnih operacij pa ni prišlo samo zaradi spremembe v naravi konfliktov. Jakobsen (2002: 268) opredeli tri razloge, ki so vplivali na spremembo: 1) gospodarsko in politično pogojevanje Zahoda pri zagotavljanju razvojnih programov in programov za pomoč; 2) spremembe v normah, ki so omogočile začetek mirovnih operacij za preprečevanje kršitev človekovih pravic in uveljavitev demokratičnih načel; 3) povečano zanimanje medijev za kršitve človekovih pravic je povečalo zahteve po izvedbi mirovnih operacij za ohranitev miru. Lieverseva (2006: 11–12) našteje podobne tri razloge: 1) pojav globalnih skupnih vrednot; 2) povečan vpliv medijev in 3) nov pristop pri obravnavanju državne suverenosti.

V obdobju hladne vojne sta velesili brezpogojno dovajali finančno in vojaško pomoč državam v razvoju in si tako zagotovili njihovo podporo. V osemdesetih letih 20. stoletja pa so predvsem zahodne države začele svojo pomoč pogojevati s korenitimi reformami, ki naj bi jih države v razvoju izvedle v zameno za pomoč. Države v razvoju so izgubile svojo pogajalsko moč, saj po propadu bipolarnega sistema niso več predstavljale zaveznikov ampak breme. Ker veliko držav reform ni izvajalo, kot so zahtevale zahodne države, so jim le-te odtegnile finančno pomoč, to pa je vodilo v gospodarske krize držav v razvoju in posledično politične nemire (Lieverse 2006: 8–9; Jakobsen 2002: 271).

Mirovna operacija v Namibiji in posredovanje v zalivski vojni v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja sta bili označeni za uspešni operaciji in sta postali referenčni primer za nadaljnje mirovne operacije. Vendar se je izkazalo, da sta bili ti dve operaciji prej izjema kot primer dobre prakse, saj večina ostalih ni bila uspešnih in,

kar je pomembneje, ti dve operaciji sta naslavljalji meddržavne konflikte (Lieverse 2006: 8).

Zavlačevanje, zamude, trpljenje ljudi in veliko število mrtvih, zamujene priložnosti ter naraščajoči stroški so bili rezultat številnih drugih operacij, ki so zmanjšale kredibilnost OZN. Nemoč OZN se je še posebej pokazala, ko se je izkazala za nemočno v Bosni, Somaliji in predvsem pri preprečevanju genocida v Ruandi. Počasni in neprimerni odzivi OZN so sprožili razprave o izboljšanju sistema ohranjanja miru v okviru Oddelka OZN za mirovne operacije (DPKO)⁶¹. DPKO je nastal leta 1992 z reorganizacijo pisarne, odgovorne za mirovne operacije, z namenom izboljšati sposobnost načrtovanja, vodenja in upravljanja operacij. Skupina sedemindvajsetih držav, imenovana Prijatelji hitre napotitve (FORD)⁶², je sodelovala z DPKO z namenom ustanoviti Generalni štab misije za hitro napotitev sil (RDMHQ)⁶³. V okviru OZN obstaja tudi Sistem stalno pripravljenih sil OZN (UNSAS)⁶⁴, ki zagotavlja kvaliteto in količino materialnih resursov ter število osebja, ki jih lahko države zagotovijo (Langille 2000: 219–27). Thakur (1995: 22) meni, da je OZN na področju mirovnih operacij v času hladne vojne primanjkovalo kredibilnosti, po letu 1991 pa se je soočila s krizo pričakovanj, ki jih ni bilo mogoče izpolniti.

Prva polovica devetdesetih let 20. stoletja je bila za OZN obdobje naraslega števila mirovnih operacij, po letu 1988 je bilo vzpostavljenih dvainštirideset, predvsem intervencij znotraj ene države, za katere ni imela potrebnih izkušenj niti sredstev za učinkovito delovanje v novih razmerah. Obseg delovanja se je tako razširil, da je bila OZN nezmožna odgovoriti na krize učinkovito in predvsem dovolj hitro. V odgovor na nesposobnost OZN so se v mednarodni skupnosti začeli pojavljati predlogi, kako izboljšati koncept mirovnih operacij in jih prilagoditi novim razmeram (Lieverse 2006: 3; Axworthy, Mierlo in Petersen 1996). Prvi tak predlog je bila leta 1992 Agenda za mir takratnega generalnega sekretarja OZN Butros Butros-Galija, ki ji je sledil poziv generalnega sekretarja k ustanovitvi enot za uveljavitev miru in prizadevanja bivšega generalnega podsekretarja Briana Urquharta za ustanovitev legije OZN (Langille 2000: 221).

⁶¹ *United Nations Department of Peacekeeping Operations* (DPKO).

⁶² *Friends of Rapid Deployment* (FORD).

⁶³ *Rapidly Deployable Mission Headquarters* (RDMHQ). RDMHQ je bil ustanovljen 1996 kot posledica kanadskih prizadevanj že od leta 1994. Temelji na ideji o obstoju povezane skupine civilnega in vojaškega osebja, ki bi bilo v stalni pripravljenosti za takojšnjo napotitev ob pridobitvi pooblastila za novo operacijo. Napotitev bi trajala tri do šest mesecev (Griffin 1999: 60).

⁶⁴ *United Nations Stand-by Arrangement System*.

Že pred letom 1995 so srednje močne države prevzele iniciativo za razvoj možnosti za hitro odzivnost OZN (Behringer 2005: 313). Kanada, Nizozemska in Danska so izvedle študije in posvetovalna srečanja o oblikovanju sposobnosti za hitro napotitev sil. Študijam so sledila diplomatska prizadevanja z namenom zagotoviti čim širšo podporo v mednarodni skupnosti in sodelovanje sekretariata OZN (Langille 2000: 222).

Zunanji ministri Kanade, Nizozemske in Danske, Axworthy, Mierlo in Petersen (1996) so zagovarjali tezo, da morajo države iznajti nove načine odziva na novo realnost. Na preteklih napakah OZN je po njihovem mnenju treba poiskati nauke, ki bodo OZN bolje pripravile na nove zahteve, saj prekinitev spopadov in ohranitev miru v novih okoliščinah zahteva nove in izboljšane instrumente za ohranjanje miru. Ministri so se strinjali, da je v krizni situaciji odzivni čas tisto, kar dandanes ločuje uspeh od neuspeha, in da je glavna naloga OZN, da v konfliktnih situacijah reagira primerno in hitro. To sposobnost pa bi OZN zagotovila primerna pripravljenost, dobro izurjeno vojaško in civilno osebje ter sposobnost, da reagira hitro.

Narava mirovnih operacij, ki so bile izvedene po koncu hladne vojne, je bila zelo drugačna od prve generacije. Druga generacija mirovnih operacij je bila opremljena z razširjenim mandatom, ki je presegal naravo opazovalnih misij in je vključeval mandat za obnovo reda v državi s preoblikovanjem vladnih in administrativnih funkcij v državi ter z urjenjem civilnih policijskih enot (Lieverse 2006: 14).

Prva generacija mirovnih operacij OZN je značilna za prvih štirideset let delovanja OZN, ko je politični organ OZN napotil sile na krizno žarišče med dvema državama, ki sta v to napotitev privolili. Nove operacije za ohranitev miru, značilne za obdobje po letu 1989, so »operacije OZN, s pooblastilom političnega organa OZN ali generalnega sekretarja, s pooblastilom za nadzor premirja in iskanje politične rešitve meddržavnega ali notranjega konflikta, s privolitvijo vseh strani« (Ratner 1997: 17), obširnejše, z obsežnejšimi nalogami in tako označene za večdimenzionalne (Heje 1998: 1).

Nov, razširjen mandat operacij za ohranitev miru obsega tako operacije za vzpostavitev miru (*peacemaking*) kot operacije za graditev miru (*peace-building*) (Ratner 1997: 16). Nov mandat vključuje vojaške in civilne ukrepe, med drugim opazovalne misije za volitve, varovanje človekovih pravic, demobilizacijo, uničenje orožja in reintegracijo vojakov v civilno življenje, vrnitev beguncev in premeščenih oseb, razdelitev humanitarne pomoči, gospodarski in socialni razvoj, izpeljavo in nadzor

izvajanja ustavnih, sodnih in volilnih reform, deminiranje in obnovo pomembne infrastrukture (Lieverse 2006: 14; Butros-Gali 1995).

3.3.2 Analiza ciljev in interesov

Konec hladne vojne je z umikom grožnje globalnega spopada pospešil povečevanje ponudbe resursov za izvedbo mirovnih operacij. Jakobsen (2002: 273) meni, da je restrukturiranje zveze NATO in ustanovitev evropskih sil za hiter odziv vodil interes za povečanje sposobnosti zahodnih držav za izvajanje mirovnih operacij.

Razmerje moči obdobju hladne vojne je v veliki meri določalo, kje se bo OZN pojavil kot posrednik za razrešitev konflikta. V času hladne vojne je to pomenilo v vseh interesnih sferah, kjer interesi velesil niso bili prizadeti (Jelušič 2003: 642), novo razmerje moči po letu 1990, ko je v mednarodni skupnosti obstajala samo še ena velesila, in odsotnost globalne grožnje pa so zmanjšali zanimanje tako velesile kot ostalih držav za vmešavanje v konfliktna situacija izven njihovega vplivnega območja. Medtem ko je bilo sodelovanje v mirovnih operacijah v oddaljenih kriznih žariščih v obdobju hladne vojne strateška nuja, je postalo po koncu hladne vojne stvar izbire, saj ti konflikti niso bili več obravnavani kot grožnje nacionalni varnosti (Freedman 1998: 34–35).

Od kod potem povečana pripravljenost za sodelovanje v mirovnih operacijah med srednje močnimi in malimi državami?

Jakobsen (2002: 274) je prepričan, da je poudarjanje demokratičnih vrednot in spoštovanja človekovih pravic ter pritisk množičnih medijev vplivalo na to, da je postalo sodelovanje v mirovnih operacijah zaželeno, nujno in edino politično korektno sredstvo držav, poleg tega pa je zagotavljalo sodelujočim državam moč in ugled v mednarodni skupnosti.

Glavni cilji, ki so vodili srednje močne in male države pri zagotavljanju sposobnosti hitro napotitev sil, so bili opremiti OZN z zmožnostjo, da izpolni naloge, predpisane v ustanovni listini, da deluje učinkovito in hitro, kadar koli je nujna mirovna operacija, in da s kombinacijo reševanja konfliktov, diplomatskimi prizadevanji in hitrimi napotitvami sil zagotovi izvedbo stroškovno izvedljivih operacij (Langille 2002: 46; Anan 2000; Langille 2000: 219).

3.3.3 Analiza delovanja in vpliva držav

Neuspehi OZN v mirovnih operacijah in stališča generalnega sekretarja, Butros Butros-Galija, so sprožili številne pogovore na mednarodni ravni o tem, kako povečati učinkovitost mirovnih operacij OZN.

Glavni problemi, ki so povzročili neuspeh operacij, so bili izpostavljeni in države so iskale rešitve, med katerimi so najbolj izstopali predlogi o hitrejši odzivnosti (Lieverse 2006: 25). Srednje močne in male države so prevzele pobudo za oblikovanje predlogov za povečanje zmožnosti hitrega reagiranja mirovnih sil OZN (Behringer 2005: 313).

Skupina držav si je na različne načine prizadevala za izboljšanje odzivnosti misij OZN. V sodelovanju s sekretariatom OZN so Kanada, Danska in Nizozemska preučile zahteve, pripravile predloge ter mobilizirale ostale države s podobnimi cilji. Oblikovala se je posebna koalicija držav, FORD⁶⁵, ki so s svežimi idejami o možnostih mirovnih operacij OZN vplivale na razvoj in izpopolnitev obstoječih predlogov (Langille 2002: 19). FORD je bil neformalna skupina držav, ki sta ji predsedovala kanadski in danski predstavnik pri OZN, in katere glavni cilj je bil predstaviti idejo brigade za hitro napotitev v okviru OZN velikim silam (Behringer 2005: 314; Langille 2000: 225).

Leta 1994 je nizozemska vlada začela preučevati možnost za ustanovitev stalne brigade za hitro napotitev sil, ki bi bila na razpolago Varnostnemu svetu OZN. Skupina strokovnjakov je izvedla raziskavo, ki je bila kasneje glavna tema mednarodne konference, na kateri so ocenili relevantnost predlaganega načrta. Po konferenci je nizozemska vlada izdala neuradni dokument z naslovom »*A UN Rapid Deployment Brigade: A Preliminary Study*«, v kateri so bile izpostavljene največje pomanjkljivosti sistema mirovnih operacij OZN (Langille 2000: 222).

Nizozemska vlada je predlagala oblikovanje stalne enote, ki bi štela do 5000 oseb, a ta predlog v mednarodni skupnosti ni bil najbolje sprejet (Behringer 2005: 313). Nizozemski predlog namreč ni zagovarjal nadaljnjega razvoja UNSAS, ampak je predlagal ustanovitev stalne enote za hitro napotitev, ki bi zagotavljala takojšnjo razpoložljivost enot, ko in kjer bi bilo to potrebno. Enota bi dopolnjevala obstoječe elemente na področju mirovnih operacij in kriznega upravljanja in bi predstavljala

⁶⁵ V FORD-u so sodelovale Argentina, Avstralija, Bangladeš, Brazilija, Čile, Danska, Egipt, Finska, Indonezija, **Irska**, Jamajka, Japonska, **Jordanija**, **Kanada**, Malezija, Nemčija, Nikaragva, **Nizozemska**, **Norveška**, Nova Zelandija, Poljska, Senegal, Severna Koreja, Švedska, Ukrajina in Zambija. V odebeljeni pisavi so članice Mreže za človekovo varnost. Po hitrem pregledu ugotovimo, da v FORD-u ni sodelovala edina preostala velesila niti nobena stalna članica Varnostnega sveta OZN.

začasen ukrep v trenutku, ko je kriza neizbežna. Načrt predvideva, da bi bile vse napotitve časovno omejene, enote pa bi imele mandat za preventivno akcijo, mirovne operacije v času med odločitvijo varnostnega sveta in napotitvijo mednarodnih sil ter napotitev v kritičnih humanitarnih situacijah (Langille 2000: 222–23; Lieverse 2006: 29).

Kljub temu da predlog ni bil sprejemljiv za večino držav, pa je imel pomembne posledice, saj je spodbudil in pospešil izmenjavo mnenj o pereči temi na mednarodni ravni ter jasno nakazal, da je samo manj obvezujoč načrt sprejemljiv za mednarodno skupnost (Lieverse 2006: 30).

Kanadska vlada je septembra 1995 OZN predstavila svojo študijo s predlogi za izboljšanje sposobnosti OZN na področju mirovnih operacij »*Towards a Rapid Reaction Capabilty of the United Nations*«. Poročilo je vsebovalo kratkoročne in srednjeročne predloge ter dolgoročne predloge, ki so predvidevali izpeljavo nadaljnjih raziskav (Langille 2000: 223). Pri sestavljanju študije so sodelovali mednarodni strokovnjaki, strokovnjaki za zunanje zadeve, ambasadorji, posebni svetovalci ter vojaški in politični svetovalci (Teichrib 2000: 2).

Kanadska vlada je s svojim načrtom pozvala države, da ustanovijo posebne enote v stalni pripravljenosti, ki bi bile nastanjene v domači državi in preko UNSAS povezane s stalnim, večnacionalnim, hitro odzivnim vojaškim štabom (Behringer 2005: 313). V načrtu so predvideli ustanovitev stalnega vrhovnega štaba OZN, ki bi bil vedno v pripravljenosti, vojaško enoto za hiter odziv pod vodstvom generalnega sekretarja in enotne standarde za urjenje večnacionalnih enot (Langille 2000: 224; Lieverse 2006: 33–39; Teichrib 2000: 2).

S kanadskimi predlogi in podporo le-teh so države izrazile veliko podporo glavnim smernicam generalnega sekretarja in sekretariata, ki so bile določene za izboljšanje zmognosti OZN za mirovne operacije (Langille 2000: 224).

Danska vlada je v začetku leta 1995 najavila, da bodo pozvali številne države k ustanovitvi delovne skupine, ki bi preučila možnosti za ustanovitev SHIRBRIG. Države so se povabilu odzvale in mednarodna delovna skupina se je med majem in avgustom 1995 sestala na štirih srečanjih, na katerih so preučevali možnosti za ustanovitev enot OZN za hiter odziv. V delovni skupini je sodelovalo dvanajst srednje močnih in malih držav, od tega štiri članice kasnejše Mreže za človekovo varnost (Kanada, Irska,

Nizozemska in Norveška) in DPKO. (Behringer 2005: 313; Langille 2000: 224; SHIRBRIG 2003: 3). Enako misleče države, ki so sodelovale v delovni skupini so imele veliko izkušenj in razvite visoke standarde na področju mirovnih operacij (SHIRBRIG 2007c).

Danski predlog se je bolj kot nizozemski in kanadski ukvarjal z zakonskimi in tehničnimi strukturami, potrebnimi za vzpostavitev vojaškega režima OZN za hitro odzivnost. Vseboval je načrte za ustanovitev vojaške povezave med državami v okviru obstoječega UNSAS, kar bi v končni fazi privedlo do ustanovitve SHIRBRIG. Novoustanovljena enota bi bila pod nadzorom Varnostnega sveta in bi bila na razpolago, da posreduje kjer koli po svetu (Teichrib 2000: 2). Napotitev sil bi bila strogo časovno omejena na šest mesecev, brigada pa bi bila rezervirana samo za zagotavljanje navzočnosti na kriznem območju v najkrajšem možnem času in samo za mirovne operacije in operacije humanitarnega značaja. Nacionalne enote naj bi bile na razpolago v roku 15 – 30 dni. Med pomembnimi ugotovitvami delovne skupine, kako skrajšati odzivni čas enote, so standardizirani postopki urjenja in delovanja, uporaba znane opreme in skupna urjenja (Langille 2000: 224; Behringer 2005: 313).

SHIRBRIG bi zagotavljal enoto, sposobno hitrega odziva, ki bi služila OZN, vendar z upoštevanjem postopkov odločanja posameznih držav in njihove suverenosti. Danski načrt tako predvideva, da se posamezne države od primera do primera odločijo, ali bodo v določeni operaciji sodelovale s svojimi enotami. Ker vse države zaradi zunanje-političnih ciljev in mednarodnih obvez ne morejo sodelovati v vseh operacijah, načrt za SHIRBRIG predvideva širitev članstva na čim večje število sodelujočih držav, ki prispevajo lastne enote (Lieverse 2006: 41; Langille 2000: 225).

V okviru proslav petdesete obletnice OZN sta leta 1995 kanadski zunanji minister Axworthy in nizozemski zunanji minister Van Mierlo organizirala srečanje ministrov devetih srednje močnih in malih držav. Na ta način sta želela zbrati podporo za ustanovitev enot za hiter odziv v okviru OZN. Iz te pobude se je kasneje razvila koalicija držav, že prej omenjeni FORD (Behringer 2005: 314).

Izhodišče pogovorov in pogajanj v okviru skupine FORD je bila kanadska študija ustanovitve sil za hiter odziv, ki je hitro postala večnacionalni projekt (Langille 2000: 225), vendar je kmalu postalo jasno, da je danski predlog že vseboval rešitve za tehnična in zakonska vprašanja in da zato ni potrebno razvijati kanadskega predloga,

ampak je za osnovo bolje uporabiti danskega in uporabiti zgolj sprejemljiva komplementarna določila iz kanadskega (Behringer 2005: 314; Langille 2000: 226).

Zunanji ministri Kanade, Danske in Nizozemske so se strinjali, da so vsi trije predlogi dobri in niso zavračali poskusov drugih držav. Zagovarjali so idejo, da so nizozemski predlog za ustanovitev brigade za hitro napotitev, danski predlog za oblikovanje stalno pripravljenih sil za potrebe OZN in kanadski koncept hitro odzivnega stalnega vojaškega štaba komplementarni predlogi, ki jih je treba upoštevati (Axworthy, Mierlo in Petersen 1996).

SHIRBRIG je bil ustanovljen na podlagi danskega in kanadskega predloga s široko podporo enako mislečih držav (Teichrib 2000: 3).

3.3.4 Končni izid prizadevanj

Prizadevanja za ustanovitev SHIRBRIG so sledila predlogu generalnega sekretarja o ustanovitvi brigade za hitro napotitev sil, ki bi bila na razpolago OZN (SHIRBRIG 2007b).

Oblikovanju delovne skupine leta 1995 je leta 1996 sledila še ustanovitev izvršne skupine, ki je bila pooblaščenca za pripravo različnih zakonskih in tehničnih sporazumov, potrebnih za ustanovitev SHIRBRIG. Izvršna skupina je proizvedla celosten načrt o političnih in vojaških aspektih povezave (SHIRBRIG 2003: 3).

15. decembra 1996 so Avstrija, Danska, Kanada, Nizozemska, Norveška, Poljska in Švedska podpisale Pismo o nameri, s katerim so izrazile pripravljenost za sodelovanje pri ustanavljanju okvirja za SHIRBRIG, ki bi temeljil na danskem predlogu za ustanovitev sil za hiter odziv (Behringer 2005: 314; Langille 2000: 232; Lieverse 2006: 54). Za nadzor nad brigado je bil ustanovljen Usmerjevalni odbor⁶⁶, preko katerega izvajajo države politični nadzor, poleg tega pa so oblikovali še Načrtovalni element (PLANELM)⁶⁷, ki predstavlja vojaški del zveze (SHIRBRIG 2007c).

Lieversejeva (2006: 54–55) identificira tri glavne elemente, ki sestavljajo idejo o ustanovitvi SHIRBRIG: hitra napotitev sil, suverenost in pooblastilo OZN. Ideja o ustanovitvi SHIRBIRG je bila odgovor na specifične izzive nove dobe in počasne odzive mirovnih sil, zaradi česar je hitra napotitev sil postala središčna ideja in glavni cilj kakršne koli vojaške enote pod okriljem OZN. Za odpravo ovir hitri napotitvi sil je

⁶⁶ *Steering Committee.*

⁶⁷ *Planning Element.*

pomembno tudi spoštovanje suverenosti držav, saj se lahko države od primera do primera odločijo, če bodo v operaciji sodelovale ter ob morebitnem neskladju z lastno politiko ne preprečijo oziroma zavlačujejo postopka napotitve. Poleg nacionalne odobritve pa za napotitev sil SHIRBRIG potrebuje tudi pooblastilo Varnostnega sveta OZN.

SHIRBRIG je večnacionalna brigada v okviru UNSAS, ki je na razpolago OZN kot mirovna enota za hitro napotitev. Med mirovne misije, v katerih lahko SHIRBRIG sodeluje, sodijo preventivne napotitve, nadzor premirja, ločitev sil, humanitarna pomoč in ostale situacije, ko strani dosežejo dogovor o prisotnosti mednarodnih sil na območju (SHIRBRIG 2003: 4). Čeprav je bil SHIRBRIG ustanovljen samo za mirovne operacije v okviru VI. poglavja ustanovne listine OZN, pa so se države članice leta 2003 sporazumele, da se bodo na podlagi posameznih primerov lahko odločile tudi za operacije, ki spadajo izven VI. poglavja (Lieverse 2006: 55–56; SHIRBRIG 2003: 4).

Marca 2007 je v SHIRBRIG sodelovalo šestnajst držav⁶⁸, ki so podpisale vsaj enega od dokumentov, sedem držav⁶⁹ je imelo status opazovalke. Za sodelovanje na različnih ravneh morajo države podpisati štiri dokumente: Pismo o nameri, Memorandum o razumevanju Usmerjevalnega komiteja (MOU/SC)⁷⁰, Memorandum o razumevanju sodelovanja enot v brigadnih enotah SHIRBRIG (MOU/SB)⁷¹ in Memorandum o razumevanju sodelovanja v Načrtovalnem elementu (MOU/PLANELM)⁷² (SHIRBRIG 2007c).

Na različnih ravneh sodeluje v SHIRBRIG dvaindvajset držav. Večina teh držav je srednje močnih in malih držav. S podpisom Pisma o nameri postane država opazovalka v usmerjevalnem odboru, države, ki podpišejo MOU/SC lahko sodelujejo pri oblikovanju politik usmerjevalnega odbora. Tretji dokument, ki ga države podpišejo je MOU/SB, s čimer se države obvežejo, da bodo prispevale lastne enote brigadnim enotam SHIRBRIG. Vsaka država, ki podpiše četrti dokument, MOU/PLANELM, se zaveže, da bo v načrtovalni odbor namestila dva častnika (Behringer 2005: 314).

⁶⁸ Avstrija, Danska, Finska, **Irska**, Italija, Litva, **Kanada**, **Nizozemska**, **Norveška**, Poljska, Portugalska, Romunija, **Slovenija**, Španija in Švedska (Argentina je začasno preklicala članstvo).

⁶⁹ Češka, **Čile**, Egipt, Hrvaška, **Jordanija**, Madžarska in Senegal.

⁷⁰ *Memorandum of Understanding for the Steering Committee.*

⁷¹ *Memorandum of Understanding for the contribution of units to the SHIRBRIG Force Pool.*

⁷² *Memorandum of Understanding for participating in the Planning Element.*

Slika 3.3.4.1: Status članstva

VIR: SHIRBRIG (2007c).

SHIRBRIG sestavljajo trije glavni elementi: Usmerjevalni odbor, Načrtovalni element in brigadne enote (SHIRBRIG 2007c). V stanju popolne pripravljenosti sestavlja brigadno enoto četa 4000 – 5000 vojakov in osebja, ki jo sestavlja brigadni štab, štabna četa s komunikacijsko opremo, pehotni bataljon, izvidniška četa, medicinska, inženirska in logistična pomoč in helikopter ter vojaška policija. Možna je napotitev samo dela brigade, v vsakem primeru pa je sodelovanje v mirovnih operacijah OZN v okviru določil OZN za poveljstvo in nadzor. Prav tako lahko brigada ali del brigade deluje samostojno na določenem križnem žarišču ali kot del večje enote OZN (SHIRBRIG 2003: 5; Langille 2000: 232; Behringer 2005: 314).

Usmerjevalni odbor je izvršilno telo SHIRBRIG in se je prvič sestel junija 1997. Preden pridejo sile SHIRBRIG pod poveljstvo in nadzor OZN izvaja Usmerjevalni odbor politični in ekonomski nadzor brigade, izdaja navodila za poveljnika SHIRBRIG, usmerja urjenje in vojaške vaje, nadzira in pregleduje proračun ter skrbi za popolno zasedbo na položajih SHIRBRIG. Glavna naloga usmerjevalnega odbora je oblikovanje sil, ki poteka po diplomatskem postopku med državami in s sodelovanjem OZN (MOU/SC 1997, ods. 6.1), odbor prav tako ocenjuje možne konfliktna situacije,

začenja, usmerja in nadzoruje proces odločanja ter predstavlja povezavo med DPKO in državami članicami. Usmerjevalni odbor nima več nobene povezave z enotami, ko so te pod poveljstvom in nadzorom OZN napotene na krizno žarišče. Predsedovanje Usmerjevalnemu odboru kroži med državami članicami, ki ga prevzamejo za eno leto (MOU/SC 1997, odst. 6.2; SHIRBRIG 2003: 5; Lieverse 2006: 56).

Načrtovalni element SHIRBRIG je stalno, večnacionalno vojaško osebje brigade, ki ga je 2. septembra 1997 formalno namenil v uporabo takratni generalni sekretar Kofi Anan. Običajno Načrtovalni element sestavlja trinajst častnikov iz desetih različnih držav. Med operacijami predstavlja Načrtovalni element jedro brigadnega štaba. Med naloge Načrtovalnega elementa sodijo razvoj standardiziranih postopkov delovanja, izvedba priprav za napotitev sil izpeljava urjenja osebja, nadzor urjenja in stopnje pripravljenosti posameznih čet ter izvajanje nalog, ki jih naloži Usmerjevalni odbor. Načrtovalni element se nahaja v vojašnici Høvelte blizu Kopenhagna na Danskem (MOU/PLANELM 1997, odst. 4.1; SHIRBRIG 2003: 5–6; Lieverse 2006: 57).

Januarja 2000 je SHIRBRIG razglasil, da so pripravljeni za napotitev, saj so konec leta 1999 države članice ocenile, da je SHIRBRIG dosegel stopnjo pripravljenosti oziroma operativni status, ki omogoča napotitev sil (Behringer 2005: 315).

Prva mirovna operacija, v kateri je sodeloval SHIRBRIG, je bila misija OZN v Etiopiji in Eritreji, UNMEE. Maja 1998 so zaradi mejnega spora izbruhnili spopadi med Etiopijo in Eritrejo. UNMEE je bila ustanovljena septembra 2000 z nalogo zagotavljanja varnosti na meji in nadzorovanja meje, povabilo k sodelovanju pa je prejel tudi SHIRBRIG, ki se je prošnji odzval in 16. novembra v Eritrejo napotil del svoje sestave. Poveljnik SHIRBRIG je bil imenovan za poveljnika sil UNMEE, vse države članice SHIRBRIG pa so prispevale častnike vrhovnemu štabu UNMEE. Decembra 2000 sta Etiopija in Eritreja podpisali mirovni sporazum. SHIRBRIG se je po uspešno izpeljani operaciji iz UNMEE umaknil med majem in junijem 2001 (SHIRBRIG 2003: 7; Behringer 2005: 315; SHIRBRIG 2007e).

Po tej misiji je SHIRBRIG stopil v fazo obnove, svojo pripravljenost od januarja 2002 dalje pa je ponovno razglasil oktobra 2001 (Behringer 2005: 316).

Septembra 2003 je DPKO zaprosil SHIRBRIG za pomoč pri oblikovanju začasnega vrhovnega štaba mirovne operacije v Liberiji, UNMIL, kamor je SHIRBRIG napotil

dvajset pripadnikov. Mesec kasneje so se pripadniki vrnili na Dansko, saj je začasni štabi UNMIL uspešno prevzel misijo ECOWAS (SHIRBRIG 2007f).

Med julijem 2004 in februarjem 2005 je bilo v Sudan kot del misije UNAMIS napoteni sedemnajst pripadnikov SHIRBRIG z nalogo načrtovanja misije. Marca 2005 je bil z resolucijama 1590 in 1591 Varnostnega sveta podeljen mandat mirovnim silam za mirovno operacijo v Sudanu (UNMIS),⁷³ kjer je od aprila do decembra 2005 SHIRBRIG predstavljal jedro vrhovnega štaba misije in pomemben del skupne službe za vojaško koordinacijo. SHIRBRIG je sodeloval tako pri načrtovanju mirovne operacije kot pri njeni izvedbi (SHIRBRIG 2007g).

⁷³ Resolucija VS OZN 1590, sprejeta 24. marca 2005.

Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/284/08/PDF/N0528408.pdf?OpenElement> (8. maj 2007). In Resolucija VS OZN 1591, sprejeta 29. marca 2005.

Dostopna na: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/287/89/PDF/N0528789.pdf?OpenElement> (8. maj 2005).

Tabela 3.3.4.5 predstavlja časovni okvir ustanavljanja in delovanja SHIRBRIG.

Tabela 3.3.4.5: Časovni pregled ustanavljanja in delovanja SHIRBRIG.

1994	Danska je sprožila pobudo za ustanovitev SHIRBRIG.
1995	Delovna skupina je razvijala koncept SHIRBRIG. DPKO je sodeloval kot opazovalec
1996	Za pripravo tehničnih in zakonskih dokumentov je bila ustanovljena izvršna skupina, ki je dosegla celosten dogovor o upravljanju SHIRBRIG. Pripravljeno je bilo Pismo o nameri, z dvema memoranduma o razumevanju pa so določili mandat Usmerjevalnega odbora in Načrtovalnega elementa.
1997	Kofi Anan je uradno razglasil začetek delovanja Načrtovalnega elementa.
1999	Države članice so sklenile, da je enota postala operativno sposobna in da lahko začne delovati z januarjem 2000.
2000	SHIRBRIG je sodeloval v misiji UNMEE.
2002	SHIRBRIG je razglasil ponovno pripravljenost za napotitev.
marec 2003	Načrtovalna ekipa iz SHIRBRIG je pomagala ECOWAS pri načrtovanju mirovne misije na Slonokoščeni obali.
september 2003	Dvajset pripadnikov SHIRBRIG je sodelovalo v UNMIL.
2004	Štirinajst pripadnikov SHIRBRIG sodelovalo v UNAMIS.
2005	SHIRBRIG je na mirovni misiji UNMIS predstavljal jedro vrhovnega štaba sil.
2006	DPKO je prosil SHIRBRIG za pomoč pri načrtovanju potencialne napotitve v Sudan, kot del preoblikovanja Afriške misije v Sudanu v UNMIS.

VIR: SHIRBRIG (2007a)

SHIRBRIG je prikaz uspešnega delovanja srednje močnih in malih držav z dveh vidikov. Najprej so srednje močne in male države s svojimi pobudami, sodelovanjem in pogajanji oblikovale načrt za ustanovitev sil pod okriljem OZN in ga uspešno izpeljale do konca, ko je bil leta 1996 SHIRBRIG ustanovljen. Vendar to ni bil konec, saj so države uspešno sodelovale v štirih misijah. SHIRBRIG tako ne obstaja samo na papirju, ampak se posledice iniciativ srednje velikih in malih držav kažejo tudi v mednarodni skupnosti.

SHIRBRIG je vsekakor uspešna pobuda srednje velikih in malih držav in kot dokaz tega obstaja nekaj dejstev. Sodelovanje med državami niža stroške delovanja SHIRBRIG in stroške operacij, saj omogoča posameznim državam specializacijo za posamezen člen v verigi potrebnega delovanja in nalog za mirovno operacijo. Model in ideja SHIRBRIG je vzorčni model za države v drugih regijah, ki lahko na podlagi

uspešnih izkušenj SHIRBRIG ustanovijo podobno brigado v svoji regiji (Langille 2000: 233; Langille 2002: 46).

SHIRBRIG zagotavlja hitri dostop do kriznih žarišč, kar se je pokazalo tudi v praksi. Sporazumi, ki jih sprte strani sklenejo, lahko hitro propadejo, če njihove izvedbe ne nadzorujejo mirovne sile OZN. S hitro napotitvijo na krizna žarišča mirovne sile omogočijo spoštovanje sporazuma med sprtimi stranmi. SHIRBRIG predstavlja verodostojno vojaško silo, ki ima svarilno moč, kar je za uspešno izvedbo mirovnih operacij zelo pomembno (Anan 2000).

Nenazadnje pa SHIRBRIG predstavlja izhodišče za morebiten obsežnejši mehanizem OZN v prihodnosti, z več pooblastili in s stalno prisotnostjo (Langille 2002: 46).

4. ZAKLJUČEK

V delu sem skušala odgovoriti na vprašanje zakaj in kako pri zagotavljanju človekove varnosti sodelujejo srednje močne in male države, pri čemer so me zanimali interesi posameznih držav in skupin držav ter končni rezultati, ki so bili doseženi.

Izpeljava definicij razredov držav je lahko zelo težavna, zato sem se v svojem delu omejila na države, ki sodelujejo v Mreži za človekovo varnost in so hkrati srednje močne in male države glede na izpeljane kvalitativne in kvantitativne dejavnike. Glede na kvantitativne dejavnike bi morala države poimenovati srednje velike in majhne, vendar so značilnosti, ki so posebej pomembne za identifikacijo držav, ki jih naslavljam, predvsem kvalitativnega značaja. Pomembno je torej obnašanje in delovanje držav v mednarodni skupnosti, težnja po multilateralnosti in sodelovanju ter sprožanje in sledenje mednarodnim pobudam ali na kratko *middlepowermanship*. Ker te značilnosti kažejo na vpliv in moč posamezne države v mednarodni skupnosti, v delu uporabim koncept srednje močnih in malih držav, ki se je uveljavil v literaturi in poudarja tehnične ter upravljalvske sposobnosti države, da se ne glede na objektivne dejavnike uveljavi v mednarodni skupnosti.

Delo sicer časovno ni eksplicitno omejena, vendar se vsi primeri nanašajo na korenito spremembo v mednarodnih odnosih, ki se je zgodila s koncem hladne vojne. Novo razmerje moči in nove teme, ki so se pojavile v mednarodnih odnosih, so v ospredje postavile akterje, ki so v obdobju hladne vojne stali v ozadju. Gre prav za skupino srednje velikih in malih držav, ki so v spremenjenem okolju na nek način nadomestile drugi pol v nasprotju do velesile, vendar ne v smislu ideološkega nasprotovanja, temveč v smislu ukvarjanja z mednarodnimi temami, ki so za velesilo marginalne.

Diplomacija srednje močnih in malih držav je naletela ne samo na povečano število tem, ampak tudi na pomen globalnih tem za vsako posamezno državo. Naenkrat ni bilo več dovolj skrbeti za dobre medsosedske odnose in stabilnost v regiji ter prepustiti svetovne krize velesilama, ampak se je bilo treba soočiti z globalnimi problemi onesnaževanja okolja, gospodarske nerazvitosti, mednarodnega kriminala, terorizma, znotrajdržavnih konfliktov, ki so prešli meje in podobnim.

Sočasno ali pa prav zaradi tega se je spremenil tudi koncept varnosti. Tradicionalno varnost, kjer je šlo predvsem za zaščito državnih meja, suverenosti in prebivalstva, je zamenjal nov koncept človekove varnosti, ki je naslavljal zaščito posameznika in njegove ožje skupnosti. Središče problemov, ki so bili večinoma novi predvsem zato, ker so bili v prejšnji sistemski ureditvi nepomembni, je postal posameznik, njegova blaginja in dobrobit.

Sledeč etičnim načelom so se začele srednje močne in male države ukvarjati s humanitarnimi temami. Vendar posamezna država kljub določeni moči ne more doseči veliko, če nima podpore enako mislečih držav. Države so tako začele sodelovati med seboj in z mednarodnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami, ustanovljale so *ad hoc* koalicije, za povečanje podpore so s humanitarnimi načeli in idejami naslavljal javnosti ter zagovarjale iskanje skupnih rešitev in kompromisov.

Na tej točki lahko odgovorimo na vprašanje, ali so lahko srednje močne in male države uspešne pri zagotavljanju človekove varnosti v globalnem smislu in kako uspešne so bile te države pri doseganju svojih ciljev in interesov na področju zagotavljanja človekove varnosti na globalni ravni v preteklosti. Odgovor na prvo vprašanje je kratek in jasen – da. Analiza treh primerov v tem delu je pokazala, da so bile vse pobude, ki so jih sprožile in v njih sodelovale srednje močne in male države, uspešne pri zagotavljanju človekove varnosti v globalnem smislu. Tako v primeru sprejemanja Konvencije o prepovedi protipehotnih min kot v primeru ustanavljanja ICC je bil končni rezultat mednarodni sporazum, ki ga je podpisalo in ratificiralo veliko število držav. V primeru ustanavljanja SHIRBRIG je bilo število sodelujočih držav manjše in tudi število držav, ki v njem sodelujejo danes, je zgolj 22, a so v tem številu zajete predstavnice Afrike, Južne in Severne Amerike, Azije, najvišji odstotek pa predstavljajo evropske države. Pobude niso imele zgolj omejenega vpliva v regiji ali več regijah, ampak so vse vodile v oblikovanje nove globalne mednarodnopravne norme. Ker SHIRBRIG ni zgolj mednarodni sporazum, ampak je brigada, ki sodeluje v mirovni operaciji, je potrebno poudariti, da lahko z mandatom OZN SHIRBRIG sodeluje v kateri koli mirovni operaciji po svetu v okviru razširjenega VI. poglavja ustanovne listine OZN.

Pri odgovoru na drugo vprašanje se moramo spomniti na različne poglede o uspešnosti pobud, ki jih opredeli delo. Na kratko, termin uspešnost lahko opredeljuje različne stopnje doseganja ciljev. Z vidika posameznih držav je to zagotovitev lastnih

ciljev in interesov, z vidika mednarodne skupnosti pa sta lahko uspeh neke aktivnosti oziroma uspešnost sodelovanja definirana z doseganjem dogovora, ali pa, kar je zahtevnejše, z dejanskim izvajanjem tega dogovora. Pri ocenjevanju uspešnosti pobud v tem delu upoštevam vse tri vidike uspešnosti.

Glavni cilj koalicije enako mislečih držav v procesu iz Ottawe je bil sprejetje sporazuma o prepovedi proizvodnje, uporabe, skladiščenja, transferja in trgovine s protipehotnimi minami. Inherenten temu cilju je bil humanitarni interes pomagati prebivalstvu, ki je z minami prizadeto vsak dan, saj so v skupini enako mislečih sodelovale številne države, ki se vsakodnevno soočajo s problematiko protipehotnih min. Prav tako lahko sklepamo, da je interes držav, ki niso neposredno prizadete z minami, politična in ekonomska stabilizacija področij, kjer so nameščena mine, s čimer se učinki pobude prelijejo čez meje posameznih držav in imajo pozitivne posledice za celotno mednarodno skupnost. Šele s tem se pokaže resnična vrednost in uspešnost pobude.

Konvencija je bila sprejeta in je stopila v veljavo v rekordnem času, vendar to ni zadosten kazalec uspešnosti. Pobuda srednje močnih in malih držav o dokončnem izbrisanju protipehotnih min iz zemeljskega površja je v globalnem smislu uspešna zato, ker so se proizvodnja, transfer, prodaja, nameščanje in obseg minskih polj dejansko zmanjšala.

Glavni interes srednje močnih in malih držav pri ustanavljanju ICC je bila prisotnost moralne, legalne in sodne avtoritete, ki bi sodila najhujšim kršiteljem človekovih pravic in hkrati izvajala zastraševalno funkcijo potencialnim zločincem. Cilj, ki je sledil temu interesu, je bil v veliki meri podvržen preteklim neuspešnim poskusom ustanoviti takšno sodišče - ustanovitev sodišča v najkrajšem možnem času. Glede na to da je ICC tako ali drugače nastajalo skoraj sto let, je le redko kdo pričakoval, da bo srednje močnim in malim državam na konferenci v Rimu leta 1998 uspelo premagati močno opozicijo ZDA in nekaterih drugih držav. Vendar je skupina enako mislečih suvereno vodila pogajanja, sodelovala med seboj in s številnimi MNO ter prepričala zadostno število držav, da je bil ob koncu konference Rimski statut sprejet z veliko večino. Od 1. januarja 2007 so 104 države pogodbenice Rimskega statuta, devetindvajset je afriških, dvanajst azijskih, šestnajst vzhodnoevropskih, dvaindvajset latinskoameriških in karibskih ter petindvajset zahodnoevropskih in drugih. Rimski statut pokriva praktično ves svet. Od 1. julija 2002, ko je Rimski statut stopil v veljavo, se je ICC razvil v

delujočo institucijo, saj je preučil štiri situacije, ki so jih predložile države oziroma Varnostni svet, in bo kmalu začel s sojenji.

Aspiracije po obstoju vojaške sile v okviru OZN so v mednarodni skupnosti prisotne že dalj časa. Že pred obstojem OZN so obstajale težnje po svetovni vojski, ki bi skrbelo za globalni red in mir. Navidezna stabilnost, ki je svet obvladovala v obdobju hladne vojne, je te težnje potisnila v ozadje, s padcem železne zavese pa so regionalni in znotrajdržavni konflikti spet zavzeli osrednji prostor na dnevnem redu mednarodne skupnosti. Nemoč OZN v številnih oboroženih spopadih so zbudili zavest predvsem srednje močnih in malih držav, ki so že v preteklosti prevzele odgovornost za ohranjanje mednarodnega reda in so v času hladne vojne predstavljale glavne vire mirovniških enot. Po koncu hladne vojne mirovne operacije niso bile več strateška nuja, ampak so postale stvar izbire. Poudarjanje in zavzemanje za demokratične vrednote, spoštovanje človekovih pravic in neprecedenčen pritisk medijev je oblikoval interese in cilje držav za ustanovitev vojaških enot, ki bi zagotovile sposobnost OZN, da pravočasno in primerno reagira na nove izzive. Na osnovi pobud treh srednje močnih držav, Danske, Nizozemske in Kanade, je večja skupina enako mislečih držav oblikovala načrt za ustanovitev večnacionalne brigade stalno pripravljenih sil za potrebe OZN. Od uspešnega zaključka pogajanj, ko je bil 15. decembra 1996 SHIRBRIG ustanovljen, do danes je SHIRBRIG sodeloval v štirih mirovniških operacijah in s tem postal pomemben člen mirovniških operacij.

Odgovor na vprašanje, kako lahko diplomatska dejavnost srednje močnih in malih vpliva na oblikovanje globalnih politik je večplasten. Nova sistemska ureditev, globalizacija, nove vsebine in problemi ter povezanost in soodvisnost držav v mednarodni skupnosti so veliki izzivi za srednje močne in male države, saj so to praviloma države, ki tudi po kvantitativnih dejavnikih sodijo nekam vmes in njihove obstoječe diplomatske mreže ne morejo pokrivati vseh tem globalne skupnosti. Srednje močne in male države se zato v svoji diplomatski dejavnosti specializirajo za posamezne niše v mednarodnih odnosih. Specializacija za posamezne niše ne pomeni nič drugega kot usmerjanje resursov na specifična področja, kjer imajo države prednosti in kjer je mogoče doseči dobre rezultate, namesto naslavljanja vseh tem. V nasprotju z ekonomsko logiko pa specializacija diplomatske dejavnosti in usmerjenost v niše ne težita zgolj k dobrim ekonomskim in političnim rezultatom. Usmerjeni sta širše od sebičnega nacionalnega interesa in zasledujeta cilj izboljšati mednarodno blaginjo.

Srednje močne in male države so prevzele odgovornost za ohranjanje mednarodnega reda in miru ter za utrjevanje vloge mednarodnega prava, predvsem humanitarnega, in sistema OZN. Ustvarjanje norm je tista niša za srednje močne in male države, kjer lahko dosežejo svoje cilje predvsem tako, da prevzemajo pobude, ki imajo podporo v širši mednarodni skupnosti. Seveda so lahko srednje močne in male države uspešne tudi v pobudah, ki so izpostavljene močni opoziciji velesil(e) in njenih somišljenic, kot je več kot očitno razvidno iz primera ustanavljanja ICC.

Kljub specializaciji posamezne države same ne morejo v veliki meri vplivati na oblikovanje globalnih politik. Na naslednji ravni je zato za diplomacijo srednje močnih in malih držav značilno, da oblikujejo koalicije t.i. enako mislečih držav in da diplomatske pobude izpeljejo izven tradicionalnih mednarodnih diplomatskih forumov. To je bilo še posebej očitno v procesu iz Ottawe, ko so se države, ki so sprožile pobudo, eksplicitno distancirale od vseh obstoječih mednarodnih organizacij in institucij, ki so se do takrat ukvarjale s problematiko min. Podobno se je zgodilo na konferenci v Rimu, kjer so države po hitrem postopku oblikovale in preoblikovale osnutek statuta in v treh tednih zaključile pogajanja, ločeno od OZN in drugih mednarodnih organizacij in institucij.

Za t.i. netradicionalne diplomatske pobude je značilna hitra diplomacija, temelječa na »vzemi ali pusti« pristopu, za katero je značilno, da država ali države, ki sprožijo pobudo, začnejo iskati podporo med državami, ki imajo podobne interese v mednarodni politiki. Oblikovanju ožje koalicije, znotraj katere se oblikujejo enotna stališča in cilji, izražena v skupnem načrtu za delovanje, sledi lobiranje ostalih držav, ki pobudi niso naklonjene ali ji nasprotujejo. Pri tem države, ki so sprožile iniciativo, tesno sodelujejo z MNO, ki državam posredujejo strokovna gradiva in mnenja strokovnjakov ter lobirajo za podporo mednarodnih javnosti ter držav. Zelo pomembno vlogo so imele MNO pri oblikovanju Rimskega statuta in Konvencije o prepovedi protipehotnih min. V obeh primerih so MNO, specializirane za posamezna področja, posredovale predstavnikom držav pomembne informacije, izsledke raziskav, nasvete, strokovne podatke in terminologijo, prisotne so bile na uradnih državnih sestankih in imele tesne stike s predsedujočim konferenci.

Proces iz Ottawe oziroma sprejemanje Konvencije o popolni prepovedi protipehotnih min je bil prvi vidnejši poskus srednje močnih in malih držav, da na svetovnem prizorišču ob nasprotovanju nekaterih največjih svetovnih velesil dosežejo

oblikovanje in sprejetje nove mednarodne norme. Brez dvoma je bil proces zaključen uspešno in je imel pozitivne posledice tudi po zaključku. Vendar zgolj na enem primeru ne moremo sklepati o vzorcu obnašanja in delovanja srednje močnih in malih držav v spremenjenih razmerah v mednarodni skupnosti. Dvanajst mesecev pred podpisom Konvencije o popolni prepovedi protipehotnih min je bil ustanovljen SHIRBRIG, ki sicer ni dosegel odmevnosti procesa iz Ottawe, a je bil prav tako ustanovljen na pobudo in s prizadevanjem srednje močnih in malih držav. Dvanajst mesecev po podpisu Konvencije v Ottawi pa je bil z veliko večino sprejet Rimski statut. Vse tri pobude so sprožile srednje močne in male države ali koalicije le-teh in za vse pobude so uporabile podobna diplomatska sredstva. Vse pobude so bile uspešno izpeljane do konca in vse so imele dolgoročne pozitivne učinke. Obstajajo tudi pobude srednje močnih in malih držav, ki niso bile uspešne, kot je na primer pobuda o povečanju omejitev trgovine z lahkim orožjem, ki so jo prav tako sprožile srednje velike in male države. Do uspešnega zaključka v tem primeru ni prišlo. Vzroki so kompleksni, a je treba poudariti, da so srednje močne in male države v tej pobudi izbrale tradicionalen pristop pogajanj in usklajevanja znotraj mednarodnih institucij in temelječ na konsenzu.

Zaključimo lahko z ugotovitvijo, da je prispevek srednje močnih in malih držav k zagotavljanju človekove varnosti možno identificirati, da je možno celo določiti vzorce delovanja in posebne značilnosti diplomatske aktivnosti in da so prav te posebne značilnosti netradicionalne, hitre diplomacije tiste, ki zagotavljajo doseganje ciljev in uresničevanje pobud.

5. SEZNAM TABEL

Tabela 2.4.1.1: Tradicionalna in človekova varnost.....	23
Tabela 2.4.4.2: Neposredne in posredne grožnje človekovi varnosti.....	31
Tabela 3.1.1.3: Časovna preglednica pogajalskega procesa za Konvencijo o prepovedi protipehotnih min.....	41
Tabela 3.1.3.4: Časovni pregled in pregled prispevka držav, ki so sodelovale v procesu iz Ottawe.	45
Tabela 3.3.4.5: Časovni pregled ustanavljanja in delovanja SHIRBRIG.....	80

6. SEZNAM SLIK

Slika 3.3.4.1: Status članstva.....	77
-------------------------------------	----

7. VIRI

PRIMARNI

Deklaracija iz Lysøena, podpisana 11. maja 1998. Dostopno na http://w01.international.gc.ca/MinPub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=375251&Language=E&docnumber=117 (26. oktober 2006).

Deklaracija konference v Ottawi, podpisana 5. oktobra 1996. Dostopno na http://w01.international.gc.ca/minpub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=376785&Language=E&docnumber=183 (24. januar 2007).

Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih, sprejeta 18. aprila 1961, stopila v veljavo 24. aprila 1964. Dostopno na http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (20. junij 2007)

HDR, UNDP (1994) *Human Development Report*. Dostopno na <http://hdr.undp.org/reports/global/1994/en/> (20. marec 2006).

Konvencija o prepovedi ali omejevanju uporabe določenih vrst klasičnega orožja, za katere je mogoče šteti, da ima čezmerne travmatološke učinke ali da deluje nediskriminatorno s Protokoli, v veljavi od decembra 1983. Dostopno na <http://www.un.org/millennium/law/xxvi-18-19.htm> (31. januar 2007).

Konvencija o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in njihovem uničenju, v veljavi od 1. marca 1999. Dostopno na http://www.un.org/Depts/mine/UNDocs/ban_trty.htm (31. januar 2007).

Memorandum o razumevanju sodelovanja enot v brigadnih enotah SHIRBRIG (MOU/SB). Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/documents/MOU%20SB.pdf> (25. marec 2007).

Memorandum o razumevanju sodelovanja v Načrtovalnem elementu (MOU/PLANELM). Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/documents/MOU%20PLANELM.pdf> (25. marec 2007).

Memorandum o razumevanju Usmerjevalnega komiteja (MOU/SC). Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/documents/MOU%20SC.pdf> (25. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve (1999) *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije*, 17. december 1999. Dostopno na <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=51> (23. marec 2006).

Ministrstvo za zunanje zadeve (2006) *Mreža za človekovo varnost*. Dostopno na <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=738> (8. avgust 2006).

UNDP (n. d.) *NHDR Review on Conflict and Conflict prevention*. Dostopno na www.surf-as.org/nhdrworkshop/GN%20-%20ConflictPrevention.doc (20. marec 2006).

Protokol II h Konvenciji o prepovedi ali omejitvi uporabe nekaterih vrst klasičnega orožja, za katere se lahko šteje, da imajo čezmerne travmatične učinke ali da glede ciljev delujejo enako, v veljavi od decembra 1983. Dostopno na [http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/8B3DCD52D33DCC59C12571DE005D8A28/\\$file/AMENDED+PROTOCOL+II.pdf](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/8B3DCD52D33DCC59C12571DE005D8A28/$file/AMENDED+PROTOCOL+II.pdf) (31. januar 2007).

Resolucija GS OZN 51/45S *General and complete disarmament - An international agreement to ban anti-personnel landmines* (A/RES/51/45S), sprejeta 10. decembra 1996. Dostopno na http://www.mines.gc.ca/VII/VII_J_xi-en.asp (21. januar 2007).

Resolucija VS OZN 1590, sprejeta 24. marca 2005. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/284/08/PDF/N0528408.pdf?OpenElement> (8. maj 2007).

Resolucija VS OZN 1591, sprejeta 29. marca 2005. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/287/89/PDF/N0528789.pdf?OpenElement> (8. maj 2005).

SHIRBRIG (1995) *Pismo o nameri - Letter of Intent*. Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/documents/LETTER%20OF%20INTENT.pdf> (25. marec 2007).

SEKUNDARNI

Anan, Kofi (2000): »*Peacekeeping in the Twenty-first Century*.« Govor na srečanju držav SHIRBRIG 27. marca 2000. Dostopno na <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2000/sg2528.html> (5. marec 2007).

Atwood, David C. (1998): *Tackling the Problem of Anti-Personnel Landmines: Issues and Developments*. Zürich: Zürich Security Forum October 1998. Dostopno na http://www.isn.ethz.ch/3isf/Online_Publications/WS5/WS_5D/Atwood.htm (18. oktober 2006).

Australian (DFAT) Department of Foreign Affairs and Trade (1996): *Towards A Global Ban on Anti-Personnel Mines: International Strategy Conference*, Ottawa, 3. – 5. Oktober 1996. (5. oktober 1996). Dostopno na http://www.dfat.gov.au/isecurity/pd/947/947_6.html (26. januar 2007).

Baehr, Peter (1975): Small States: A Tool for Analysis. *World Politics* 27, 457–65.

Bajpai, Kanti (2000): Human Security: Concept and Measurement. *Kroc Institute Occasional Paper* 19(1), 1–64.

Bedont, Barbara (1998): Negotiating for an International Criminal Court: The Like Minded and the Non-Governmental. *Peace Magazine* (september/oktober 1998).

Behringer, Ronald M. (2003): *Middle Power Leadership on Human Security*. Halifax: Canadian Political Science Association, 30. maj – 1. junij 2003. Dostopno na <http://www.cpsa-acsp.ca/paper-2003/behringer.pdf> (23. junij 2006).

- Behringer, Ronald M. (2005): Middle Power Leadership on the Human Security Agenda. *Cooperation and Conflict* 40(3), 305–42.
- Benedetti, Fanny in John L. Washburn (1999): Drafting the International Criminal Court Treaty: Two Years to Rome and An Afterword on the Rome Diplomatic Conference. *Global Governance* 5(1), 1–37.
- Benko, Vlado (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.
- Berridge, Geoff (2002): *Diplomacy: Theory and Practice*. Basingstoke: Palgrave.
- Björkdahl, Annika (2002): *From Idea to Norm - Promoting Conflict Prevention*. Doktorska disertacija. Lund: Department of Political Science, Lund University.
- Bojinović, Ana (2004): *Zahodni Balkan: Priložnost Slovenije v Evropski Uniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Boyce, James K. (2002): *Investing in Peace: Aid and Conditionality after Civil Wars*. New York: Oxford University Press.
- Brem, Stefan in Ken Rutherford (2001): Walking Together or Divided Agenda? *Security Dialogue* 32(2), 169–86.
- Brglez, Milan in Drago Zajc, ur. (2004): *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*. Ljubljana: FDV.
- Butros-Gali, Butros (1992): *An Agenda for Peace Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*. Dostopno na <http://www.un.org/docs/SG/agpeace.html> (14. marec 2007).
- Butros-Gali, Butros (1995): *Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations*. Dostopno na <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html> (14. marec 2007).
- Chapnick, Adam (1999): The Middle Power. *Canadian Foreign Policy* 7(2), 73–82.
- Chen, Lincoln C. in Aafje Rietveld (1994): Human Security During Complex Humanitarian Emergencies: Rapid Assessment And Institutional Capabilities. *Medicine and Global Survival* 1(3), 156–63.
- Christie, Ryerson in David Dewitt (2006): *Middle Powers and Regional Security*. Dostopno na http://www.udes.edu.ar/files/institucional/eventos/ibsa/david_dewitt.pdf (1. avgust 2006).
- CICC, Coalition for the International Criminal Court (2007): *About the Coalition*. Dostopno na <http://www.iccnw.org/?mod=coalition> (30. marec 2007).
- Commission on Global Governance (1995) *Our Global Neighborhood*. Dostopno na <http://www.sovereignty.net/p/gov/gganalysis.htm> (21. marec 2006).

- Cooper, Andrew F., Richard A. Higgott in Kim Richard Nossal (1993): *Relocating Middle Powers: Australia and Canada in a Changing World Order*. Vancouver: UBC Press.
- Daudelin, Jean (1999): *Human Security and Development Policy: A Concept Paper Prepared for the Canadian International Development Agency, Policy Branch, Strategic Planning Division*. Dostopno na http://www.nsi-ins.ca/english/pdf/human_security.pdf (20. marec 2006).
- Davenport, David (2002): *The New Diplomacy*. *Policy Review* (116).
- Davis, Julian (2004): *The Campaign to Ban Landmines: Public Diplomacy, Middle Power Leadership and an Unconventional Negotiating Process*. Dostopno na <http://www.jha.ac/articles/a134.htm> (16. marec 2006).
- DFAIT, Department of Foreign Affairs and International Trade Canada (1996a): *Canada Announces Anti-Personnel Land Mines Measures* (17. januar 1996, št. 5). Dostopno na http://w01.international.gc.ca/minpub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=376419&Language=E&docnumber=5 (24. januar 2007).
- DFAIT, Department of Foreign Affairs and International Trade Canada (1996b): *Canada Offers to Host Treaty Conference to Sign Ban on Anti-Personnel Mines* (5. oktober 1998, št. 183). Dostopno na http://w01.international.gc.ca/minpub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=376785&Language=E&docnumber=183 (24. januar 2007).
- DFAIT, Department of Foreign Affairs and International Trade Canada (1998): *Canada and Norway Form New Partnership on Human Security* (11. maj 1998, št. 117). Dostopno na http://w01.international.gc.ca/minpub/Publication.aspx?isRedirect=True&publication_id=375251&Language=E&docnumber=117 (24. januar 2007).
- Durch, William J. (1993): Introduction. V William J. Durch (ur.): *The Evolution of UN peacekeeping: case studies and comparative analysis*, 1–15. New York: Henry L. Stimson Center.
- Durch, William J., ur. (1993): *The Evolution of UN peacekeeping: case studies and comparative analysis*. New York: Henry L. Stimson Center.
- Evans, Gareth (1989): *Australian foreign policy: Priorities in a changing world*. *Australian Outlook* 43(2), 12–13.
- Ferrero-Waldner, Benita (2003): *Govor o Mreži za človekovo varnost na 431. srečanju stalnega sveta*. Dostopno na http://www.bmaa.gv.at/view.php3?f_id=2070&LNG=en&version= (29. september 2006).
- Finnemore, Martha in Kathryin Sikkink (1998): *International Norm Dynamics and Political Change*. *International Organization* 52(4), 887–917.

- Florini, Ann (1996): The Evolution of International Norms. *International Studies Quarterly* 40, 363–89.
- Frafjord Johnson, Hilde (1999): *On the occasion of the entry into force of the Mine Ban Convention on 1 March 1999*. Govor na A half-day seminar at the Nobel Institute in Oslo. Dostopno na <http://odin.dep.no/odinarkiv/norsk/ud/1999/taler/032005-090240/dok-bn.html> (29. september 2006).
- Friman, Hakan (1999): The International Criminal Court: Negotiations and Key Issues. *African Security Review* 8(6).
- Fuentes, Claudia F. in Francisco Rojas Aravena (2005): *Promoting Human Security: Ethical, Normative and Educational Frameworks in Latin America and Caribbean*. Paris: UNESCO.
- Gelpi, Christopher (1997): Crime and Punishment: The Role of Norms in Crisis Bargaining. *The American Political Science Review* 91(2), 339–60.
- Glasius, Marlies (2002): Expertise in the Cause of Justice: Global Civil Society Influence on the Statute for an International Criminal Court. V Marlies Glasius, M. Kaldor in H. Anheier (ur.): *Global Civil Society Yearbook*, 137–68. Oxford: University Press.
- Glasius, Marlies, M. Kaldor in H. Anheier, ur. (2002): *Global Civil Society Yearbook*. Oxford: University Press.
- Goldblat, Jozef (1999): Anti-Personnel Mines: From Mere Restrictions to a Total Ban. *Security Dialogue* 30(1), 9–23.
- Government Offices of Sweden: Democracy and human rights in Sweden's development cooperation. Dostopno na <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/04/00/ab9c2080.pdf> (23. marec 2006).
- Griffin, Michèle (1999): Blue Helmet Blues – Assessing the Trends Towards “Subcontracting” UN Peace Operations. *Security Dialogue* 30(1), 43–60.
- Heinbecker, Paul (1999): Human Security. *Peace Magazine* (Summer 1999).
- Heinbecker, Paul (2000): Human Security: The Hard Edge. *Canadian Military Journal* (Spring 2000).
- Heinbecker, Paul (2001): *Peace Theme: Human Security*. Dostopno na <http://www.cpdindia.org/globalhumansecurity/hsecurity.htm> (15. marec 2006).
- Heje, Claus (1998): United Nations Peacekeeping – An Introduction. V Edward Moxon-Browne (ur.): *A Future for Peacekeeping?*, 1–25. London: Macmillan Press.
- Henk, Dan (2005): Human Security: Relevance and Implications. *Parameters* 35(2), 91–106.

- Henrikson, Alan K. (2004): Niche Diplomacy in the World Public Arena: The Global 'Corners' of Canada and Norway. V Jan Melissen (ur.): *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, 67–88. U.K.: Palgrave Macmillan, U.K.
- Human Security Network (1999): *A Perspective on Human Security: Chairman's Summary*. Dostopno na http://www.humansecuritynetwork.org/docs/Chairman_summaryMay99-e.php (27. marec 2006).
- Human Security Network (2006): *Principles*. Dostopno na <http://www.humansecuritynetwork.org/principles-e.php> (24. januar 2007).
- Human Security Network (2006): *The Human Security Network*. Dostopno na <http://www.humansecuritynetwork.org/network-e.php> (28. september 2006).
- ICBL (2006): *Landmine Monitor Report: Major Findings*. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/2006/findings.html> (31. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Austria*. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/austria.html> (26. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Canada*. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/canada.html> (26. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Ireland*. Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/ireland.html> (26. januar 2007).

- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Norway*.
Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/norway.html> (26. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Slovenia*.
Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/slovenia.html> (26. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report South Africa*.
Dostopno na http://www.icbl.org/lm/1999/south_africa.html (26. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report Switzerland*.
Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/switzerland.html> (26. januar 2007).
- ICBL (1999): *Landmine Monitor Report The Netherlands*.
Dostopno na <http://www.icbl.org/lm/1999/netherlands.html> (26. januar 2007).
- ICBL(2007): *State Parties*. Dostopno na <http://www.icbl.org/treaty/members> (31. januar 2007).
- Jakobsen, Petter Viggo (2002): The Transformation of United Nations Peace Operations in the 1990s. *Cooperation and Conflict* 37(3), 267–82.
- Jelušič, Ljubica (2003): Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem groženj. *Teorija in praksa* 40(4), 627–47.
- Kajnc, Sabina (2001): *Srednje velike države v Evropi: Iskanje paradigme na primerih Poljske in Španije*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Kaul, Inge (1995): *Peace needs no weapons: From military security to human security*.
Dostopno na
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2065/is_n3_v47/ai_17386915 (21. marec 2006).
- Keohane, Robert O. (1969): Lilliputan's Dilemma: Small States in International Politics. *International Organization* 23(2), 291–310.
- Kirsch, Philippe in John T. Holmes (1999): The Rome Conference on an International Criminal Court: The Negotiating Process. *The American Journal of International Law* 93(1), 2–12.
- Kongstad, Steffen (1999): The Continuation of the Ottawa Process: Intersessional Work and the Role of Geneva. *Disarmament Forum* (4), 57–62.
- Langille, Peter H. (2000a): Conflict Prevention: Options for Rapid Deployment and UN Standing Forces. V Oliver Ramsbotham in Tom Woodhouse (ur.): *Peacekeeping as Conflict Resolution*, 219–53. London: Frank Cass Publishing.
- Langille, Peter H. (2002): *Bridging the Commitment – Capacity Gap: Existing Arrangements and Options for Enhancing UN Rapid Deployment*. Wayne: Center for UN Reform Education.

- Lieverse, Amanda (2006): *A Rapid reaction Capability for the United Nations: Past Failures and Future Possibilities*. Magistrsko delo. Winnipeg: University of Manitoba.
- Liotta, P. H. (2002): Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security. *Security Dialogue* 33(4): 473–88.
- Lodgaard, Sverre (2001): *Human Security: Concept and Operationalization*. Dostopno na <http://www.cpsindia.org/globalhumansecurity/default.htm> (23. marec 2006).
- Maclean, George (2000): Instituting and Projecting Human Security: A Canadian Perspective. *Australian Journal of International Affairs* 54(3), 269–76.
- Maslen, Stuart in Peter Herby (1998): An international ban on anti-personnel mines: History and negotiation of the “Ottawa treaty”. *International Review of the Red Cross* (325), 693–713.
- Matas, David (1998): Negotiating for an International Criminal Court: The Hard Realities of Soft Power. *Peace Magazine* (september/oktober 1998).
- Matthew, Richard A. in George E. Shambaugh (1998): Sex, Drugs and Heavy Metal: Transnational Threats and National Vulnerabilities. *Security Dialogue* 29(2), 163–75.
- McDonald, Matt (2002): Human Security and the Construction of Security. *Global Society* 6(3), 277–95.
- Moxon-Browne, Edward, ur. (1998): *A Future for Peacekeeping?* London: Macmillan Press.
- Naidoo, Vinothan in Penny McMillin (1997): Towards Ottawa: A Total Ban Treaty on Anti-Personnel Landmines. *Institute for Security Studies Occasional Paper* (26).
- Nanda, Ved P. (1998): The Establishment of a Permanent International Criminal Court: Challenges Ahead. *Human Rights Quarterly* (20), 413–28.
- Neack, Laura (2000): *Middle Powers Once Removed: The Diminished Global Role of Middle Powers and American Grand Strategy*. Dostopno na <http://www.ciaonet.org/isa/nal01/> (16. marec 2006).
- Nick, Stanko (1997): *Diplomacija: metode i tehnike*. Zagreb: Barbat.
- Nye, Joseph S. (2003): Propaganda Isn't the Way: Soft Power. *The International Herald Tribune* 10. januar 2003. Dostopno na http://www.ksg.harvard.edu/news/opeds/2003/nye_soft_power_iht_011003.htm (29. marec 2007).
- Owen, Taylor (2004): Human Security – Conflict, Critique and Consensus: Colloquium Remarks and a Proposal for a Threshold-Based Definition. *Security Dialogue* 35 (3), 373–87.
- Peace Matters (1999): Making War Criminals Think Twice. *Peace Matters* (27), 1–4.

- Plavšak Krajnc, Kristina (2004): Javna diplomacija: Temeljni koncepti in trendi. *Teorija in Praksa* 41(3–4), 643–58.
- Prezelj, Iztok (2001): Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi. *Teorija in praksa* 38(1), 127–41.
- Ramsbotham, Oliver in Tom Woodhouse, ur. (2000): *Peacekeeping as Conflict Resolution*. London: Frank Cass Publishing.
- Ruggie, John Gerard (1998): What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge. *International Organization*. 52(4), 855–85.
- Rutherford, Ken (2001): *Asserting Authority in International Security: The Mid-Size State Role in Banning Landmines*.
Dostopno na <http://peacecorpsonline.org/scanned/019014Rutherford.pdf> (29. januar 2007).
- Safelane (1997): *Ottawa Convention Signing Conference and Mine Action Forum*.
Dostopno na http://www.mines.gc.ca/II/II_D-en.asp (28. september 2006).
- Safelane (2003a): *The International Movement to Ban Landmines*. Dostopno na <http://www.mines.gc.ca/II/menu-en.asp> (28. september 2006).
- Safelane (2003b): *Negotiating the Ottawa Convention*. Dostopno na http://www.mines.gc.ca/II/II_C-en.asp (28. september 2006).
- Safelane (2003c): *Canada's Response to the Landmine Crisis*. Dostopno na http://www.mines.gc.ca/II/II_B-en.asp (28. september 2006).
- Schabas, William (2004): *An Introduction to the International Criminal Court*. Cambridge, New York : Cambridge University Press
- Schabas, William (2006): *The enigma of the International Criminal Court's success*.
Dostopno na www.openDemocracy.net (2. februar 2007).
- Schmitt, Michael N. in Major Peter J. Richards (2000): Into Uncharted Waters. *Naval War College Review* 53(1).
- Shaw, Timothy M. in Albrecht Schnabel (1999): *Human (In)Security in Africa: Prospects for Good Governance in the Twenty-first Century*. Dostopno na <http://www.unu.edu/hq/ginfo/wip/wip-sum99.html#human2> (20. marec 2006).
- SHIRBRIG (2003): *Multinational Stand-by High Readiness Brigade for United Nations Operations*. Kongsberg: Trykk As.
- SHIRBRIG (2007a): *Facts*. Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/html/facts.htm> (14. marec 2007).
- SHIRBRIG (2007b): *History of SHIRBRIG*.
Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/html/hist.htm> (14. marec 2007).

- SHIRBRIG (2007c): *Introduction to SHIRBRIG*.
Dostopno na http://www.shirbrig.dk/html/sb_intro.htm (14. marec 2007).
- SHIRBRIG(2007d): *UNAMIS*. Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/html/unamis.htm> (14. marec 2007).
- SHIRBRIG (2007e): *UNMEE*. Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/html/unmee.htm> (14. marec 2007).
- SHIRBRIG (2007f): *UNMIL*. Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/html/unmil.htm> (14. marec 2007).
- SHIRBRIG (2007g): *UNMIS*. Dostopno na <http://www.shirbrig.dk/html/unmis.htm> (14. marec 2007).
- Short, Nicola (1997): *A Review of the Ottawa Process to Ban Landmines*. Dostopno na <http://www.isis-europe.org/ftp/download/bp-15.pdf> (28. september 2006)..
- Spearin, Christopher (2001): Ends and Means: Assessing the Humanitarian Impact of Commercialised Security on the Ottawa Convention Banning Anti-Personnel Landmines. *YCISS Occasional Paper* (69).
- Stork, Joe (1998): International Criminal Court. *Foreign Policy* 3(4), 1–4.
- Suhrke, Astri (1999): Human Security and the Interest of States. *Security Dialogue* 30(3), 265–76.
- Teichrib, Carl (2000): *World Peace Through World Force – Creating the UN Army*.
Dostopno na http://www.discerningtoday.org/members/Digest/2000Digest/August/world_peace_through_world_force.htm (5. marec 2007).
- Thakur, Ramesh (1995): UN Peacekeeping in the New World Disorder. V Ramesh Thakur in Carlyle A. Thayer (ur.): *A Crisis of Expectations: UN Peacekeeping in the 1990s*, 3–22. Boulder: Westview Press.
- Thakur, Ramesh in Carlyle A. Thayer, ur. (1995): *A Crisis of Expectations: UN Peacekeeping in the 1990s*. Boulder: Westview Press.
- Thomas, Nicholas in William T. Tow (2002): The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention. *Security Dialogue* 33(2), 177–92.
- UNOG (2006): *Disarmament*.
Dostopno na [http://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpHomepages\)/6A03113D1857348E80256F04006755F6?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpHomepages)/6A03113D1857348E80256F04006755F6?OpenDocument) (19. oktober 2006).
- Vogrin, Andreja (2006): *Koncept človekove varnosti v mednarodnih odnosih*.
Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

- Vollebæk, Knut (1999): *Values in World Politics – How Do They Matter?*. Dostopno na <http://odin.dep.no/odinarkiv/norsk/ud/1999/taler/032005-090291/dok-bn.html> (29. september 2006).
- Wedgwood, Ruth (1998): Fiddling in Rome: America and the International Criminal Court. *Foreign Affairs* 77(6), 20–24.
- Wood, Bernard (1988): *The Middle Powers and the General Interest*. Ottawa: The North-South Institute.